DR DAVID TAJTACAK

BEOGRADSKI JEVREJI I NJIHOVA ZANIMANJA (OD KRAJA 19. VEKA DO II SV. RATA)

Beograd 1971. godine

S A D R Ž A J:

Uvod ---------- 1
Veletrgovci- manufakturisti ---------- 4
- Miša Poličević i kompanija ---------- 9
- Dragutin Djukanović i kompanija ---------- 12
- Hason i Demajo ---------- 15
- Marić i Riznić ---------- 17
- Jakov Bararon i sinovi ---------- 18
Jevreji kao trgovci „na malo" ---------- 19
Trgovci pijačari ---------- 24
Trgovci muške konfekcije ---------- 25
Krojači ---------- 27
Krojačice ---------- 28
Modistkinje ---------- 29
Štampari ---------- 30
Amreldžije ---------- 31
Šahisti ---------- 32
Bankari ---------- 32
Srpska kreditna banka ---------- 34
Beogradska trgovačka štedionica ---------- 35
Trgovci kolnijalnom robom na veliko ---------- 35
Trgovci kolnijalnom robom na malo ---------- 36
Gvoždjarski trgovci ---------- 37
Obućari ---------- 38
Trgovci staklarsko-porculanske robe ---------- 39
Knjižari ---------- 40
Fabrikanti ---------- 42
Hotelijeri ---------- 43
Kožarski trgovci ---------- 44
Menjači – Sarafi ---------- 45
Kazasi – gombari ---------- 47
Vele trgovci Nirnberškom robom ---------- 47
Trgovci Nirnberškom robom – „detaljisti" ---------- 48
Stolari i trgovci stilskim nameštajem ---------- 50
PTT službenici ---------- 51
Fotografi ---------- 53
Taksi šoferi ---------- 54
Učitelji škole plesa ---------- 55
Tapetari i dekorateri ---------- 55
Osiguravajući zavodi ---------- 56
Šeširdžije ---------- 56
Limari ---------- 57
Vojni i gradjanski muzikanti ---------- 58

Firmopisci ---------- 59
Staklorescі ---------- 59
Torbari ---------- 61
Fijakeristi i taljigaši ---------- 61
Ugostitelji i kafedžije ---------- 64
Carinski posrednici ---------- 65
Pozorišni umetnici i operski pevači ---------- 66
Parfimeristi ---------- 69
Starinari ---------- 69
Buregdžije ---------- 70
Kafedžije i ćevabdžije ---------- 72
Ćevabdžije ---------- 74
Sirari ---------- 75
Crkvenjaci ---------- 75
Kovači ---------- 76
Klači i šumeri ---------- 76
Piljari ---------- 76
Pegleri ---------- 77
Frizeri ---------- 78
Pralje ---------- 79
Duvandžije ---------- 79
Filatelisti ---------- 80
Sladoledjije i Kolačari ---------- 82
Ringešpildžije ---------- 82
Kinooperateri ---------- 83
Jevreji pevači snimljeni na gramofonskim pločama -- 83
Pletači korpi i stolica ---------- 84
Prodavci zaklanih gusaka i njihovih preradjevina -- 84
Trgovački zastupnici ---------- 85
Zastupnici fabrika boja ---------- 85
Pečatoresci - graveri ---------- 88
Zlatari i časovničari ---------- 89
Specijalisti tursko - jevrejskih jela i poslastica- 90
Kolporteri - prodavci novina ---------- 90
Državni službenici ---------- 90
Sudije ---------- 93
Profesori gimnazije ---------- 93
Novinari ---------- 94
Činovnici državnog monopola duvana ---------- 95
Poreznici ---------- 95
Železnički službenici ---------- 96
Dečija zabavišta - obdaništa ---------- 96
Učiteljice ---------- 97
Aktivni oficiri ---------- 98
Jevrejske prosvetne i javne ustanove ---------- 99
Sveštenici i vero učitelji ---------- 99
Jevrejske sinagoge ---------- 102
Akademski slikari ---------- 102
Drvarski trgovci ---------- 103
Kamenoresci ---------- 104
Crevari ---------- 104

Fabrikanti sirćeta ---------- 105
Krojač muškog rublja ---------- 105
Vozači i kondukteri tramvaja ---------- 106
Muzičari ---------- 107
Jevreji sportisti ---------- 109
Nogometaši ---------- 109
Arhitekte ---------- 109
Lekari ---------- 119
Radio spikeri ---------- 130
Trgovci galanteristi na malo ---------- 131
Izvoznici ---------- 132
Nosioci visokih vojnih odlikovanja ---------- 133
Jevreji dobrovoljci i komite---------- 138
Pevači pevačice - šlageristi ---------- 140
Oštrači noževa ---------- 140
Grobari ---------- 142
Kočijaš pogrebnih kola ---------- 142
Prosjaci ---------- 143
JEVREJSKE KULTURNE I DOBROTVORNE USTANOVE --------- 146
SRPSKO - JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO ---------- 146
JEVREJSKO AMATERSKO POZORISTE „MAKS NORDAU" ------- 147
ORGANIZACIJA SEFARDSKIH JEVREJA U BEOGRADU -------- 147
JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO ---------- 147
JEVREJSKA OMLADINSKA ZAJEDNICA ---------- 148
JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO „DOBROTVOR" ---------- 148
DOM STARACA I STARICA ---------- 148
„ANIJE AIR" ---------- 148
DRUŠTVO „HASED ŠEL EMED" ---------- 148
DRUŠTVO MILOSRDJE ---------- 148
MALBI ARUMIN „GURMAN" ---------- 149
DRUŠTVO POTPORA ---------- 149
JEVREJSKO AKADEMSKO POTPORNO DRUŠTVO ---------- 149
HUMANO DRUŠTVO „ŠEMAJA DEMAJO" ---------- 150
ONEG ŠABAT I GEMILUT HASIDIM ---------- 150
BIKUR - HOLIM ---------- 150
REHICA GEDOLA ---------- 150
CIONISTIŠKA DRUŠTVA BEOGRADSKIH JEVREJA ---------- 151
SREDNJOŠKOLSKO DRUŠTVO „GIDEON" ---------- 151
ATEHIJA ---------- 151
KARMEL ---------- 151
VICO ---------- 151
MAGEN DAVID ---------- 152
LOŽA BENE BERIT „SRBIJA" ---------- 152
E P I L O G ---------- 153

Beogradski-srpski Jevreji i njihova zanimanja do II svetskog rata

Uvod

Prošlo je već više godina od kada sam se prilikom moga susreta sa čika Aronom Alkalajem, na Kalemegdanu, u nevezanom razgovoru dotakao i tematike o doprinosu srpskih – beogradskih Jevreja, ne samo u privrednom razvoju, već i svim drugim delatnostima ne samo privrednog razvoja Srbije, već i njihovom sudelovanju u kulturnom životu, od druge polovine XIX veka, pa sve do Drugog svetskog rata i njihovog stradanja od fašističkih okupatora.

Našoj široj javnosti još iz davnina, pa sve do današnjeg dana, nije bilo poznato da su Jevreji mada vekovima živeći u dijaspori, bili angažovani u raznim granama privrednim delatnostima i kulturnog života pretkumanovske Srbije. Široj javnosti bilo je samo toliko poznato da su Jevreji dobri trgovci, truli bogataši, a kod antisemita, koji ih je nažalost i tada bilo, oni su se bogatili na nepošten način, bili su prevaranti, nepošteni ljudi i da kod njih uopšte nema sirotinje. Veoma malom broju ljudi, i to većinom Jevrejima, bilo je poznato, da kod Jevreja ima mnogo više sirotinje nego kod Srba i ostalih narodnosti pretkumanovske Srbije. Isto tako široj javnosti uopšte nije bilo poznato, da je kod starih Jevreja bio nepisan zakon, da svoje siromahe kriju i da ih pomažu „jer biti siromah po Bibliji nije bio greh" i dužnost svakog imućnijeg Jevrejina bila je da tu sirotinju pomaže. Na taj način su od siromašnih Jevrejina stvarani „lumpen proleteri", ta je sirotinja usled darežljivosti bogatijih Jevreja bila naučena na nered i lenčarenje.

Sve ovde dosad navedene činjenice dale su mi povoda, a na podstrek uvaženog čika Arona, da u kratkim crtama, iznesem sve ono što znam o Jevrejima sa Jalije, kako bi naši gradjani Srbi, ukoliko ovo delo bude štampano, bili upoznati sa svim delatnostima srpskih Jevreja i stekli pravu sliku o nedužnim stradanjima ovih počev od propasti II jevrejskoga carstva, Španske inkvizicije i krvavog nacional-socijalističkog „Hitlerovog terora".

Svakome koji se interesovao za razvoj i istoriju II svetskog rata poznato je da su pored stradanja naših naroda stradali i nedužni Jevreji. Isto tako široj javnosti je verovatno poznato da su u II svetskom ratu Jevreji Evrope, SSSR-a, Poljske, Rumunije, i Balkanskog polusotrva dali svoj doprinos u krvi u raznim koncentracionim logorima nacista u visini od preko šest miliona žrtava, dok od jugoslovenskih Jevreja, kojih je do početka II svetskog rata bilo preko 75 hiljada, za vreme krvave fašistiške okupacje naše domovine nastradalo preko 60 hiljada ljudi, žena i dece. Ako bi ove brojke izrazili u procentima, onda su jugoslovenski Jevreji izgubili u ljudstvu 80%, što bi odgovaralo da su oni po broju žrtava, a u odnosu na jevrejske žrtve u II svetskom ratu, bili na prvom mestu. Sve ove podatke znam najvećim delom kao poznavalac života beogradskih-srpskih Jevreja do početka II svetskog rata, manjim delom sam neke podatke saznao od svog oca dok je bio u životu - Izraila, svojih stričeva pok. Isaka i pok. Samuila dok su bili u životu, a neke sam podatke upamtio i pribeležio samo generalije nekih Jevreja za koje sam saznao čitajući zabeleške gospodina Kostića. Želim još da napomenem i to da je gospodin Kostić u svojim podacima pisao samo o bogatim Jevrejima, vele trgovcima, bankarima, industrijalcima, itd. Dok o Jevrejskoj sirotinji i njihovoj bedi kroz život tu ništa nije pomenuto. Smatram da jevrejska javnost treba da bude zahvalna g. Kostiću i za ove podatke, pošto su oni dali itekako dragoceni doprinos Jevreja u privrednom razvoju počev od Kneževine Srbije za vreme Kneza Miloša Obrenovića pa sve do početka II svetskog rata.

Da bi istorijski podaci o srpskim Jevrejima bili što potpuniji i jasniji za naše gradjane Srbe ja ću u početku navesti najvažnije momente, migracije Jevreja na Balkansko polostrvo, t.j. njihov dolazak u Srbiju, da bih posle toga hronološkim redom, pisao o delatnostima Jevreja u svim granama javnoga života posebno.

U Beogradu Dr David I. Tajtacak
Januara 1971.

Da bi svi čitaoci, kojima bi došli do ruku ovi zapisi, imali što jasniju sliku o delatnostima beogradskih Jevreja, neophodno je da u najkraćim potezima iznesem njihovu migraciju-dolazak na Balkansko poluostrvo – Srbiju. Posle propasti II jevrejskog carstva koga je porobio Vavilonski kralj Navuhadonosor, koji je zauzevši Jerusalim srušio i sveti hram, on je odraslo stanovništvo kako muškarce tako i žene odveo u ropstvo i oni su kao robovi morali da rade najgrublje poslove, noseći teško kamenje i ostali materijal za zidanje javnih gradjevina, mučeni i bičevani kada su iznemogli padali na zemlju od iscrpljenosti, pa i ubijani od čuvara koji po direktivi tadašnjih vlastodržaca. Za smrt jednog jevrejskog roba nisu nikome odgovarali. Posle propasti Vavilonije, Jevreji menjaju gospodare, koji ih raseljavaju na sve strane sveta. Njihovi novi vlastodršci su ih prodavali drugim narodima – kada su novi gospodari raspolagali ne samo muškarcima već i njihovim ženama i kćerima oni su bili gospodari ne samo njihove telesne snage, već i tela njihovih žena i kćeri. Najblaža kazna za neizvršavanje zapovesti jevrejskih robova bilo je kamenovanje ili bičevanje, posle čega je retko ko od robova ostajao u životu.

U prvoj polovini XV veka posle Španske inkvizicije Jevreji iz španskog Maroka beže podeljeni u dve velike grupe. Jedna grupa na istok, gde preko Carigrada i Smirne dolazi na Balkansko poluostrvo i naseljava sadašnju Tursku, Bugarsku delimično Rumuniju. Pošto je Srbije porobljena od Turaka 1813. godine ovi Jevreji dolaze u Srbiju, a njihova migracija traje sve do završetka II srpskog ustanka, kada je pod vlašću kneza Miloša Obrenovića Srbija bila već gotovo oslobodjena i proglašena kneževinom. Ova grupa Jevreja nazvana je „Sefardi" (sefer znači knjiga) zato što su se ovi Jevreji sve dok nisu zaboravili svoj maternji jezik – „ivrit-hebrejski", govorili, čitali i pisali, gramatičkim jezikom. Druga grupa Jevreja migrira na zapad, u Francusku, Nemačku, Poljski deo Galicije, Rusiju, Englesku i u ostale zemlje zapadne Evrope i, postepeno zaboravljajući svoj maternji jezik, stvara novi jezik – to je bila mešavina staroga hebrejskog i negramatičkog nemačkog jezika „Jidiš". Ovi Jevreji dobijaju naziv „Eškenazi".

Posle ovoga kratkog i nužnog objašnjenja, prelazim na pojedine privredne delatnosti beogradsko-srpskih Jevreja, dotičući se i njihovog patriotskog i kulturnog delovanja, ukoliko su oni kao pojedinci delovali ma u kom od ovde navedenih pravaca.

VELETRGOVCI – MANUFAKTURISTI
Samuilo Pijade i brat.

Firma je osnovana 1872. godine a nalazila se u bivšoj Kralja Petra ulici – sada 7. jula. Robu je firma nabavljala u inostranstvu, najčešće u Beču i Pragu, i to direktno iz fabrike. Samuilo i brat mu David bili su veoma uvaženi, kao čestiti i dobri trgovci, poznati ne samo u glavnoj čaršiji (angro radnje nalazile su se tada u bivšoj Kralja Petra ulici), već i u tadašnjoj Kneževini Srbiji. 1908. godine kada je izbio carinski rat izmedju Austro-ugarske monarhije i Kraljevine Srbije, firma pada pod stečaj a Samuilo postaje siromašak. Živeo je u jednom malom sobičku u Kosmajskoj ulici a negovala ga je kćer udovica koja je bila udata u Bugarskoj, a kao udovica bez dece došla u Beograd. Samuilo je bio veoma gord čovek, odbijao je ponudjenu pomoć, tako da je pomoć koja mu je bila poslata, o čemu on nije znao, davana njegovoj kćeri i on je od te pomoći veoma teško živeo. Od njegovih sinova pominjem: Mošu Pijade, rodjenog 1883. godine u Beogradu, akademskog slikara i novinara. Slikarstvo je studirao u Minhenu. Kao novinar je, dok je bio na slobodi, izdavao nezavisni list „Slobodna reč", a saradjivao je i pisao članke i u tada ilegalnom listu „Borba".

Svima je poznato da je Moša godinama proveo na robiji u kaznionama Bileće i Sremskoj Mitrovici kao komunista. Mošin mladji brat David studirao je takodje slikarstvo, i on je bio akademski slikar, i diplomirao je na Filozofskom fakultetu beogradskog univerziteta. Jedno vreme bio je profesor gimnazije u Valjevu, ali na toj dužnosti nije ostao dugo jer je kao brat Moše Pijade bio proganjan. Osim toga on je bio i pisac. Pisao je eseje i pesme. Njegove pesme su izdate davno pre rata, a knjiga pesama je nosila naslov „JA". David docnije stupa u Francusko-Srpsku banku gde postaje šef trezora. Likvidiran je sa ženom i dvoje dece od nacista 1941. godine. Najmladji sin Samuilov bio je mentalno nešto zaostao, i kao puki siromašak imao je u jednoj plehanoj kutijici štampane ceduljice, na kojima je bila odštampana kvazi „Sudbina čoveka".

On je te ceduljice nazivao „planetama", a planete su iz plehane kutijice izvlačila dva velika, bela pripitomljena pacova. Opterećen, pošto je bio oženjen, a u braku je imao mnogo dece, jevrejska opština ga prima za poslužitelja kako bi mogao da pristojnije živi i on je, kao i brat mu David, likvidiran sa celokupnom porodicom od nacista 1941. godine.

Samuel Amar i sin

Firma je osnovana 1870. godine. Samuilo je tada otkupio firmu od Save Popovića trgovca posredništvom Hugo Bulija. Pok. Samuilo bio je vidjen trgovac, veoma čestit i uvažen od svih trgovaca starog Beograda. Po prirodi je bio veoma skroman. Za doručak je obično jeo lepinju sa zejtinom i alevom paprikom, što je tada stajalo 10 para dinarskih, dok se za njegovu ženu pričalo, da je bila veoma galantna i da ju je on nazivao raspikućom. Posle njegove smrti njegovi sinovi, o kojima će docnije biti govora prestaju da se bave trgovinom, a pošto je Samuilo imao i mnogo kuća u Beogradu, postaju rentijeri. Da napomenem još i to da je njegov sin Moša u Srpsko-Turskom ratu, 1912 godine, kao rezervni poručnik sa svojim eskadronom zauzeo na juriš brdo kod „Ferizovića" – posle oslobodjenja Uroševca gde je Moša poginuo herojskom smrću. Ovo brdo i danas nosi naziv „Amarevo brdo". Moša je posle smrti za ovaj herojski podvig odlikovan visokim oficirskim odlikovanjem. Mošin brat od strica Isak Amar sudija Okružnog suda u Kragujevcu likvidiran je u oktobru 1941. godine prilikom racije od nacista prilikom masovnih streljanja rodoljuba. Njegov drugi brat od strica Leon Amar sudija sreskog suda u Paraćinu, likvidiran je takodje 1941. godine od nacista, a kao student prava bio je u Beogradu i saradnik „Srpskog književnog glasnika" čiji je tada glavni urednik bio pok. Jovan Skerlić, redovan profesor filozofskog fakulteta beogardskog Univerziteta. Bio je oženjen dr Milenom Jeftić zubnom lekarkom i sa njom imao sina Aleksandra. Dr Jeftić je umrla prirodnom smrću dok je njihov sin Aleksandar ostao u životu zahvaljujući mešovitom braku. Ne mogu da propustim a da ne iznesem jedan podvig pok. Leona koji zaslužuje svaku pohvalu. 1915. godine su u Beogradu okupatori austrijanci osnovali Cesarsko-kraljevsku realnu gimnaziju koja se nalazila u staroj zgradi bivše vojne akademije. Razume se da je jedan od obligatnih jezika bio nemački a, profesor nemačkog jezika

bio nam je neki unter oficir – podoficir, „Kruholc" koji nije znao ni 10 srpskih reči. Jednom prilikom kada nam je Kruholc držao čas iz nemačkog jezika on je zapitao, razume se na nemačkom jeziku, djake kako bi se na srpskom jeziku reklo „vrabac sedi na drvetu", na čemu mu je jedan od učenika koji je bio grbav a zvali smo ga „pukelhing" odgovorio: umesto vrabac „ševac" što je na šatrovačkom jeziku značilo muški polni organ. Razume se da su se svi djaci slatko smejali posle ove dosetke. Kruholc revoltiran smehom učenika misleći valjda da se njemu podsmevaju učenici rekao je: „Serbiše švajne – srpske svinje - zašto se smejete". Pošto je u razredu najbolje poznavao nemački jezik, pok. Leon Amar je revoltiran ustao i rekao mu: "gospodine profesore povucite reč natrag, vi niste došli u Srbiju da nas nazivate srpskim svinjama već da širite Austro-ugarsku kulturu, došli ste da umirite buntovnike Srbe koji su ubili prestolonaslednika Franca Ferdinanda, dok su moja braća boreći se na frontu ginuli braneći svoju otadžbinu". Pošto Kruholc nije povukao svoju reč već nas je ponovo nazvao srpskim svinjama, Leon mu je ponosno odgovorio: Lako je praviti se junakom pred nama decom u debeloj hladovini. Ako smo mi za vas srpske svinje onda ste vi za nas srpsku decu naduvena austrijska svinja". Razume se da su posle ovog incidenta svi djaci petog razreda gimnazije bili saslušani od auditora nadporučnika Milera i pošto je manjina djaka bila kuražna da kaže celu istinu auditoru, odmah sutradan su iz realne gimnazije isterani: Jaša Zumbulović, likvidiran od nacista 1941. god, dr Samuilo Amodaj, lekar, umro u Izraelu 1965. godine i moja malenkost. Posle nekoliko dana smo sa deverima – troje dece su sprovodila dva stražara sa bajonetima na puškama u tvrdjavu donjeg grada gde smo po kazni probavili oko 7 meseci i tada pušteni kućama. Da napomenem još i to da smo više od 15 dana proveli u ćelijama na čijim prozorima nisu bila stakla već gvozdene rešetke. Razume se da je i Leon bio isteran iz realne gimnazije.

Avram Ozerović bivši trgovac vlasnik Manufakturne radnje na veliko bio je veoma ugledna i poznata ličnost, ne samo kao trgovac već i kao član stranke „naprednjaka". Kao takav biran je i izabran za narodnog poslanika u Beogradu, gde je dugi niz godina bio i predsednik jevrejske opštine. Za vreme Prvog svetskog rata živeo je kao izbeglica u Nišu sa kćerkom Hortenzijom. Njegov sin Žarko bio je tada na frontu teško ranjen u nogu tako da je šantao i ostao ratni vojni invalid. 1918 godine on je kao viši činovnik u državnoj novinarskoj agenciji „Avala" radio kao novinar. Iz ljubavi se ženi srpkinjom, i prelazi u pravoslavnu veru. Likvidiran je od nacista 1941. godine.

Živko Leonović, osnovao je Tekstilnu radnju na veliko 1885. godine. Veoma vidjen, pošten i čestit, veliki patriota i veoma rutiniran trgovac izabran je 1887. godine za člana nadzornog odbora Narodne banke, gde ostaje sve do konca 1901. godine, kada je izabran za predsednika nadzornog odbora. Na toj dužnosti ostaje sve do 1929. godine. Posle isteka njegovog mandata na njegovo mesto biva izabran:

Avram S. Koen, vidjeni trgovac tekstilom na veliko, poznat u celoj predkumanovskoj Srbiji. Avram je u početku bio u ortakluku sa Avramom Tajtacakom (držali su ortački staklarsko porculansku radnju na veliko). Docnije se ortakluk raskida, a Avram osniva veliku manufakturnu radnju u bivšoj Kralja Petra ulici sa sinovima. Njegov sin Nisim posle očeve smrti preuzima očev posao i u starom Beogradu u prvom srpskom velosipedskom klubu Pere Selakovića prvo uči jahanje na biciklu, docnije na motociklu, i u starom Beogradu kao jedini Jevrejin učestvuje u prvim motociklističkim trkama i dobija prvu nagradu. Nisim je rodjen 1896. godine, a likvidiran je od nacista 1941. godine.

Milan Ječmenica i kompanija. Kao opančarski radnik iz Užica Milan dolazi u 21. godini svog života u Beograd i odmah stupa kao kalfa kod firme „Stefanović i Ranković". Ova firma je u početku svoga poslovanja prodavala nirnberšku robu na veliko, docnije se preselila u zdanje Nikole Spasića, i otvorila veliku manufakturnu radnju, gde Milan ubrzo postaje trgovački putnik da posle nekoliko godina otkupi radnju od Benciona Bulija, bankara i uortači se sa Bencionovim bratom po ocu Monijem i Jašom Alkalajem. Posle vrlo uspešnog poslovanja ova firma otvara i srpsku fabriku zimskoga rublja i amerikana. Iz meni nepoznatih razloga ova ortačka radnja osnovana krajem XIX veka brzo propada. Jaša Alkalaj odmah posle Prvog svetskog rata osniva u Pančevu sa svojim sinom i fabriku sijalica „Tesla". Ova fabrika je odlično poslovala sve do 1941 godine kada je Jaša sa ženom, jedincem sinom, snajom i unukom likvidiran od nacista.

Sin Jaše je 1934. godine u zajednici sa rodjakom Josifom Albalom, njegovim bratom od tetke, otvorio fabriku čarapa i veštačkih svilenih tkanina. Sestrić pokojnoga Jaše Alfred Albala koji je dugo godina radio kod firme „Ječmenica" kao prokurista, odmah posle Prvog svetskog rata na volšebni način dolazi do velikog imetka i posle 1922. godine otvara na Senjaku veliku fabriku trikotaže sa braćom Gadol, Jevrejima iz Bugarske. Posle 2-3 godine on prekida poslovne veze sa braćom, zida veliku fabriku na Umci gde proširuje pogone za izradu i bojenje kožne galanterije i izradu rukavica.

Fabrici daje ime „Sava", ženi se bivšom glumicom Ljubicom Josić, rodjenom sestrom akademskog slikara Mladena koji sada živi u Parizu, a rodjenom tetkom prvakinje Jugoslovenskog dramskog pozorišta Olge Spiridonović. Albala u Umci daje velike priloge za zidanje i renoviranje pravoslavne crkve, renomiranoj umetnici i prvakinji Narodnog pozorišta Žanki Stokić zida vilu na Senjaku.

1940. godine prelazi u pravoslavnu veru, dobija prezime Antić (kumovao mu je bivši ministar dvora Antić). Kao veoma bogat čovek imao je vilu na Senjaku. I pored toga što je prešao u pravoslavnu veru likvidiran je nacista sa braćom Zdravkom i Josifom Joškom, dok mu otac Biti, isto tako čuveni trgovac i prvi Jevrejin po zanatu sapundžija rodom iz Šapca, vrši samoubistvo vešanjem nemogavši da izdrži poniženja i torture nacista.

Nisim B. Aron i sinovi. Nisim je došao iz Vidina, Bugarska, 1892. godine, gde se ženi lepom ali siromašnom Jevrejkom Palombom rodjenom Koen. Svoju karijeru počinje sa malom radnjicom u Vasinoj ulici, robu nabavlja u Beču i Pragu, ne preko angro mreže nego direktno iz fabrika i kao veoma vešt trgovac prodaje je na malo po znatno jeftinijim cenama od ostalih trgovaca. 1918. godine otvara veliku angro radnju u ulici Kneza Mihajla, a u zgradi varoškog suda. Članovi firme su bili i njegovi sinovi i to: Marko, Majer i Menahem-Mikica. Bio je to veoma ozbiljan, po naravi povučen i miran čovek, veoma malo je govorio, namćorastog izgleda, pedantan u odevanju, uvek je nosio žaket sa prugastim pantalonama i polucinderom, svaki dan sveže obrijan, sa malom francuskom bradicom. Vrlo često i veoma rado on je pomagao siromašne i bedne, što je radio krijući bez razmetljivosti, tako da često ni njegovi najrodjeniji nisu znali koga je pomogao i sa kolikom sumom novca. Njegovi sinovi, žena mu Palomba sa porodicama, njegove tri udate kćeri sa muževima i decom likvidirani su od nacista 1941. godine.

MIŠA POLIČEVIĆ I KOMPANIJA

Koncem XIX veka u bivšoj Kralja Petra ulici, sada 7. Jula, Bečka firma Nisima-Nidje Kalderona prodaje svoju angro radnju firmi Poličević i kompanija. Za kupovinu firme sa robom trebalo je po ugovoru uložiti pola sume odmah a drugu polovinu isplaćivati u ratama. Da bi članovi nove osnovane firme došli do para za isplatu, Miša Poličević - Šapčanin prodaje svoje imanje u Šapcu i dobijeni novac ulaže kao svoj deo kapitala u novo osnovanu firmu. Isak Tajtacak, takodje Šapčanin, pre toga radio je kao putnik kod firme Kalderon, imao je nešto uštedjenih para i oženivši se Reginom rodjenom Demajo, pošto je dobio lep miraz i njega ulaže u novo osnovanu firmu. Treći ortak Milisav Milosavljević rodom iz sela Kusadka, oženivši se bogatom bečlikom, ulaže u firmu novac od dobijenog miraza, koji nije bio za potcenjivanje. Ortaci, mladi i agilni ljudi puni energije i volje za rad, stekavši još ranije veliku poslovnu rutinu, uspeli su da firma stekne veliki renome i ugled na samo u čaršiji već i kod potrošača.

Miša Poličević nije bio čovek sa naročitom voljom i sposobnošću za ophodjenje sa mušterijama, on je voleo konje, imao je u Beogradu najlepšu dvokolicu sa napumpanim gumama, u koja je upregnut rasni vranac. Miša je bio uvek elegantno odeven, nosio je jahaće čizme, koje su bile lakovane, na rukama je uvek imao grao rukavice, a u levoj ruci držao bič sa kamdžijom. Njegov je posao bio više kancelarijski, tj. on je kontrolisao rad administracije i računovodstva firme. Sa svojim ortakom Isakom imao je u ulici Princa Evgenija, blizu Dunava, sada ulica Braće Baruh, zajedničku štalu u kojoj je pored dva rasna vranca imao i rasnog belog lipicanera, na kome je krunisan prilikom stupanja na presto Kraljevine Srbije Kralj Petar I.

Isak, kao najsposobniji od ortaka, imao je najviše smisla, volje i rutine za rad sa potrošačima. On je nabavljao robu u inostranim tekstilnim fabrikama u Beču, Pragu, Mančesteru i Milanu.

Zato je u 50-tim godinama svog života učio talijanski jezik, kako bi bez tumača i posrednika poslovao sa talijanskim fabrikama. Kada mu je otac David, bivši trgovac iz Šapca pao pod stečaj, on je morao da napusti III razred gimanzije i ode u šegrte. Život mu nije bio ni malo lak, šegrtovao je u Temišvaru, gde je docnije postao i kalfa i najzad došao da radi kod firme Kalderon kao trgovački putnik. Njegov otac je, pavši pod stečaj pod starost naučio staklorezački zanat, i sve do preseljenja u Beograd sa celom porodicom, kćerima, ženom i sinom Nisimom obavljao svoj zanat kao staklorezac. Milosav je i ranije započeo karijeru u trgovini, svojim radom dospeo je do zvanja trgovačkog putnika, te veliki deo mušterija firmi kod kojih je on ranije služio, privukao novoj firmi.

Pokojni Isak je još kao mlad čovek postao i politički aktivan. Bio je lični prijatelj predsednika kraljevske srpske vlade Nikole Pašića, on je bio veoma čestit i karakteran čovek, po prirodi skroman i nerazmetljiv. Mada je bio čovek od upliva on nikada nije hteo da protežira svoje sinove ili bližu rodbinu, dok je sve druge za koje je znao da su čestiti, pošteni i vredni, protežirao da dobiju službu, i po potrebi ih materijalno pomagao. Ovde ću navesti nekoliko primera iz kojih će čitalac najbolje upoznati njegov karakter. Kada je početkom Prvog svetskog rata njegov najstariji sin David – Viktor napunio 18 godina starosti on ga je prijavio kao dobrovoljca srpske vojske. Samo zahvaljujući njegovim političkim vezama tj. Nikoli Pašiću, Viktor tada biva dodeljen na rad vrhovnoj komandi. Kada sam ga ja kao diplomirani lekar umolio da me protežira da dobijem za vreme stažiranja platu a po završetku staža makar kakvo mesto u nekom mestu od srezova on mi je odgovorio: „Svoje najbliže rodjake ne protežiram, ako imaš nekoga od tvojih siromašnih kolega koji ne mogu sabi naći uhlebljenje, daj mi podatke, razume se sa tvojom garancijom da je pošten i nekorumpiran čovek, pa ću ja sve učiniti što mogu da ga zaposlim". Kada su za vreme balkanskih ratova sakupljani prilozi za Crveni krst, on je upitao ljude koji su došli da traže prilog „koliko je priložila firma Anastas Pavlović?" i kad su mu odgovorili 2.000 din, on je odvratio: "naša firma prilaže Crvenom krstu dinara 5.000".

Hteo bih da napomenem da je firma Anastas Pavlović bila u kapitalu mnogo jača a po trgovačkom stažu oko 30 godina starija. Stari Isak mi je uvek govorio: „Sinovče nikad ne daje džep nego srce". U Prvom svetskom ratu on se sa sinovima povlači preko Albanije i u prolazu pored Makenzijeve ulice gde sam ja tada stanovao (sada ulica 1. Maja) znajući da je moj otac tj. njegov brat na frontu, i mene pozvao da sa njegovim sinovima podjem zajedno i da će on o meni voditi dalju brigu kao i o svojoj deci. Kada sam mu se ja zahvalio i odbio da me on izdržava rekao mi je tužnim glasom: "pošten si, gord i lud kao i tvoj otac", poljubio me je i produžio sa svojim sinovima put ka albanskoj epopeji. Stigavši u Solun on za račun firme Poličević trguje, i mada nije raspolagao novcem njegova reputacija dovodi do toga da mu fabrikanti otvaraju velike kredite za kupovinu robe. Putujući brodom iz Soluna za Englesku i Italiju, radi sklapanja trgovačkih poslova, dvaput se davio jer su Nemačke podmornice u dva maha torpedovale brodove kojima je Isak putovao.

Po oslobodjenju zemlje on se vraća u Beograd i donosi firmi 400.000 čiste zarade, i kao čestit čovek sve deli na ravne delove sa svojim ortacima Mišom i Milosavom. Da napomenem još i to da se za sve vreme okupacije Miša kao politička ličnost krio pod lažnim imenom u Vrnjačkoj Banji, a Milosav ostavši u radnji posle oslobodjenja podnosi račun poslovanja svojim ortacima skrojen onako kako je on Milosavu konvenirao. Milosav je za vreme okupacije Srbije od 1914-1918 godine kupio u Beogradu nekoliko kuća na imena svojih bližih i daljnih rodjaka, a da o tome nije podneo račun svojim ortacima. Najzad se Isak 1922. godine razortačuje i prodavši svoj vinograd koji je bio jedan od najlepših na Topčiderskom brdu i uloživši sav novac koji je dobio prilikom razortačenja, otvara svojim sinovima Viktoru i Andjelku, u zajednici sa svojim bivšim trgovačkim putnikom Jovom Jankovićem, koji je već ranije u Zemunu imao malu fabričicu trikotaže, on gradi veliku fabriku trikotaže, ženske konfekcije i ženskih svilenih čarapa. Fabrika je dobila naziv „Sava". 1941. godine bio je prebijen od nacista i mučen tako da u najtežim mukama umire u svojoj kući koja se nalazila u Jevremovoj ulici 7.

Njegov najstariji sin Viktor umro je još pre Prvog svetskog rata posle operacije od grizlice u 12-to palačnom crevu. Viktorova žena Sarina rodjena Karaoglanović sa sinom Isakom izvršila je samoubistvo u Beogradu pre nego što su joj saopštili da sutradan preda ključeve svoga stana okupatoru i podje u koncentracioni logor na Sajmištu. Njegov sin Andjelko je sa majkom Reginom, ženom i dvoje dece vraćen od albanskih fašista u Beograd i pri pokušaju bekstva on je ubijen. Žena mu je sa dva sina Isakom i Davidom likvidirana na Sajmištu 1942. godine, zajedno sa taštom Reginom.

Ista zla kob snašla je i njegovu kćer Klaru, udatu Mošić, koja je sa svojim mužem Davidom i sinom Andrejom takodje likvidirana.

DRAGUTIN DJUKANOVIĆ I KOMPANIJA

Firma je osnovana 1896. godine. Nalazila se u Knez Mihajlovoj ulici a zauzimala prostor od Knez Mihajlove do desne polovine ulice Vuka Karadžića. Radnja se nalazila u zadužbini Nikole Spasića a sada se u istoj zgradi nalazi prodavnica konfekcije „Beko". Dragutin Djukanović bio je tada vidjena politička ličnost, po političkom ubedjenju radikal i veliki privrženik dinastije Karadjordjevića. Njegova braća Ilija, koji je bio profesor dece pok. Kralja Petra I i njihov vaspitač, docnije školski nadzornik, pa je zajedno sa pokojnim Stevom Čuturilom takodje učiteljem, pisao bukvare i čitanke za osnovne škole. Dragutin je bio veoma impozantan i lep čovek, nosio je dugu crnu bradu, veoma malo je govorio i na sve ljude sa kojima je dolazio u dodir ostavljao je utisak strogog, takoreći grubog čoveka. U stvari on je bio veoma dobar čovek, blage naravi, i pošto nije imao dece rado je pomagao siromašnu decu, i vrlo često davao velike novčane priloge školama. On je u novoosnovanoj firmi nadziravao nad kancelarijskim i računskim poslovima, a jednom od šegrta bio je zadatak da mu u kancelariju svaki dan donosi dnevnu štampu i to: „Zvanični organ narodne radikalne stranke", „Samoupravu", „Trgovinski glasnik" i pismene berzanske izveštaje. Svaki dan tačno u 10 časova on je odlazio u restoran „Grand hotel", koji se tada nalazio preko puta firme Djukanovć u ulici Čika Ljubinoj, gde ga je čekao doručak koji se sastojao od bele kafe sa šlagom i kajzer zemičkom premazanom čajnim buterom i medom. Docnije je ta zgrada renovirana, do nje je sazidana palata Francusko-Srpske banke u kojoj se danas nalazi služba Društvenog knjigovodstva.

Drugi ortak je bio Samuilo Tajtacak, sin pokojnog Davida, o kome smo ranije pišući o firmi Poličević, već govorili. On je isto kao i stariji mu brat Isak, pošto mu je otac pao pod stečaj, napustio gimnaziju i otišao za šegrta u bivšu Austro-ugarsku monarhiju da sebi traži hleb. Tako dolazi u Temišvar gde se zapošljava u jednoj manufakturnoj radnji kao šegrt, da bi docnije svojim samopregornim radom ubrzo postao najstariji kalfa a docnije i trgovački putnik kada dolazi u Beograd i stupa u firmu Nisima-Nidže Kalderona kao trgovački putnik. Kada je Nidža Kalderon predao firmu Miši Poličeviću i kompaniji on posle kratkog vremena istupa iz firme i koncem XIX veka osniva firmu Djukanović i kompanija. Samuilo je po prirodi bio veoma inteligentan, kao čovek veoma plemenit i dobre duše, kao trgovac i finansijer veoma sposoban. Znajući ga i ceneći njegove sposobnosti Samuilo je često bio pozivan u Narodnu banku kao savetodavac po pitanjima tadašnje valute i devizne politike. On je vodio angro odeljenje firme, nabavljao robu direktno iz fabrika i često poslovno putovao u inostranstvo. Pored maternjeg jezika govorio je perfektno nemački. Svi trgovci iz glavne čaršije nazivali su ga „Bog trgovine". Veoma su ga cenili i poštovali ne samo trgovci iz glavne čaršije nego i manufakturisti iz cele predkumanovske Srbije koji su se bavili trgovanjem na malo. On je, ukratko rečeno, bio glavna poluga firme, oko koje se okretalo celo poslovanje i ni jedna porudžbina nije mogla, niti smela da se obavi dok Samuilo za to nije dao svoju saglasnost. Da napomenem još i to da je zaslugom Samuila firma Djukanović tada bila i generalni zastupnik fabrike šešira „Hikl" iz Beča i „Paniza" iz Italije. Samuilo se 1899. godine ženi Rašelom, rodjenom Haim iz Pančeva i u skladnom i srećnom braku imao je troje dece: kćer Klaru, sina Johanana-Jovu i kćer Irmu-Mimiku. Klara i Jova su kao deca bolovali od dečje paralize i pošto tada nije postojala vakcina oni su, pošto su preboleli dečju paralizu, ostali sakati, tako da su na desnoj nozi hodali pomoću proteza. Dobar i plemenit kao muž i otac on pati gledajući svoju sakatu decu koja su bili lepi kao „Adonis".

Mada veoma bogat čovek koji je živeo u izobilju on je zbog svoje dece celog života patio jer je uobražavao da su mu deca bogalji samo zato što je on u mladosti grešio.

Ni najbolji beogradski lekari pa ni Bečki profesori nisu mogli da ga razuvere da oboljenje njegove dece nema nikakve veze sa gresima iz njegove mladosti. Poznat kao preterano pedantan on je pre svoje ženidbe konsultovao čuvene Bečke profesore da li sme da se ženi i da li je sposoban za brak, i oni su mu posle bakterioloških pretraga krvi i kičmeno-moždanoga soka, kao i svih kliničkih pregleda koji su pokazivali sasvim normalan nalaz odobrili da može da stupi u brak, što je on i uradio. Kao što rekoh, to proganjanje ga je teralo da svake godine prilikom odlaska radi kupovine robe u Beč, on ponovno vrši konsultativne preglede kod najčuvenijih Bečkih profesora sve do 1914. godine, kada je započeo Prvi svetski rat.

Treći član firme Budimir Radenković bio je veoma kulturan, visokoga rasta i veoma lep čovek. Uvek padantno odeven u žaketu, na glavi je uvek imao polucilinder, po prirodi blag i veoma dobar kao čovek, on je vodio detaljno odeljenje firme. Prema osoblju čak i prema šegrtima bio je veoma blag i human, iz njegovih usta se nikad nije čula loša reč, a sa svima sa kojima je dolazio u dodir postupao je kao lepo vaspitan čovek i džentlmen, tako je on čak i svojim šegrtima uvek govorio Vi. Kada mu je bila potrebna neka usluga on se obraćao šegrtima rečima: „Molim Vas-navodeći ime šegrta- budite ljubazni pa mi donesite čašu vode". Kada mu je šegrt doneo ono što je tražio on se zahvaljivao rečima: „najlepše Vam hvala". Početkom Prvog svetskog rata pri prvoj i drugoj okupaciji Srbije Dragutin Djukanović kao politički eksponent beži iz Beograda i krije se negde u unutrašnjosti porobljene Srbije. To isto čini i Budimir Radenković, koji se nije politički naročito isticao ali budući veoma plašljiv on sa ženom i decom napušta Beograd i beži u unutrašnjost, tako da celu radnju sada vodi Samuilo, a onda u doba neprijateljske okupacije, neprijatelj je vršio vrlo česte rekvizicije robe, za jedan dinar je plaćano pola papirne krune koja nije imala skoro nikakvu zlatnu polugu – ratna kruna, i Samuilo je i u tim prilikama robu prodavao u većini slučajeva za dinare plaćajući za banknotu od 10 dinara sedam bezvrednih papirnih kruna, umesto 5 koliko su one zvanično kotirale.

Ovako poslovanje Samuila donelo je firmi Djukanović velike materijalne koristi. Po oslobodjenju zemlje 1918. godine Dragutin i Budimir se vraćaju u Beograd. Samuilo im do dinara podnosi račun i pokazuje bilans poslovanja za vreme okupacije i oni mu se na poštenju, zalaganju i žrtvovanju srdačno zahvaljuju. Njegovi ortaci su odmah posle oslobodjenja, smatrajući da će cena robi skakati, predlagali da se kupuju velike količine robe a da ukoliko se ne može dobiti kredit od fabrika, uzme zaduženje od Narodne banke, sa čime se nije složio Samuilo. Tako da je došlo do toga da on istupi iz firme Djukanović, mislim 1922. godine, i pošto je prodao i svoj divan vinograd koji se nalazio na Topčiderskom brdu i dozidao na svojoj staroj kući, koja je bila parterna, još dva sprata, a u dvorištu zidao isto tako visoku dvospratnu kuću, on se povlači od svih poslova živeći skromno sa svojom porodicom od rente, koju mu je donosila kuća.

Da napomenem još i to da je kuću koja se i danas nalazi u Dositejevoj ulici broj 10 kupio od Masalnoga suda (Masa pok. trgovca Landaua koji je umro kao rezervni oficir Austro-ugarske monarhije). Pošto je Samuilo bio i težak srčani bolesnik, živeo je veoma skromno i dijetalno, za njega su lekarski zakoni i uputstva bili svetinja. Samuilo umire naprasno od srca 1932. godine. Njegova supruga Rašela, kćer Klara, udata Koen likvidirane su na sajmištu 1942. godine zajedno sa snajom, čijeg se imena ne sećam, a ženom pokojnog sina odnosno brata Johanana – Jove, koji je streljan na Banjici. Klarin muž Avram Koen bio je do 1941. godine direktor svih šećernih fabrika u Srbiji. Njega su pre streljanja fašistički okupatori naterali da se popne na kupolu starog dvora i tako ga držali na nišanu mitraljeza nekoliko časova. Posle zadobijenog šoka koji je došao usled pretrpljenog straha odveden je na Banjicu gde je streljan 1942. godine.

HASON I DEMAJO

Manufakturna radnja na veliko osnovana je negde na sam početak balkanskih ratova. Hason je bio zet Demaju. Bio je i ranije trgovac. Držao je radnju na malo sve do uortačenja sa svojim šurakom Solomonom. Bio je to veoma ružan čovek, ali on je svoju ružnoću nadoknadjivao humorom, oštroumnošću i dobrotom.

Njegov ortak Solomon bio je pre uortačenja sa Hasonom dugogodišnji trgovački posrednik. Radnja se nalazila u bivšoj Kralja Petra ulici a pored manufakture prodavala je i galanteriju. Hason je bio veoma sposoban kao trgovac, umeo je svojim šarmom i rečitošću da privlači sve nove i nove mušterije, a njegovi prijatelji i poznanici bili sretni da u časovima odmora slušaju njegove dosetke i da se dive njegovoj duhovitosti.

Hasonova žena Sojka bila je veoma inteligentna, neverovatno skromna i ćutljiva žena. Njegov ortak Solomon, rodjeni stariji brat Šemaje bivšeg advokata i narodnog poslanika radikalne stranke bio je neverovatno pametan čovek. Na suprot svome šuraku Alfredu, Solomon je bio veoma lep, srednjeg rasta, imao je francusku bradicu, uvek je bio besprekorno odeven, bio je isto tako odličan govornik i veoma ugladjen. Radnja im je brzo napredovala, posao je cvetao. Još i danas se sećam pokojnog Solomona i jednog istinitog dogadjaja koji će najbolje da prikaže njegovu inteligenciju. Po završetku Prvog svetskog rata, a na ulazu u Veliki Kalemegdan, preko puta tadašnjeg hotela „Kruna" bili su sakupljeni vidjeni Jevreji sa tadašnjim predsednikom Jevrejske opštine Hajimom Azrielom, bogatim trgovcem koji je trebao da pozdravi u ime srpskih Jevreja Regenta Aleksandra Karadjordjevića. Pred ulazom u Kalemegdan podignut je veliki slavoluk sa prigodnim parolama i u planu je bilo da predsednik Azriel preda regentu lovorov venac ukrašen srpskim trobojkama i posle toga održi prigodan govor. Po završetku njegovog govora trebalo je srpsko-jevrejsko pevačko društvo da otpeva himnu. Pošto Azriel nije vladao perfektnim srpskim jezikom to su mu vidjeni Jevreji savetovali da regenta pozdravi Solomon Demajo a da on kao predsednik posle pozdravnog govora preda regentu venac. On se tome predlogu energično usprotivio rekavši: „Jo sol presidente, La unor es mija" –ja sam predsednik, i počast pripada meni. U tome je posle nekoliko trenutaka naišao regent sa svojom svitom dolazeći iz Knez Mihajlove ulice. Predsednik Azriel se ušeprtljao, zgrabio lovorov venac i predajući ga regentu rekao: „Vaše kraljevsto veličanstvo, primite ovaj venac od srpski jevreji u znak zahvalnost i ljubav. Venac primite od nama-vama". regent se nasmejao, srdačno se pozdravio sa Azrielom i srdačno se sa njim rukovao. Taj momenat je iskoristio Solomon Demajo pozdravljajući regenta u ime srpskih Jevreja i iznoseći velike zasluge dinastije Karadjordjevia. On je naročito podvukao vernost i odanost srpskih Jevreja dinastiji koji su se hrabro borili u ratovima i ginuli braneći svoju domovinu, i koji su spremni da uvek sa srpskom braćom prolivaju svoju krv za blagoded i prosperitet domovine.

Ovaj je govor oduševio prisutne gradjane, kojima je bio načičkan Kalemegdan. Posle toga dogadjaja su Solomona Jevreji intelektualci nazivali „jevrejski Ciceron". Jedina mana pok. Solomona je bila što je bio notorni alkoholičar. Tako se on u pijanstvu, mislim da se to desilo 1928. godine, bacio pod voz koji je išao prugom za klanicu. Tada mu je voz obezglavio leš tako da je trup bez glave ostao da leži na okrvavljenoj pruzi, dok mu je glava bila odbačena oko 15 metara od pruge u jarak. Njegovu smrt oplakali su njegovi mnogobrojni prijatelji i poštovaoci i mada je kod vernika Jevreja zabranjeno opelo za samoubice to je, po dozvoli tada vrhovnog rabina dr Isaka Alkalaja, dozvoljena svečana sahrana uz sudelovanje srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Stari Beogradjani koji su još u životu dobro se sećaju masovnog učešća gradjana staroga Beograda ne samo Jevreja već i Srba na njegovom pogrebu. Ne znam iz kojih razloga se posle Solomonove smrti rastura i firma.

Alfred Hason se povlači od poslovanja i živi skromno sa svojom ženom kao rentijer. Likvidiran je sa ženom od nacista 1941. godine.

Marić i Riznić

Manufakturna radnja na veliko osnovana je u II polovini XIX veka. Nalazila se odmah do hotela „Grčka kraljica" sada „Plavi Jadran". Firma je ranije pripadala Bečkim Jevrejima koji su je prodali vlasnicima, a pošto ovi nisu bili u mogućnosti da odmah isplate celu sumu otkupa, to je kao tajni ortak i kao jedna vrsta kontrole poslovanja stupa u firmu Isak Levi, veletrgovac iz Beča. Firma je odlično poslovala i uživala je velike kredite kod Bečkih firmi posredstvom Levija. Riznićev sin, imena mu se više ne sećam, ne mareći za trgovinu odaje se studiranju muzike i po završetku studija postaje dirigent u Narodnom pozorištu.

Pošto tada pozorište još nije imalo razvijenu opersku sekciju, muzika kraljeve garde je tada svirala pre početka predstave, u pauzi izmedju činova i kod završetka predstave, a sudelovala je svojom svirkom u srpskim komadima sa pevanjem kao što su bili „Djido", „Koštana", „Suton" (prva opera pokojnoga Stevana Hristića, kompozitora). Posle smrti staroga Riznića zatim i Marića, firma prestaje da postoji.

JAKOV BARARON I SINOVI

Jakov dolazi U Beograd iz Bosne krajem 19. veka i stupa kao trgovački pomoćnik kod manufakturiste braće Mandil, firma „Kod zlatnog andjela". Tu ostaje kao kalfa sve do 1910. godine kada preuzima radnju moga oca pok. Izrailja u Kolarčevoj ulici, u kući Perse Milenković, rentijerke. Kao vešt trgovac ubrzo počinje da se bogati i početkom Prvog svetskog rata prenosi svoju radnju u Niš jer je Beograd bio bombardovan. Usled ratnih prilika i nestašice on se kao vešt trgovac veoma dobro snalazi i počinje da se bavi trgovinom na veliko. Po završetku Prvog svetskog rata vraća se u Beograd i otvara veliku radnju, sad više nema i manufakturnu već radnju, prodavnicu raznih vrsta čarapa od najprostijih pa do svilenih, džepnih maramica i ostale kratke robe. Robu je otkupljivao od raznih fabričkih konzorcijuma, plaćajući robu odmah u gotovom, što mu je donosilo i uobičajeni rabat, a ostalu kratku robu poručivao je direktno iz Bečkih i Čeških fabrika. Bio je veoma dobar i plemenit čovek, veoma darežljiv prema sirotinji, pobožan i skroman čovek, ali veoma slabe inteligencije. Posle njegove smrti njegovi sinovi produžuju sa radom i postaju veoma ugledni i bogati trgovci, na glasu ne samo u Beogradu već u celoj Srbiji. Stub radnje i glavni nabavljač robe bio je njegov sin Solomon (sada živi u Tel Avivu-Izrael). Njegov sin Hajim-Buki poginuo je u II svetskom ratu, 6. aprila, prilikom bombardovanja Beograda, na vojnoj dužnosti. Njegova žena, dve kćeri i unuka likvidirani su od fašista; njegov brat Moša beži lažnim pasošem u Italiju, gde umire od raka 1947. godine, njegova žena Rena sa dvema kćerima likvidirana je od nacista 1941. godine. Žena Avramova, Rikica, bila je u koncentracionom logoru Aušvic odakle se živa vratila u Beograd i sada, pošto se preudala, živi u Sarajevu. Avramov sin Jakov koga je spasao jedan Srbin kafedžija kome je pokojni Jakov kumovao i materijalno ga pomagao, spasao je Avramovog sina koji je u Beogradu završio fakultet i sada živi sa majkom u Sarajevu. Jedna kći Bukijeve sestre koju je spasao njen stric Salomon sretno je udata i živi kao laborant u Tel Avivu. Najstarija kćer pok. Jakova, Rebeka, žena pokojnog Bore Ruben Jontovića, bivšeg trgovca sa dvema odraslim kćerkama likvidirana je 1941. godine od nacista, a njegova mladja kći Veza, udata

Finci, likvidirana je sa mužem bankarskim činovnikom (ona na Sajmištu u dušegupki a on streljan 1942. godine u Jajincima). Žena pokojnog Jakova Bararona, Nehama-Duda spasla je život pobegavši lažnim pasošem preko Italije u Izrael sa sinom Solomonom, gde je umrla prirodnom smrću dočekavši duboku starost.

JEVREJI KAO TRGOVCI „NA MALO"

Ovih trgovaca je bilo veoma mnogo a ni tehničke ni vremenske mogućnosti mi ne dozvoljavaju da o svakome od njih po nešto kažem. Zato ću ovde da napomenem samo njih nekolicinu koji su za života imali manje ili veće zasluge ili za Jevreje ili za našu domovinu.

Hajim Medina - „Stari Medina" bila je to jedna od velikih radnji kratke i konfekcione robe, osnovana posle druge polovine XIX veka. Vlasnik firme, stari čika Hajim bio je veoma pošten i pobožan čovek, uvaženi trgovac i veoma cenjen ne samo od svih vidjeninih trgovaca u užim reonima Beograda već i kao jevrejski verski i javni radnik. On je u prvome braku imao dva sina: starijeg Avrama i mladjeg Jakova-Žaka i četiri kćeri, i kao udovac je u drugom braku, oženivši se udovicom tetka Vidom, udatom Pinto imao još dvoje dece: sina Marka i kćer čijeg se imena više ne sećam. Čika Hajim je bio veoma omiljen kod Jevreja, jedan je od osnivača „Oneg Šabata" i „Rehica Gadola". O značaju i svrsi ovih ustanova pisaću docnije. Njegovom zaslugom je osnovano i društvo koje je siromašnim Jevrejima podizalo skromne nadgrobne spomenike i održavalo crkvene godišnje pomene. Bio je to veoma dobar čovek, veoma sažaljive prirode, nikome nije ni pomislio a kamoli učinio neko zlo. I najteže uvrede koje su mu upućivane od raznih nekulturnih ljudi primao je stojički.

Ako bi neko od ljudi koji su ga uvredili došao da mu se izvini, što se dosta često dešavalo, i da ga moli za oproštaj, on je odgovarao: "Bog nas je naučio da opraštamo". Upamtio sam i još danas mi je u pameti jedan dogadjaj koji će najslikovitije da prikaže čitaocu dobrotu i plemenitost čika Hajima. Jednoga dana kada se čika Hajim vraćao sa bogosluženja iz stare sinagoge i prolazio pored poznate kafane „Hadži Janja" na Dorćolu, opazio ga je čika Dobrica Milutinović, naš čuveni dramski umetnik, i trešten pijan, pošto je bio notorni alkoholičar, rekao je čika Hajimu: „Kako si matori Čivutine". Čika Hajim bled kao smrt i vidno uzrujan nije na tu uvredu uopšte reagovao, i pošao je svojoj kući plačući i posrćući pri hodu.

Posle izvesnog vremena, kada je čika Dobrica bio trezan, sačekao je čika Hajima, koji se opet u subotu vraćao iz sinagoge kući, poljubio ga u ruku, klečeći na ulici pred kafanom i pred svim gostima koji su se zatekli sedeći za stolovima pred kafanom, rekao: „Oprosti meni grešniku čika Hajime, slab je izraz namenjen tebi da si čovek, ti si svetac". Čika Hajim i sam potresen odgovorio je Dobrici: „Svi su ljudi grešni, i ja nisam bez grehova, neka ti je bogom prosto, jer nam bog, koji je jedino bezgrešan, kao svojoj deci oprašta grehove".

Moram da napomenem da je naš čika Dobrica, kada je bio trezan, a to se vrlo retko dešavalo, bio veliki prijatelj srpskih Jevreja, jer je sa njima proveo gotovo ceo svoj vek zajedno na Dorcolu, deleći sa njima i zlo i dobro, a za vreme okupacije nije hteo da igra u Narodnom pozorištu. Čika Hajim je sa ženom, sinovina, kćerima, zetovima, unucima i unukama likvidiran u Beogradu 1941. godine od nacista. U životu mu je ostao sin Jakov koji je u ratu kao rezervni oficir pao u nemačko zarobljeništvo i pošto je bio oženjen Srpkinjom, ona mu je spasla dvoje dece. Sada Žak sa decom živi u Izraelu. Isto tako njegovog sina Marka koji je bio oženjen Srpkinjom likvidirali su nacisti 1941. godine, kao i najstarijeg sina Avrama koji je bio oženjen Nemicom, Bečlijkom, i ona mu je sačuvala sina Hajima koji sada živi u Kanadi i kćer Eriku, udatu Bogdanović.

Avram L. Pinkas – „Mladi lavovi"

Otac pokojnog Avrama, pokojni Leon, pošto u Nišu gde je i rodjen nije dobro prolazio u trgovini, dolazi u Beograd krajem XIX veka i otvara malu radnjicu u Vasinoj ulici, gde je prodavao manufakturnu robu. Pošto je pao pod stečaj on docnije otvara radnju na sinovljevo ime i iz Vasine ulice prelazi sa radnjom u Makenzijevu ulicu br 53, sada ulica 1. Maja.
U novo otvorenoj radnji mu je pošlo za rukom da se posle 2-3 godine naglo podigne, tako da je njegova radnja bila jedna od najvećih na Savincu – u blizini „Čubure". Stari Leon je bio veoma dobar i plemenit čovek, neverovatno pobožan, nikad iz njegovih usta nije izašla ni jedna ružna reč, o psovkama i da ne govorim.. On je poznavao i jevrejski jezik-Ivrit, a bio je i „Talmudista". Robu je nabavljao iz inostranstva, a u nedostatku pojedinih artikala on je iste nabavljao kod grosista u Beogradu. Jednom prilikom za vreme okupacije Srbije 1915. godine pošao sam sa pok. Leonom, koji mi je bio deda po majci, u varoš, da mu ponesem kutije sa klubadima svilenog fula „D.M.C.", i pri povratku sa kupovine baš smo stigli do stare kafane London (ugao Knez Milanove i Velikog Miloša ulice) on je počeo da se češe po vratu, i uhvatio veliku belu vašku. Tada je u bombardovanom Beogradu harao trbušni tifus i pegavac. Ubivši vašku rekao je na španskom: „Ubiću te jer mi piješ krv", i izmedju noktiju oba palca prignječio vašku. Odmah zatim utrčao je kao bez duše u kafanu London, oprao ruke, i kad smo produžili put ka Slaviji stavivši obe ruke na grudi počeo je mrmljajući da se na hebrejskom moli bogu. Na moje ptanje zašto se moli on mi je davao znakove da ga ništa ne pitam, a po završenoj molitvi rekao mi je: „molio sam se bogu da mi oprosti grehe jer sam ubio živo biće". Kad sam mu ja rekao da je time spasao ne samo sebe od tifusnog oboljenja već i mnoge druge ljude, on mi je odgovorio: „i vašku je bog stvorio, i ako je Gospod odlučio da obolim od tifusa i od iste bolesti umrem, to mi je pisano, protiv volje božije se ne može". Leonov sin Avram, visok po rastu i veoma lep čovek, oženivši se iz ljubavi nekom ženom koja se zvala Ljubica a za koju se onda pričalo da je sumnjive prošlosti, sklopio je taj brak protiv volje svojih roditelja i svoga zeta, mog pokojnog oca Izraila, ne zato što je Ljubica bila inoverka već što po ondašnjim shvatanjima o braku devojka je prilikom stupanja u brak morala da bude „virgo intakta", a to Ljubica nije bila.

Neposredno pred ulazak Austro-nemaca u Beograd 1915. godine Ljubica je preko advokata, kao zakonita žena Avrama oduzela dedi radnju, i odmah posle ulaska neprijateljskih trupa u Beograd saživela se sa žandarmeriskim narednikom Rudolfom Materlihom, koji je po njenome nagovoru moga dedu Leona kao starca od 65 godina uhapsio, i šlepom sa ostalim zatvorenicima kao političkog krivca poslao u koncentracioni logor Ašah gde je deda, umro od zapaljenja pluća i gladi, jer kao pobožan čovek nije smeo da jede hranu koja nije bila „košer" (kuvana na gušćoj masti ili ulju a domaća životinja je morala biti zaklana od šaktera-to je bila jedna vrsta veterinarskog pomoćnika). Da zlo bude još gore moj pokojni otac Izrailo koji je tada ležao u vojnoj bolnici teško ranjen u nadlakticu, pobegao je iz bolnice, da ne bi pao u ruke neprijatelju, i sklonio se kod dede u stanu. Doznavši za to Ljubica je to prenela svome prijatelju Rudolfu, koji je posle nekoliko dana, sećam se da je to bila subota, poslao četiri naoružana policajca u dedin stan, koji su mome ocu stavili lisice na ruke i odveli ga u „Krajs komandu" koja se tada nalazila u Knez Mihajlovoj ulici u zgradi Grand pasaža. Ja sam, razume se plačući, potrčao za ocem i kada sam video da ga vode u „Krajs komandu", utrčao uz stepenice i ušao u sobu gde sam zatekao oca, koga je saslušavao jedan stariji gospodin, po činu potpukovnik. Na njegovo pitanje koga tražim ja sam mu odgovorio da su mi ovde doveli oca i da ga molim da mi objasni zašto su to učinili. Na to mi je on odgovorio: „Vaš je otac kao komita pucao na cesarsko-kraljevsku vojsku i zato ćemo ga predati sudu, koji će ga najverovatnije osuditi na smrt vešanjem. Ja sam na to odgovorio da su njegove informacije lažne i da je moj otac kao vojnik III poziva učestvovao u ratu, te da je kao ranjen iz bolnice otpušten kući na kućnu negu i da mu zato mogu da podnesem i dokaze. Na moju sreću bio je to verovatno human čovek, on mi je ostavio rok od 24h da mu nabavim u napisanoj izjavi potpisanoj od 100 svedoka, vidjenih trgovaca, da moj otac nikada nije bio komita, da je u ratu učestvovao kao vojnik i da je do rata bio trgovački putnik.

Skrenuo mi je pažnju i na to da ukoliko potpisnici dadu lažne izjave tj. ukoliko se dokaže da je moj otac zaista bio komita i njih čeka presuda vojnoga suda koja će glasiti smrt vešanjem. Ja sam od datom mi roku sakupio 120 potpisa i na taj način spasao oca sigurne smrti – omče koju mu je u dosluhu sa narednikom Rudolfom pripremila Ljubica, kao odmazdu što je moj otac bio protiv njenog braka sa mojim ujakom Avramom, pa je čak uspeo da ona bude proterana iz Beograda u Paraćin, njeno mesto rodjenja. Moj je otac docnije kao ratni vojni invalid pušten iz logora, koji je bio u Košutnjaku, na slobodu, s'tim što je za sve vreme okupacije Beograda morao jednput mesečno da se javlja mesnoj policiji.

Moj ujak Avram je u Srpsko-Turskom ratu 1912. godine kao pripadnik bataljona pionira pošao u rat i negde na bojištu bio teško kontuzovan. Mada prenet u bolnicu, on više nije bio sposoban za službu u vojsci, verovatno je da se radilo i o nekoj psihičkoj traumi, tako da je on u najgorim mukama umro na Novu godinu 1916. godine. Da tragedija bude veća sve ove nezgode koje je mome pokojnom dedi činila Ljubica dešavale su se dok joj je muž Avram patio i ležao bolan u postelji.

Isak Karić rodjen u Nišu 1884 godine, u Nišu je imao početkom XX veka malu radnjicu i upornim i strpljivim radom postigao da otvori veliku manufakturnu trgovinu u bivšoj Makenzijevoj ulici u kući koja je bila njegova svojina. Kod svojih mušterija i svih gradjana iz Makenzijeve ulice i Čubure bio je vrlo popularan. Bio je poznat kao vrlo darežljiv čovek, sirotinji je vrlo često davao potreban tekstil besplatno i za svakoga je imao uvek po neku lepu i utešnu reč. Odmah posle okupacije Beograda 1941. godine on, dok su Jevreji još držali svoje radnje, deli robu svojim nekadašnjim mušterijama besplatno, govoreći im bolje ja da to uzmete vi nego neprijatelj. Isak je likvidiran od nacista 3.12.1941. godine na Banjici. Njegova supruga koja je uspela da sa lažnim ispravama dodje u Skoplje, odvedena je od strane fašista sa unucima Mošom i Mirjanom 11.3.1943. godine u Aušvic, gde je likvidirana. Isakov jedinac sin „Bata", otišao je u partizane i poginuo herojskom smrću u Toplici 1943. godine. Od cele porodice u životu je ostala njihova kći Blanka, udata Alkalaj sa mužem i udatom kćeri koja sada živi u Beogradu.

TRGOVCI PIJAČARI

Odmah posle završetka Prvog svetskog rata u Višnjićevoj ulici kod Jovanove pijace počele su da niču kao pečurke radnje u kojima se za male pare mogla da dobije manufakturna roba koja se prodavala na metar, kao i kratka roba, naročiti razne vrste čarapa od najprostijih do najfinijh i sva druga kratka roba. Trgovci su tu robu nabavljali od trgovaca koji su bili pred stečajem pa su im robu prodavali veoma jeftino da bi došli do nekog dinara, ili su oni od raznih fabrika kupovali feleričnu robu, sa malim greškama u tkanju, koje oko kupaca kao nestručnjaka nije moglo da primeti.

Ja cu da napomenem ovde samo dvojicu i to:

Mošu Sarfati – Moša je rodjen 1899. godine. Sin veoma siromašnih roditelja nije mogao da se školuje pa je, kao odličan djak završivši osnovnu školu, otišao u šegrte. Za vreme Mošinog šegrtovanja nije postojalo radno vreme. Argatovalo se od 12 do 14h dnevno, šegrt je morao da gazdarici cepa drva, vuče vodu, i obavlja teže kućne poslove. Kao veoma bistar i sposoban, on u 13. godini života postaje kalfica, u 17 godini kalfa, i navršivši 20 godina, po odsluženju stalnoga kadra 1921. godine, otvara radnju u „Višnjćevom pasažu". On vrlo brzo, veštim poslovima postaje veoma bogat i vidjen trgovac, ženi se 1928. godine rodjenom sestrom od tetke, Sarinom i u srećnom braku dobija dve kćeri i jednog sina. 1941. godine kad je fašistički okupator porobio našu domovinu Moša posredstvom pokojnog doktora Guelmina bude primljen na posmatranje na odeljenje za posmatranje gde ga je sada pokojni doktor Guelmino čuvao pod lažnim imenom ali nažalost od fašističkih slugu otkriven i predat Gestapou tako da je likvidiran na Banjici 1941. godine. Žena mu Sarina sa decom, svekrvom i svojom majkom odvedena na Sajmište i likvidirana u dušegupki 1942. godine.

Pošto je Moša bio veoma darežljiv i human, i kao takav pomagao jevrejsku sirotinju, izabran je, pomoću glasova te sirotinje, za odbornika Jevrejske opštine i u tom zvanju se istakao i kao javni radnik za sve vreme dok dok mu je trajao mandat.

Moša Josipović – „Pirućanac", došao je sa porodicom iz Pirota 1928. godine i u podrumu – suturenu, u kući na uglu Kapetan Mišine i Višnjićeve, otvorio manufakturnu radnju. Po prirodi veoma bistar i inteligentan, kao trgovac veoma sposoban, ubrzo je stekao lep ugled na samo kod trgovaca pijačara već i kod svih gradjana Dorćola, njegovih stalnih mušterija. Svoje sinove je vaspitavao u slobodarskom duhu. Kada je 1939. godine uveden za Jevreje gimnaziste, kao i za one koji su trebali da se upišu na fakultet, „Numerus klauzus", on je svojom popularnošću, jedva uspeo da svoga starijeg sina upiše na fakultet. Prilikom okupacije Beograda od strane fašista, on je sa ženom Jozefinom i dva sina beži sa lažnim ispravama u Pirot, gde ga Bugarski fašisti 1942. godine predaju nacistima. Likvidiran je sa ženom i sinovima 1943. godine u Aušvicu.

TRGOVCI MUŠKE KONFEKCIJE

Talvi i Mandilović – Negde krajem XIX veka na Terazijama u zgradi broj 2 postojala je velika radnja koja je prodavala mušku konfekciju – muška i dečija gotova odela i ženske kapute – paletoe. Pokojni Talvi bio je po zanimanju krojački radnik a Mandilović trgovački pomoćnik. Mandilović je bio veoma sposoban, umeo je svojom duhovitošću i sposobnošću da privlači kupce, a u cenama je ova firma bila najjeftinija u starom Beogradu. Oba ortaka su na hartiji za pakovanje dali da se odštampaju karikature sa reklamama njihovih odela, izraženim u stihovima. Navodim jedan od ovih originalnih oglasa: „Mi naši i vaši, Talvi i Mandilović preporučujemo vam naša nepromočiva odela" – sad sleduje slika koja ilustruje kako mladoženja pada u bunar, a mlada u venčanici mu dobacuje konopac i izvači ga sa suvim odelom. U produžetku, posle slike, reklama se produžuje, mladoženja pao u bunar pa se nije udavio, i na pitanje zašto sledi odgovor: „Zato što nosi najbolja odela od naših napromočivih tkanina".

Dolaskom mladoturaka na vlast u Turskoj, došao je u posetu Beogradu – srpskoj vladi, turski prestolonaslednik Jusuf Izedin. Talvi i Mandilović se tada dosetiše i na spoljnoj strani izloga (štampao masnom bojom pok. Elić, firmopisac, a tekst na

Turskom jeziku napisao pok. Memed Pelivanović „Pelivan", čuveni poslastičar orijentalnih poslastica), na izlogu je stajalo: „Čok jaša Jusuf Izedin"- dobro nam došao Jusuf Izedin. Prolazeći fijakerom pored njihove radnje, gde ga je dovitljivošću trgovaca već čekao tumač i, u razgovoru preko tumača, je bio vrlo zadovoljan ukazanom mu pažnjom. Radnja je posle Prvog svetskog rata likvidirana.

Talvi se seli u Skoplje a Mandilović umire kao srčani bolesnik u Švajcarskoj, gde se nalazio na lečenju.

Braća Najman – Radnja braće Najman nalazila se u Knez Mihajlovoj ulici i prodavala je samo skuplju robu, tako da su nju posećivali radi kupovine samo bogatiji ljudi. I ova radnja je likvidirana posle svršetka Prvog svetskog rata.

Benvenisti i Pinkas – Isto tako velika radnja koja se nalazila: prva u Kolarčevoj ulici, a druga u Njegoševoj ulici kod pijace na Cvetnom trgu. Benvenisti je dugi niz godina služio kao trgovački pomoćnik kod Stevana Kapamandjije koji je imao veliku konfekcionu radnju u Zemunu a Pinkas je dugi niz godina služio kod raznih trgovaca manufakturista. Oba ortaka po imenu Rafailo od kojih je Benvenisti, dugo živeći u Zemunu oženio Sidu Darsa koja je bila Zemunka i tamo živela i radila. Rafajlo je bio veoma pobožan čovek i jevrejski javni radnik. On je rodjeni brat pokojnog Mike Benvenisti koji je sa ženom, jednom kćeri i dva sina, kao predratni član KPJ otišao u partizane 1941. godine, gde je nastradao sa celom porodicom. Rafajlo Pinkas – „Velja" brat od tetke Benvenistiju, veoma pošten i dobar čovek, prirodno inteligentan i veoma dobar trgovac, u Prvom svetskom ratu kao borac preživljava Albansku golgotu i vraća se kao ratnik u Oslobodjeni Beograd 1918. godine. 1922. godine Rafajlo se ženi Sofijom Kamon i u srećnom braku dobija dve kćeri. On sa ženom i kćerima likvidiran je od nacista 1941-1942. godine.

Rahamin Mevorah – Kao mlad čovek bio je po zanimanju krojački radnik. Radio je lagesrke poslove – šio je pantalone i kapute za konfekcijske radnje. U radu mu je pomagala supruga,

rodjena Pesah. Upornim radom, veoma vredan, Rahamin 1924. godine, za vreme okupacije Srbije odlazi i kupuje robu u Beču i Pešti i počinje da razvija svoj posao koji mu je cvetao, tako da je posle rata imao u Beogradu tri radnje. Bio je to veoma pobožan čovek, dugi niz godina bio je i tutor sinagoge „Bet Israel". Rahamin je sa ženom, udatom kćeri Vukicom Ruso, unukom Selkom, zetom Davidom, trgovačkim posrednikom i jednom neudatom ćerkom likvidiran od nacista 1941. godine. Njegov sin Menahem – Miha Mevorah imao je dva fakulteta i to: medicinski i ekonomski. Medicinski je završio u Pragu, gde je specijalizirao ginekologiju i bio počasni asistent prof. Ostrčila. Ekonomske nauke je završio u Beču, gde je doktorirao. Streljan je u Užicama – Zlatiboru, 1941. godine a sahranjen je na partizanskom groblju.

Braća Isaković – „Smederevci" imali su isto tako dve velike radnje: jednu u Kolarčevoj a drugu u bivšoj Kralja Aleksandra ulici. Članovi firme su bili dva brata od kojih se jedan zvao Zare. Imena drugog brata se ne sećam. Bili su to veoma mladi i agilni ljudi, veoma sposobni kao trgovci i pošteni kao ljudi. Upornim radom stekli su veoma dobar ugled.

Oba brata su sa porodicama i decom likvidirani od nacista 1941. godine. Život su spasli živeći u ilegalnosti njihov brat Isak, bivši beogradski advokat sa ženom Jirmom i jedna sestra sa decom, udata Kon.

KROJAČI

Prvi krojač koji je iz Vidina došao u Srbiju i to za vreme Kneza Miloša 1830 godine zvao se Elazar. On na poziv Kneza Miloša Obrenovića dolazi u Kragujevac 1832. godine i od tada je bio knežev stalni krojač, šijući za kneza muška gradjanska odela po bečkoj modi koja je tada bila na glasu.

Drugi krojač Gutman Munk dolazi u Beograd negde iz preka – Austrije gde se ženi Natalijom Tajtacak koja mu radja veliki broj dece. Gutman je držao malu radnjicu u Vuka Karadžića ulici i kod njega su šili o dela vidjeniji beogradski trgovci grosisti.

Mada siromašan zanatlija sa punom kućom dece, zaslugom žene mu Natalije, sva su mu deca bila izvedena na put. Kćeri udate a sinovi najmanje završenom trgovačkom akademijom. Gutmanova žena Natalija – Neti je kroz sve ratove bila dobrovoljna bolničarka na samo u pozadini, već i na frontu, i za to bila odlikovana Karadjordjevom zvezdom s mačevima, a sahranjena je sa svim vojnim počastima, uz prisustvo izaslanika Kralja Petra Karadjordjevića i počasnom četom vojnika u ratnoj parceli na jevrejskom groblju. Od velikog broja sinova i kćeri, zetova, unuka i snaja svi su likvidirani od fašista 1941. godine. Medju njima i njen sin dr Natan Munk, ginekolog sa ženom i jednom kćeri, a život su spasli njen sin dr Moša Munk rezervni potpukovnik sanitetske službe umro u Izraelu, i sin Filip – Lanci, viši pravni referent u državnom savetu sada živi u Izraelu.

Jakov Jaša Altarac – Imao je krojačku radionicu do kafane „Dardaneli" u bivšoj Kralja Petra ulici. Kao zanatlija bio je veoma naprednih pogleda još kao krojački kalfa bio je član Srpske socijalističke partije, a kao Jevrejin je saradjivao u mnogim Jevrejskim humanitarnim društvima, koja su imala za cilj pomaganje jevrejske sirotinje. Likvidiran je sa ženom i decom od nacista 1942. godine.

KROJAČICE

Rebeka Amodaj – Jakovljević, rodjena u Beogradu, odmah po završetku osnovne škole uči zanat i upornim radom i nesalomljivom voljom usavršava se u krojenju ženskih odela i mantlova u inostranstvu, naročito u Parizu. Posle rata, 1920. godine otvara modni salon, najčuveniji u Beogradu, sama nabavlja štofove i tkanine u Parizu, Berlinu i Beču i to samo za po jedan par odela, tako da je šila samo modele. Kao najčuvenija krojačica u Beogradu šila je ne samo stranim diplomatama i ženama visokih političkih rukovodilaca, već i dvoru. Udata je bila za inženjera Jakovljevića, koji je bio načelnik u ministarstvu saobraćaja. Za vreme okupacije naše zemlje ona beži iz Beograda sa celom porodicom. Njen muž je umro u Tel Avivu, a Rebeka i danas ima najveći modni salon u Tel Avivu i, mada ima preko 75 godina, još je vrlo sveža i po starom uzoru poslovanja, sad posluje u Tel Avivu.

Berta Alkajal – je takodje bila jedna od čuvenih beogradskih krojačica. Njenog devojačkog prezimena se, nažalost, više ne sećam, samo znam da je bila udata za Josifa Alkalaja, bivšeg angrotrgovca tekstilom iz Beograda.

Olga Nafusi – Geler, isto tako čuvena ženska krojačica staroga Beograda, kći starog Beogradskog limara Solomona Nafusija. Kao mlada devojka, već krojačica na glasu, udaje se za Morica Gelera, muškog krojača, sa kojim se docnije razvodi. U svom stručnom radu je vrlo dobro napredovala i radila sve do 1941. godine, kada je odvedena u koncentracioni logor na Sajmište. Iz braka sa Gelerom ostala joj je kćer, čijeg imena se više ne sećam, sada udata žena, koja radi u nekoj zdravstvenoj ustanovi u Beogradu kao viša medicinska sestra.

MODISKINJE

1 – Rozalija Smolka, kći Karla koji je bio uzvoznik iz Praga sa sestrama Klarom i Gizelom otvara modistelarsku radnju u pasažu Nikole Spasića u Knez Mihajlovoj ulici, 1898. godine. Gizela sklapa brak iz ljubavi sa dr medicine Viktorom Peroom, sinom pok. Karla Peroa, čuvenog trgovca delikatesnom robom u Knez Mihajlovoj ulici ispred kafane „Hajduk Veljko", gde je docnije otvoren i prvi bioskop sa istim imenom.

Pok. Karlo Peroo je došao u Beograd iz Trsta. 1941. godine Rozalija je kao Jevrejka likvidirana od nacista a Gizela sa sestrom Klarom spasava se bekstvom u Italiju. Njeni sinovi, čijih se imena više ne sećam, sudeluju kao prvoborci u NOB od 1941. godine, od kojih je jedan penzionisan kao pukovnik a drugi je umro od bolesti zadobijenih u NOB.

Natalija Mesaroš dolazi početkom XX veka iz Madjarske i otvara veliku modisterajsku radnju odmah do hotela „Moskva". Posle firme Rozalije Smolka, Natalija Mesaroš spada u najotmenije i najluksuznije modisterajske radnje, koja je prva počela da izradjuje ženske modne šešire sa nojevim perjem. Radnja je posle završetka Prvog svetskog rata likvidirana, ne znam iz kojih razloga, sećam se da se tada pričalo da je Natalija otišla u Peštu.

ŠTAMPARI

Samuilo Horovic – je prvi jevrejski štampar staroga Beograda. Rodjen je 1850. godine u Novom Sadu. 1880. godine Samuilo radi kao slovoslagač u srpskoj državnoj štampariji. Docnije kupuje štampariju „Prosveta" u ulici Cara Uroša. On tu štampariju modernizuje i uspešno posluje sve do 1914. godine. Prvi svetski rat ga je zatekao u Beču gde je kao srpski državljanin konfiniran a docnije prebačen u koncentracioni logor u Temišvaru, gde je umro 1915. godine.

Isak – Ile Karaoglanović rodjen u Ćupriji, sin Davida trgovca manufakturiste koji iz Ćuprije dolazi sa brojnom porodicom u Beograd. Još u gimnaziji pok. Ile pripada naprednom pokretu, docnije završava veliku maturu i filozofski fakultet sa odličnim uspehom i postaje član KPJ. Kao komunista, mada odličan djak nje mogao da dobije nameštenje kao profesor, pa se usled toga odlučuje da izuči tipografski zanat, koga savladjuje za nepune dve godine i postaje tipograf. Docnije u ulici Zmaj od Noćaja otvara štampariju koja je u stvari štampala ilegalni materijal za KPJ, a za javnost radila kao sve ostale štamparske poslove. Ile je kao komunista streljan sa prvom stotinom 1941. godine u Beogradu. Oženjen Srpkinjom sa kojom je u braku dobio sina, koji živi i radi negde u Beogradu.

Urielo – Uroš Judić – poreklom iz Leskovca, završivši u Beogradu osnovnu školu, stupa kao učenik, radeći u raznim štamparijskim preduzećima tako da negde oko 1924. godine otvara sopstvenu štampariju u ulici zmaja od Noćaja, mislim da je naziv te štamparije bio „Polet". On razvija svoj posao i postaje bogat čovek. Radio je, tj. štampao i za nemački „Ferkers biro", misleći da zakamuflira poreklo pred nacistima. I on, nažalost, kao i mnogi drugi nedužni Jevreji, strada sa ženom i jedincem sinom od nacista 1941. godine.

Moric Perera - tipografski radnik, veoma inteligentan i napredan, pošten kao čovek, isto tako otvara svoju štampariju u Beogradu u ulici Zmaja od Noćaja koja se nalazila preko puta sadašnjeg parka na Studentskom trgu. U poslu je bio vrlo pedantan, tako da je za kratko vreme stekao veliki broj mušterija. Mislim da je u braku imao i jednog sina. Likvidiran je sa ženom i sinom od nacista.

AMRELDŽIJE

Moša Avramova - Maca osniva sa nekim Grimom iz Beča Prvu srpsku fabriku amrela. Firma tj. fabrika, to je u stvari bila radionica, nalazila se do kafane „Balkanski savez" koja je bila u zgradi na uglu bivše Kralja Petra i Zmaja od Noćaja ulice. Moša je nabavljao žicu i materijal za amrele kao i štapove u Beču, pa ih je u svojoj radionici sklapao. Bio je to veoma radan i sposoban zanatlija vidjen kod svih trgovaca beogradske glavne čaršije i uže kneževine a docnije i Kraljevine Srbije. Politikom se nikad nije bavio, a svakog dana je navraćao u kafanu „Balkanski savez" da kibicuje kako igraju tablića Milan Ječmenica i Anastas Pavlović. Maca je uvek vodio tefter tj. pisao im je tabliće na crnoj maloj tablici i to kredom. Jednom prilikom su se oko tablića sporečkali Ječmenica i Anastas. Posle oštrih reči došlo je i do malog fizičkog obračuna izmedju ove dvojice. Pošto je Maca bio prijatelj sa Anastasovim Milanom, htevši ih da razvadi, stao je izmedju njih i počeo da ih umiruje. U tom, žandarm sa ulice, koji je bio na službi u kafani, i neznajući da su ovo dvoje vidjeni gradjani, vodi ih u varoški kvart, koji se nalazio dve-tri zgrade više kafane. Kad ih je priveo pisaru, i referisao mu šta se desilo, pisar, budući neškolovan, počne da viče na Milana i Anastasa, preteći im kaznom zatvora, zbog remećenja javnoga mira. Pisar takodje nije znao ko su privedeni gradjani pa je viknuo na Mošu: „Kaži šta si video", našta Moša odgovori. „Nisam video ništa". Pisar još više razljućen tada dreknu na Mošu: „Ako nisi video, onda si morao da čuješ". Moša tada, znajući da su mu i Milan i Anastas prijatelji a uplašen grubošću i vikom policijskog pisara, od straha prdne. To još više razbesni nekulturnoga i ljutoga pisara i on mu opali šamarčinu. Posle šamarčine je usledio još jedan prdež. Kad ga je pisar nazvao svinjom i rekao mu: „Što prdiš, životinjo", Maca mu je odgovorio: „Gospodin pisar, ti si čuo, ali nisi video". U tom je u kvart došao član kvarta i poznavši svu trojicu, počeo da im se izvinjava. Stvar je došla i do upravnika grada Beograda Vase Lazarevića, i ovaj je po kazni odmah premestio nekulturnoga pisara u jednu varošicu uže Srbije. Od tada je Moša svakome, kad su ga pitali o nekome koga je dobro poznavao, odgovarao :"Moša Maca ne zna ništa, ja prodajem amrele, i za prošlost nedam ništa". Posle njegove smrti njegovu radnju – fabriku pruzima njegov zet Moša Karaoglanović, brat Iletov, o kome smo ranije govorili. Moša kao inteligentan čovek veoma vredan i sposoban, dovodi radnju do velikog uspona ali nažalost u jeku snage njegovog uspona i materijalnoga blagostanja, biva likvidiran sa ženom Rašelom, rodj. Anaf i kćerkom Vezom, od nacista 1941. godine.

Koja Mandić – po zanatu amreldžija, otvara odmah posle završetka Prvog svetskog rata u Zmaj od Noćaja ulici fabriku amrela, kao poznavalac struke i veoma vredan, on uspešno posluje i postaje bogat čovek. Po prirodi vrlo slabe inteligencije, ali zato veoma sposoban kao trgovac i stvaralac unosnih poslova on naglo napreduje i bogati se. Koja umire pre izbijanja II svetskog rata od raka, njegov sin i snaja likvidirani su od nacista. Od nekoliko kćeri svega su dve spasle živote prebegavši, krijući se u Italiji a danas žive negde u Južnoj Americi.

ŠAHISTI

Jakov Ovadija – rodjen u Beogradu, pošto je završio gimnaziju i diplomirao na Pravnom fakultetu beogradskog univerziteta, položivši i advokatski ispit, postaje advokat u Beogradu. Advokaturom se gotovo uopšte nije bavio, već je bio poznat kao odličan šahista, napisao je prvi udžbenik o igranju šaha sa rešavanjem i šahovskih problema.

BANKARI

Hajim Davičo – Beogradjanin iz prve polovine XIX veka. Veoma inteligentan, poznavalac više stranih jezika i kao takav je bio prvi srpski državni bankar koji je se bavio pitanjima državnih dugova i naplate izvezene robe u Austro-ugarsku monarhiju. Za vreme svoga službovanja a za vladavine kneza Miloša Obrenovića, on otkriva zaveru kovanu od stane Turaka protiv njega, i tako mu spasava život. Bojeći se odmazde od strane Turskog paše, on beži u inostranstvo. Imao je i svoj „Han" – Davičov Han, koji se nalazio na uglu bivše Kralja Petra ulice i Dušanove ulice, docnije kafana „Dardaneli". Njegov potomak Hajim po profesiji inače advokat bio je jedan od prvih književnika Jevreja i napisao je knjigu „Priče sa Jalije". Kao veoma sposoban čovek Haim je bio načelnik ministarstva narodne privrede a docnije i generalni konzul u Minhenu. Pisao je vrlo zapažene ekonomske članke u trgovačkom glasniku.

Kolonijalna banka – osnovana je odmah po završetku Prvog svetskog rata. Osnivalac banke bio je David Levi „Fortuna" koji je u ranoj mladosti došao iz Vidina u Beograd i bavio se raznim poslovima, docnije otvorio svoju menjačnicu u Knez Mihajlovoj ulici, dok nije osnovao banku, u zajednici sa Nikolom Kiki, Svetozarem Stojadinovićem i svojim bližim rodjacima. Banka se nalazila u Uzun Mirkovoj ulici i odlično je poslovala sve do 1933. godine, kada usled novčane krize banku otkupljuje Samuilo Davičo, trgovinski agent, za 16 hiljada Napoleona. Banka tada isplaćuje sve do dinara svoje ulagače a Davidovi sinovi Moric i Isak održavaju novu nazovi banku, koja je ustvari vršila poslovanja na berzi i bavila se menjačkim poslovima. David umire u dubokoj starosti u Beogradu. Njegova žena Mirjana likvidirana je na Sajmištu.

Bencion Buli – sin Edija, bivšeg trgovca, rodjen 1863. godine u Beogradu, gde je učio trgovačku akademiju koju završava u Beču. Sa 500 dukata kredita kod firme Goldštajn i Šapira iz Beča i Lazara Kalmića, žitarskog trgovca iz Požarevca, osniva banku. U početku je banka kreditirala tov i izvoz svinja u Austriji i 1908. godine usled carinskog rata izmedju Kraljevine Srbije i Austro-ugarske monarhije on dobija od oca još 500 hiljada dukata, raskida poslovnu vezu koju je ranije imao sa Avramom Mošićem (oni su zajednički osnovali prvu srpsku fabriku šešira), ponovo otvarajući menjačnicu. Njegovim posredovanjem naša država dobija zajam od bečke „Lender" banke i tu počinje njegovo naglo bogaćenje. Bencion se tada ženi svojom sestrom od strica, kćerkom pokojnog Davida koji ubrzo umire i ostavlja kćerima veliko nasledje.

1918. godine osniva akcionarsko društvo, i veliki deo akcija prodaje sinovima Jakova Brunera iz Trsta, vlasnicima banke, kao i nekim fabrikantima u Pragu. On onda otvara fabriku slamenih šešira, fabriku trikotaže, tkačnicu i predionicu pamuka u zajednici kao kreditor sa Milanom Ječmenicom, Jašom Alkalajem i dr.

Docnije Bencion osniva industrijsku banku koja se nalazila u ulici Kralja Petra. Ova je banka stvorena fuzijom njegove bosanske banke, Hrvatske eskontne banke i drugih banaka. Bencion tada postaje i prvi predsednik novoosnovane banke. Kao vidjena politička ličnost bio je izabran i za narodnog poslanika Narodne radikalne stranke, a dugi niz godina bio je predsednik Jevrejske opštine u Beogradu. Posle okupacije Srbije u Prvom svetskom ratu on se povlači u inostranstvo i izdašno pomaže Srpske izbeglice koji su se nalazili u Solunu i Atini. Bencion docnije odlazi u Lozanu i dalje pomaže Srbe, Beogradjane i siromašne Jevreje koji su ostali u Beogradu, šalje preko Švajcarske novac. Isto tako on pomaže paketima preko Švajcarske i Jevreje zarobljene u ratu. Bencion je 1908. godine izabran za člana uprave bankarske berze ali mu mandat nije potvrdjen jer nije bio redovan član berze. Umro je 1933. godine od raka na čmaru. Njegov imetak je 1926. godine procenjen na 38 miliona dinara. On je u svome zaveštanju jednu trećinu svoga novca zaveštao beogradskom univerzitetu, dve trećine jevrejskoj opštini u Beogradu a ženi je zaveštanjem ostavio da svakoga meseca uživa do 25 hiljada dinara mesečno doživotno. Žena mu umire godinu dana posle njegove smrti. On je po ocu, koji je u drugom braku imao četiri sina, tj. njegovoj braći po ocu ostavio po pola miliona dinara u gotovu. Svoj vinograd koji je bio najlepši na Topčiderskom brdu, imao asvaltirane staze i prvu moderno sagradjenu kuglanu u Beogradu, on je u testamentu hteo da zavešta prestolonasledniku Aleksandru, što kralj I Petar nije odobrio.

SRPSKA KREDITNA BANKA – osnovana je 1886. godine u Beogradu, od vidjenih beogradskih veletrgovaca Jevreja, uz pomoć Bečkih Jevreja po zanimanju veletrgovaca.

BEOGRADSKA TRGOVAČKA ŠTEDIONICA – osnovana je 1886. godine u Beogradu. Prvi predsednik banke bio je Hajim Azriel a posle njega Bencion Buli, 1918. godine, gro akcija otkupljuju Moric i Azriel Levi, veletrgovci, sinovi Arona Levija, trgovca manufakturnom robom na veliko i Gavrilo Levi, advokat iz Beograda. Banka Metropol osnovana je posle Prvog svetskog rata a nalazila se u bivšoj Kralja Petra ulici.

U upravnom odboru bili su Marko Demajorović, trgovac, Samuilo Alkalaj, trgovački zastupnik, trgovac Veseli i dva trgovca Srbina iz Leskovca. Ova banka je zapala u novčane teškoće i posle nekoliko godina biva likvidirana.

Banka Merkur – osnovana je početkom XX veka, a osnovali su je David i Jakov Ruso, koji su tada bili vlasnici fabrike cementa u Ralji i parne strugare u blizini Umke. Banka se nalazila na uglu Knez Mihajlove i Uskočke ulice. Posle rata banka je likvidirana a na placu banke Markur sazidana je Prva Hrvatska štedionica.

Generalna banka – osnovana je odmah po završetku Prvog svetskog rata a osnivaći su bili: Šemaja Demajo, advokat, docnije narodni poslanik radikalne stranke a članovi upravnog odbora: Leon de Leon, trgovački pomoćnik, David Avu, rentijer, Josif Levi, trgovac i Aron Alkalaj, generalni sekretar državne Hipotekarne banke. Banka se nalazila u Jakšićevoj ulici, u kući Puljkovića, industrijalca iz Leskovca.

TRGOVCI KOLONIJALNOM ROBOM NA VELIKO

Braća Levi (Bukus i Raka) – sinovi Naftalija Levija zvanog Vidinli. Njihov otac je u Beograd došao iz Vidina, tu se oženio a počeo kao bakalin sa radnjom u Car Uroševoj ulici, preko puta kafane „Kod dva lovca" posle njegove smrti, njegovi sinovi preuzimaju bakalsku radnju i posao im je cvetao tako da oni posle Prvog svetskog rata zidaju palatu u Uzun Mirkovoj ulici i tu otvaraju kolonijalnu radnju na veliko. Radnja im je cvetala jer su oba brata bili veliki stručnjaci za kolonijalnu robu i, krajem 1928. godine, Raka umire posle operacije slepoga creva a njegov brat Bukus produžuje sa radom sve do 1941. godine kada lažnim ispravama sa celom porodicom beži iz zemlje.

Bukus umire u Brazilu pre 10-tak godina a žena mu Bukica umire pre nekoliko godina. Žena pokojnog Rake sa jednom kćeri, sinom, zetom dr Mošom Baruhom likvidirana je od nacista.

Jakov Adanja – u početku svoje karijere imao je malu bakalsku radnju. Svojim upornim radom, umešnošću kao dobar trgovac, otvara odmah posle Prvog svetskog rata kolonijalnu radnju na veliko u bivšoj ulici Kralja Petra i vrlo uspešno posluje sve do 1941. godine kada lažnim ispravama beži iz zemlje, krijući se ilegalno u Albaniji.

Po oslobodjenju naše domovine vraća se sa ženom i jednim sinom iz drugog braka u Beograd, gde i sada živi kao rentijer. Sin mu je lekar a jedna kći iz prvog braka živi u Nahariji, u Izraelu.

Jakov Karaoglanović „Žale" – rodjen 1897. godine u Ćupriji. Završio je malu maturu i državnu trgovačku akademiju u Beogradu sa odličnim uspehom. Po završetku škole radi kod raznih firmi kao knjigovodja, a docnije u početku kao knjigovodja kod braće Levi kolonijalista, gde postaje i procentualni ortak. Veoma sposoban, odličan kao trgovac, znao je kad treba kupiti izvesnu kolonijalnu robu, tako da je kod firme Levi bio glavni savetodavac kako treba poslovati. 1928. godine Žale istupa iz firme Levi i osniva svoju kolonijalnu radnju na veliko u Karadjordjevoj ulici na Savi. Umešnim poslovanjem on postaje bogat čovek, udaje sve sestre, pomaže svoju braću i školuje ih a prilikom okupacije naše zemlje od fašista, beži iz Beograda i krije se pod tudjim imenom negde u Toplici sa ženom i dvoje dece. 1943. godine potkazan od naših kvislinga likvidiran je od nacista sa celom porodicom.

TRGOVCI KOLONIJALNOM ROBOM NA MALO

- Samuilo Hajim – imao je malu bakalsku radnjicu krajem 19. stoleća na uglu Dušanove i ulice Rige od Fere.

- Rudolf Ruso – od prilike u isto doba imao je malu bakalsku radnju u Solunskoj ulici. Likvidiran sa ženom od nacista 1941.

- Čeda Naftali – rodjen 1898. godine u Beogradu, vlasnik bakalske radnje na uglu bivše Princa Evgenija i Solunske ulice. Vrlo solidan, pošten i veliki ustalac u radu, lepo je napredovao sve do 1941. godine kada je sa ženom i dvoje dece likvidiran od nacista.

- Kalderon, imena mu se ne sećam – osniva svoju bakalsku radnju krajem XIX veka koja se nalazila na uglu Jevrejske i Solunske ulice. Radnju su vodili on i žena mu Lotika. U dubokoj starosti oni udaju dve kćeri i to stariju za Davida Štajnera, takodje kolonijalistu koji docnije na tom mestu zida jednospratnu kuću sa radnjom u prizemlju, a drugu radnju otvara u Vasinoj ulici preko puta zgrade klasne lutrije gde pored kolonijalne robe otvara i prodavnicu srećeka. Mladja kćer udata za Lomona Melameda takodje trgovca kolonijalnom robom sa radnjom u bivšoj Kraljice Marije ulici. Odlično je poslovao i bio vidjen kao trgovac i veoma dobar i plemenit čovek. Svi ovde pomenuti, osim staroga Kalderona, likvidirani su sa celom porodicom od nacista 1941. godine. Da napomenemo još i to da je Kalderon imao još jednog brata koji je početkom XIX veka imao bakalsku radnju na uglu Rige od Fere i Strahinjića Bana ulice. On je bio oženjen, dece u braku nije imao, umro je prirodnom smrću, a posle 2-3 godine mu umire i žena, pre Drugog svetskog rata.

GVOŽDJARSKI TRGOVCI

Nisim Benarojo 1880. otvara u Beogradu prvu detaljnu radnju gvoždjarske galanterije u ulici Cara Lazara. Docnije on likvidira radnju i u Gračaničkoj ulici kupuje kuću na koju nadzidava dva sprata i postaje zastupnuk stranih fabrika gvoždjarske struke u ortakluku sa Leonom Deleonom, svojim najstarijim pomoćnikom. Bili su kako Nisim tako i Leon veoma ugladjeni i fini ljudi, dobroga srca, cenjeni i uvaženi od svih poslovnih prijatelja i poznanika. Nisim je likvidiran isto kao i Leon od nacista 1941. godine, supruga Deleona je sa tri sina spasla život u ilegalstvu, a njegovi sinovi su kao veoma sposobni javni i politički radnici u socijalističkoj Jugoslaviji na visokim političkim položajima.

Ovde je vredno pomenuti i trgovce Jevreje koji su se bavili kupoprodajom staroga gvoždja.

Da napomenem samo dvojicu:

- Aleksandar – Šandor Bauer imao je veliko stovarište staroga gvoždja na placu koji se nalazio na uglu Cara Uroša i Jovanove ulice. Bio je to veoma dobar čovek, neverovatno sposoban kao trgovac dobroga srca, plemenit i darežljiv. Poslovao je sa velikim uspehom do duboke starosti i bio je poznat kao veliki mecena koji je pomagao jevrejsku sirotinju. Likvidiran je od nacista sa celom porodicom 1941. godine.

- Bora Ruso – je isto tako trgovac starim gvoždjem a imao je stovarište na jednome placu koji se nalazio u blizini Dunava. Matori neženja, uvek elegantno odeven, doteranih brkova, veoma duhovit, po srcu veoma dobar, ali naprasit, do rata trgovački pomoćnik, za vreme Prvog svetskog rata prelazi preko Albanije i vraća se u oslobodjenu domovinu kao borac 1918. godine, kada započinje rad u novoj struci. Likvidiran je sa starom majkom od 82 godine, Rozom, rodjenom Manojlović.

OBUĆARI

Aron Elijas – došao je iz Bukurešte 1835. godine i otvorivši svoju obućarsku radnju on počinje kao čizmar da izradjuje čizme za oficire Kneza Miloša Obrenovića. Docnije prelazi i na izradu cipela i izradjuje cipele samo za tadašnje trgovce za bogataše i porodicu Kneza Miloša.

Čelebonović Moša – koncem XIX veka dolazi iz Pešte gde je učio obućarski zanat i otvara svoju radnju u Car Uroševoj ulici. Radnja, mada neugledna, imala je kao mušterije trgovačke žene i njihove muževe jer je on bio vrlo poznat kao odličan majstor. U braku nije imao dece. Kao pobožan Jevrejin subotom nije radio, već išao u sinagogu svečano odeven u žaketu sa polucilindrom na glavi kragnom i manžetnama od kaučuka i crnom mašnom, što je tada bilo u modi.

Lazar Konfino isto tako dobar kao obućar, siromašan, sa punom kućom dece, imao je radnju u Dušanovoj ulici br. 10. Bio je veoma duhovit, dobar čovek i majstor poznat kao veliki šaljivdžija, siromašan, sa punom kućom dece, radio je kao crnac i uvek uz rad pevao. Likvidiran je sa celom porodicom, sinovima i kćerima. Sin Moša je diplomirani pravnik, sada živi u Švajcarskoj.

Marko Ruso – čika Marko, bio je jedan od najstarijih obućara na Jaliji – Dorćolu, veoma skroman, po prilici tih i povučen, blage naravi i dobroga srca, znao je samo za svoj rad, svoju ženu i mnoštvo svoje dece.

Jedna od njegovih kćeri deflorisana je za vreme okupacije u Prvom svetskom ratu od jednog Lajtnan, imena mu se više ne sećam, koji je bio član u Dorćolskom kvartu. Bila je silovana i otac, budući da je veoma pobožan, se nje odriče i u sinagogi je proglašuju za mrtvu. Njegova kćer, nemajući više opstanka u roditeljskoj kući, postaje sticanjem prilika prostitutka. Poznata lepotica, tada je dobila ime Ljubica i bila jedna od zvezdi u oficirskoj javnoj kući, koja se nalazila u Lominoj ulici br. 4. Marko i žena mu Roza umrli su prirodnom smrću, jedan njegov sin, trgovac na veliko čarapama, sa ženom i dvoje dece likvidiran je od nacista. Dalja sudbina Ljubice mi nije poznata.

TRGOVCI STAKLARSKO – PORCULANSKE ROBE

Maksim Flajšer u početku svoje karijere bio je staklorezac, docnije sa svojim sinom Bejaerom i zetom otvara na Terazijama veliku radnju i postaje dvorski liferant. Bio je to veoma fini gospodin, pun takta, veoma sposoban kao trgovac i naročito ugladjen. U njegovoj radnji su cene bile strogo utvrdjene a prodavala se samo najluksuznija roba, kao kristal, staklo i najfiniji servisi Bavarskog, Češkog i Kineskog porculana. U dubokoj starosti on je likvidiran od nacista 1941. godine, dok mu je supruga i kćer Mira, živeći za vreme okupacije u strogoj ilegalnosti, i danas žive u Beogradu.

Landau, imena mu se više ne sećam, došao je iz Austrije sa ocem Simonom. Kao mladić dolazi sa ocem u Beograd, otac mu je po zanimanju bio limar a docnije postaje dvorski limar. Otac mu umire u Beogradu 1902. godine u 74. godini života. Landau otvara radnju sličnu radnji Maksima Flajšera, odlično posluje i napreduje u poslu. Pre početka Prvog svetskog rata zida temeljnu prizemnu zgradu sa parketiranim podom i kaljevim pećima u Dositejevoj ulici broj 7. Pošto je bio Austro-ugarski podanik Landau umire, ne sećam se više od koje bolesti, kao rezervni oficir bivše Austro-ugarske vojske, negde u Austro-ugarskoj.

KNJIŽARI

Geca Kon – rodjen u Zemunu krajem veka, radio je kao kalfa u knjižari kod Beslauera. Radnja se nalazila u Knez Mihajlovoj ulici i Besaluer mu početkom XIX veka predaje knjižaru. 1918. godine Geca postaje najveći knjižar izdavač u bivšoj Jugoslaviji. U svojoj štampariji koja se vodila na ime štampara Koste Gregorića on štampa ne samo školske, gimnazijske već i beletrističke knjige, kako stranih tako i naših pisaca. Biblioteka „Nolit", koju su vodili pok. Pavle Bihalji i Eli Finci kao korektor, njegovo je delo. Njegovom zaslugom štampana su gotovo sva Nušićeva dela, a osim toga on je bio izdavač i univerzitetskih udžbenika. Geca je bio poznat kao veliki dobrotvor pisaca, sirotinje medju svojim saradnicima, imao je i naprednu omladinu – Eli Finci, Tin Ujević, sa Branislavom Nušićem bio je odličan prijatelj. Bio je poznat i kao jevrejski javni radnik, pa je vrlo često bio biran i u upravu Eškenaske jevrejske opštine u Beogradu. Jedno vreme za vreme diktature Petra Živkovića (osmojanuarska diktatura) a po osnivanju novog parlamenta, ponudjeno mu je da bude kandidovan za kraljevskog senatora što je on odbio sa motivacijom da je opterećen svojim poslovima, a u stvari motiv njegovog odbijanja bio je neslaganje sa diktatorskom politikom Kralja Aleksandra Karadjordjevića. Za vreme fašističke okupacije 1941. godine, on se krije ilegalno sa ženom, udatom kćeri-ženom Franje Baha, takodje knjižara i unucima u Vrnjačkoj Banji. Tadašnji poslanik nacističke Nemačke u Beogradu „Fon Heren", koji je kod njega – Gece poručivao stranu literaturu i pravio se da je bez obzira na politiku nacista njegov prijatelj i da će umeti da ga zaštiti sa porodicom. Gecu verovatno po nalogu „Fon Herena" otkrivaju u Vrnjačkoj Banji i likvidiraju ga sa celom porodicom u Beogradu.

Franja Bah je takodje imao veliku knjižaru u Knez Mihajlovoj ulici preko puta knjižare tasta Gece Kona i potpomognut materijalno i iskustvom svog tasta odlično je poslovao sve do izbijanja II svetskog rata, kada je kao rezervni oficir bivše Jugoslovenske vojske pao u nemačko zarobljeništvo a po povratku iz zarobljeništva emigrirao je u Izrael sa prvom alijom- grupom, 1948. godine.

Armin Švarc takodje knjižar i izdavač, u minijaturi prema izdavanjima gece Kona, dugo je vodio i uspešno poslovao sa svojom knjižarom sve do 1941. godine kada je pao u nemačko zarobljeništvo. Mada Jevrejin on iz zarobljeništva upućuje protesno pismo generalu Nediću sa primedbama da li on tj. general Nedić bez obzira na to kome služi, i kao zarobljenike bivše jugoslovenske vojske – Jevreje smatra kao ratnike koji su dospeli u zarobljeništvo, pošavši da brane svoju domovinu, ili ih smatra za gradjane drugog reda tj. kao nižu rasu, koja potpada pod Nirnberške zakone – antijevrejske zakone. Vrlo je verovatno da ovo pismo logorska nacistička cenzura nije propustila, već je pismo uništeno u samom logoru od nacističke cenzure, ali je to svakako od Švarca kao Jevrejina bio gest koji je dostojan divljenja i poštovanja. Pošto mu je cela porodica likvidirana od nacista Švarc se iz zarobljeništva vraća u Beograd a odatle odlazi 1948. godine u Izrael, a zatim i dalje, tako da mu se gubi svaki dalji trag.

Ajštet, imena mu se više ne sećam, dugo vremena je držao knjižaru, docnije prelazi u pravoslavnu veru, ženi se srpkinjom i na krštenju dobija prezime Gerović. Ne znam iz kojih razloga mu propada knjižara i on ostatak knjiga prodaje po bagatelnim cenama, nastanivši se u Dušanovoj ulici na Dorćolu. Kad je rasprodao svoju zlehodu količinu knjiga, zaposlio se u „Gradsko poglavarstvo" – Beogradsku opštinu, gde je službovao kao niži činovnik sve do svoje smrti. Za divno čudo nacisti ga nisu likvidirali i on umire prirodnom smrću odmah posle oslobodjenja naše zemlje.

FABRIKANTI

Ovde ću da napomenem samo dva fabrikanta jer sam neke već ranije napomenuo.

Hajim Elijas – „Amed Erevac" dolazi odmah posle rata iz Smedereva u Beograd i u Knez Mihajlovoj ulici otvara veliku galanterijsku radnju, koja je prodavala kratku modnu robu. Posle 2-3 godine on u ulici Strahinjića Bana – i Dušanovoj zida veliku fabriku koja je izradjivala sve vrste muških i ženskih čarapa, kombinezona i ostalu kratku robu (njegova fabrika se prostirala od Dušanove ulice ka ulici Strahinjića Bana a zapošljavala je veliki broj radnica i radnika). U poslu su Hajim sa sinovima Lučiem, Moskom i Bukijem vrlo uspešno poslovali, bili su veoma cenjeni kao vrlo pošteni i kulantni fabrikanti, imali su veoma čovečan odnos prema radništvu. Stari Hajim umire pre izbijanja II svetskog rata, sinovi su sa ženama i decom, likvidirani od nacista 1941. godine, dok mu se jedna ćerka Liza udata Mešulam spasava sa sinom i kćerkom. Liza umire posle oslobodjenja u Beogradu, a sin i kćer žive sa svojim porodicama u Beogradu kao inženjeri.

Fabrika sita Rafaila Jelišića je prva fabrika sita osnovana u Beogradu krajem XIX veka. Zgrada fabrike nalazila se u Dušanovoj ulici u blizini parnoga kupatila Braće Krsmanović. Odlično je poslovala, jer je Rafajlo bio pošten i čestit, sve porudžbine obavljao je na vreme, a isporučena roba je bila prvoklasnog kvaliteta. Pošto Rafajlo nije imao muške dece, posle njegove smrti je fabričica prodata a posle rata je u istoj zgradi počela sa radom fabrika žičanih proizvoda „Radulaška". („Radulaška" je počela sa poslovanjem po završetku II svetskog rata a imala je i pogon na Karaburmi).

Poljokan – Imena mu se više ne sećam, došao je krajem XIX veka iz Banja Luke u Beograd i osnovao veliku fabriku veštačkog cveća. Kada je ostario, on zgradu koja se nalazila u bivšoj Grobljanskoj sada Ruzveltovoj, ostavlja Samuilu Tajtacaku bivšem generalnom zastupniku fabrike zubne paste „Kolinos" za Jugoslaviju. Pok. Samuilo umro je u Beogradu posle oslobodjenja 1969. godine

David Andjelko Tajtacak poslat je od svojih ujaka Isaka i Samuila u Beč, gde je za godinu dana izučio zanat za pravljenje veštačkog cveća. On donosi alate iz Beča i u kući svoje majke otvara radionicu veštačkog cveća koju likvidira posle nepune godine dana i odaje se trgovini kao trgovinski zastupnik. David je sa ženom Matildom i sinom Andjelkom likvidiran od nacista 1941. godine.

HOTELIJERI

Hotel „Palas" je sazidao diplomirani arhitekta Leon Talvi koji je diplomirao na gradjevinskom fakultetu u Lozani. Projekat za hotel napravio je pokojni Leon. Hotel je po završetku Prvog svetskog rata bio I kategorije. Imao je u suterenu bar salu a u parteru elitnu trpezariju. Hotel je sazidan uz novčano sudelovanje Leonove braće: pokojnog Morena, bivšeg izvoznika i pokojnog Moše, takodje izvoznika žita i šljiva. Hotel je vrlo dobro poslovao i bio čuven, mada je Leon grcao u dugovima jer i pored novčane pomoći od svoje braće nije mogao da na vreme otplaćuje dugove i veliki interes na pozajmljeni mu novac. Leon umire negde u inostranstvu pošto je lažnim pasošem sa svojom suprugom pobegao iz Beograda dok su mu braća Moreno i Moša umrli prirodnom smrću. Najmladji Leonov brat Ilija Talvi službenik osiguravajućih društava lažnim pasošem beži u Albaniju, a po oslobodjenju naše zemlje vraća se sa ženom, jednom kćeri i zetom u Beograd. 1948. godine Ilija emigrira u Izrael sa celom porodicom, gde umire 1969. godine.

Hotel „Rojal" je sazidan kapitalom pokojnog Benciona Buli i brata mu Monija, koji je za zidanje hotela uložio znatno manju sumu. Hotel mada veoma udoban, tada II kategorije sa lepom trpezarijom i odličnom kuhinjom kako domaćom tako i stranom slabo je poslovao. 1939. godine Buli došavši u novćane neprilike prodaje svoj hotel, imena novog vlasnika se više ne sećam, i povlači se u miran život. Posle oslobodjenja hotel postaje društvena svojina i dobija naziv „Toplice". Hotel se nalazio u bivšoj ulici kralja Petra, sada ulici 7. Jula.

KOŽARSKI TRGOVCI

Hanrih Flajšer i Moric Čelebonović osnovali su svoju radnju krajem XIX veka i bili su veoma poznati kao veliki izvoznici kože divljači koju su potom prodavali tj. izvozili u Lajpcig. U Lajpcigu je koža preradjivana. Čelebonovič je bio rodjeni brat pok. dr jus. Jakova Čelebonovića o kome će biti reči docije. Hajnrih Flajšer je došao u Beograd iz Vukovara i uortačio se sa Čelebonovićem. Radnja je odlično poslovala i napredovala sve do 1941. godine tj. do početka II svetskog rata, kada su fašistički neprijatelji iz radnje izneli svu robu i prebacili je u fašističku Nemačku. Sudbina vlasnika nije mi, nažalost, poznata.

Isak – „Kakuš" Alkalaj imao je isto tako veliku kožarsku radnju, kožu je kupovao u sirovom stanju, pa je u svojoj radnji sušio i izvozio u inostranstvo. Isak je bio veoma lep čovek, visokoga rasta, plemenit, uvek odeven ne samo pristojno već i moderno. Kao trgovac i čovek bio je omiljen kod velikog broja poslovnih prijatelja, prijatelja i poznanika. U poslu mu je pomagao sin David, a posao im je napredovao i cvetao. Kakuš je streljan od fašista 1941. godine, jedna udata kćer sa zetom i dvoje dece likvidirana je u Pančevu, gde je njen muž službovao kao viši poreski inspektor. Žena mu, sa kćeri Ginom, ilegalno je živela u Beogradu, pa je sa prvom alijom emigrirala sa ćerkom, sinom Davidom, snajom Lunom i unukom Isakom u Izrael, gde se Gina udaje po drugi put, jer joj je prvi muž likvidiran od nacista, za Mevorahom, takodje bivšim kožarskim trgovcem. Mevorah i David ostali su u životu jer su kao mobilisani bili zarobljeni od fašista i oterani u Nemačku. David – Bata živi danas u Nahariji Izrael, gde je na početku, naučivši zidarski zanat radio kao kvalifikovani zidar, a sada preduzimač i vlasnik hotela u Nahariji, koju nazivaju jevrejskom Venecijom. Davidova mati, umrla je u Izraelu pre nekoliko godina.

MENJAČI - SARAFI

Marko Baruh bio je jedan od najstarijih menjača staroga Beograda. Rano se oženio Zlatom, koja je u ono doba završila učiteljsku školu, koja mu je u srećnom braku rodila dve kćeri i jednog sina. Marko Baruh je upornim i poštenim radom stekao veliki imetak. Bio je vidjen jevrejski javni radnik, vrlo često je bio biran u upravu jevrejske opštine, kao član upravnog odbora, a bio je i dugi niz godina tutor nove sinagoge „Bet Israel", koja se nalazila u Cara Uroša ulici. Marko je bio vrlo dobar čovek, mekoga srca, veoma sažaljiv prema tudjoj bedi. On je izdašno pomagao jevrejsku sirotinju. Umro je prirodnom smrću još pre rata.

Za vreme nacističke okupacije 1941. godine likvidirani su mu od nacista žena Zlata, kćer Gina sa ćerkom Jelenom, zet Moša Demajo, službenik banke a rodjeni brat Samuila Demajo, advokata iz Beograda i predsednika jevrejske opštine, kao i brata pok. Davida - Dide Demajo, bivšeg akademskog slikara. Markov sin Natan, koji je do rata imao u Beogradu veliku radnju - trgovinu raznom hartijom, izbegao je lažnim ispravama iz Beograda, sa ženom i jednom kćeri. Sada živi u Karakasu, ima veliku radnju koja se bavi prodajom stvari za unutrašnju dekoraciju stanova (nameštaj i razni tapeti).

Braća Baruh imali su veliku menjačku radnju u zgradi današnjeg hotela „Balkan", a članovi firme su bili: Solomon, Isak, i Mihajlo, zvani Mića. Solomon je dugo godina radio kao prokurista docnije kao rukovodilac strugare banke „Merkur". Brat Isak je do 1912. radio sa stranim valutama, a Mihajlo se bavio trgovinom. Bili su to veoma vidjeni gradjani, naročito poznati na Dorćolu, cenjeni ne samo od Jevreja, već i od sugradjana Srba. Brat Isak je pošao u rat 1912. godine kao djak narednik a vratio se sa Solunskog fronta kao artiljerijski major. Za vreme II svetskog rata on pada u nemačko zarobljeništvo. Kod ratnih zarobljenika je bio veoma omiljen, mada stariji gospodin, bio je vrlo naprednih ideja, tako da je u logoru od naprednih elemenata bio nazvan „Crveni major". Po oslobodjenju zemlje, vrativši se iz zarobljništva, Isak odmah stupa u službu i postaje šef prodavnice lozova klasne lutrije tj. jedne od velikih kolektura koja se nalazila u Kolarčevoj ulici. Pošto je penzionisan on odlazi u Dom staraca u Zagrebu (Jevrejski dom) gde je i umro od šećerne bolesti. Brat mu Solomon emigrira sa ženom i jedincem sinom lažnim pasošem u Italiju a odatle u Ameriku (prva grupa Jevreja iz Italije bila je primljena bez ikakvih formalnosti u Ameriku i oni su nazivani: gosti predsednika Ruzvelta), gde je i umro pre nekoliko godina.

Mića koji je od ranije bio srčani bolesnik umire pre rata od zapaljenja pluća. Žena Mićina Luci, sa sinom i kćeri likvidirana je od nacista 1941. godine. Jedan brat trgovac manufakturista, čijeg se imena više ne sećam, likvidiran je takodje od nacista, a njihove tri sestre sa decom likvidirane su takodje od nacista 1941. godine.

Leon Kabiljo - rodjen 1872. godine u Beogradu u svojoj mladosti služio je kod raznih čuvenih beogradskih menjača krajem XIX veka. Tada se oženio Netikom, prezimena se više ne sećam, i otvorio menjačnicu u Beogradu. U srećnom braku imao je četvoro dece; dva sina i dve kćeri. Leon je važio kao veoma miran i staložen čovek, bio je vredan kao krtica i dobro je poznavao svoj posao tako da je stekao veoma lep imetak. Leon je umro pre rata, dočekavši da udomi obe kćeri od kojih je starija Bukica udata za bivšim bankarom Moricom Levi, umrla kao srčani bolesnik još pre rata, kćer Ela udata za doktorom medicine Djerasijem, živela je sa mužem i dvoje dece za vreme okupacije u Bitolju, gde je njen muž bio mobilisan od bugarskih vlasti kao lekar i tako sačuvala svoj život. Leonova žena Netika sa zetom doktorom Mošom Djerasi, kćerkom Elom i unukom emigrira u Izrael. Kakva je sudbina zadesila dva Leonova sina nije mi poznato. Znam samo toliko da je jedan od sinova, kao novinar, bio dopisnik u republikanskoj Španiji, i za vreme gradjanskog rata u Španiji slao dopise iz Španije.

KAZASI - GOMBARI

U staroj predkumanovskoj Srbiji još za vreme Kneza Miloša Obrenovića i docnije sve do završetka Prvog svetskog rata postojalo je ovo zanimanje koje se sastojalo u tome da su oni kao zanatlije pravili razne ukrase koji su bili potrebni za srpsku narodnu nosnju. Tih narodnih nošnji je bilo vrlo mnogo, jer je svaki deo predkumanovske Srbije kao Šumadija, Mačva, Posavina, Podunavlje i td. imalo svoju narodnu nošnju. Ti ukrasi su bili razna vrsta konca koji je radjen od srme ili prostijeg metala a koji se zvao Šik, raznih dugmadi, i resa koje su bile ukrasi za raznu vrstu ženskih vezoglava. Od čuvenih gombara ja napominjem sledeće:

Josifa Suzina, braću Jakovljević, Mošu Farhija.

Josif Suzin je bio jedan od najpoznatijih. Njemu je svoju radnju prodao neki gombar koji se prezivao Levi i koji je, pošto je svoju radnju prodao Suzinu, otišao u Beč gde je ostao do smrti. Svi ovde spomenuti gombari imali su svoje radnje koncem XIX veka. Oni više nisu u životu a posle završetka Prvog svetskog rata je gombarski zanat izumro. Jevreji gombari su taj zanat izučili od Turaka, koji su takodje ukrašavali svoju narodnu nošnju.

VELETRGOVCI NIRNBERŠKOM ROBOM

Binja Medina dolazi iz Beča u Beograd krajem XIX veka i otvara prvu radnju na veliko nirnberškom robom u Vasinoj ulici. Posle nekoliko godina on se vraća u Beč a svoju radnju prodaje svome bratu od strica Avramu Medini. Avram, veoma skroman, vredan kao krtica i veoma sposoban kao trgovac ženi se Bunom, rodjenom Šimon i u srećnom braku dobija dve kćeri i sina Davida.

Trgovina mu je cvetala tako da je docnije uveo u firmu i sina Davida, a udavši stariju kćer Floru za dr ekonomskih nauka Isaka Arueti, koga uzima takodje za ortaka, dobija u njemu mnogo jer je Isak govorio perfektno francuski i nemački jezik. Docnije mu se i sin David ženi kćerkom Bukija Benvenisti, carinskog posrednika iz Zagreba. Sa podmladjenom generacijom radnja je cvetala i Avram podiže trospratnu zgradu u Dušanovoj ulici. 1941. godine nacisti su streljali Avrama i sina mu Davida na Banjici. Davidova žena i jedinac sin likvidirani su takodje od nacista na Sajmištu, dok je Avramova žena Buna sa lažnim dokumentima živela ilegalno u Albaniji sa dvema kćerima, udovom Florom (njen muž Isak je umro od plućne tuberkuloze pre II svetskog rata) i kćerkom Matildom. Po oslobodjenju naše zemlje one emigriraju u Izarel. Buna je umrla prirodnom smrću dok se Matilda udala u Izraelu, A Flora otvorila radnju za pranje i peglanje rublja.

Binja Nahum i brat. Radnja je osnovana krajem XIX veka. Nalazila se u bivšoj Kralja Petra ulici a radnju su vodili Binja i njegov brat po majci Johanaj Demajo. Bili su to vidjeni trgovci, veoma pošteni i poznati u celoj čaršiji. Pok. Binja bio je i verski vaspitan i kao veoma pobožan čovek dugi niz godina bio je tutor „stare sinagoge" koja se nalazila u Jevrejskoj mahali. U braku sa Klarom, rodjenom Nisim, iz Niša, u srećnom braku dobija dva sina i tri kćeri. Kada su mu deca odrasla on se prijateljski razortačava sa bratom Johananom i u firmu uvodi svoja dva sina: starijeg Davida i mladjeg Jakova „Žaka". David i Žak su kao mladi ljudi sad preuzeli da putuju po užoj Srbiji kao trgovački putnici tako da su njihovom zaslugom sticali sve nove i nove mušterije, bogatili se i bili veoma vidjeni i cenjeni kao trgovci u glavnoj čaršiji. Radnja je napredovala sve do 1941. godine. Prilikom okupacije su oba sina sa suprugama i sa po dvoje dece likvidirani od nacista. Isto tako likvidiran je i Binja koji je imao oko 70 godina sa ženom Klarom i njihove dve udate kćeri sa muževima i decom, dok je njihova najmladja kćer, imena joj se više ne sećam, pre rata emigrirala sa mužem i detetom u Južnu Ameriku i tako ostala u životu. Njen muž Josif je rodjeni brat dr Žaka Konfino, lekara i književnika, koji kao penzionisani lekar živi u Beogradu.

TRGOVCI NIRNBERŠKOM ROBOM - „DETALJISTI"

Adolf Reševski poreklom poljski Jevrejin oko 1890. godine dolazi iz Austro-ugarske monarhije u Beograd i u Knez Mihajlovoj ulici otvara radnju pod svojim imenom koju naziva „Kod Trube". Bila je to prva radnja ove vrste u Beogradu a prodavala je pored nirnberške robe i duvajuće muzičke instrumente kao i bubnjeve, doboše i velike harmonike. Radnja je odlično poslovala pogotovu što je bila jedina te vrste u starom Beogradu. Ne znam iz koji razloga je po završetku Prvog svetskog rata ova radnja likvidirana a njen vlasnik otišao natrag u Austriju, tim pre što je odlično poslovala.

Jakov D Kadmanović – pok. Jakov rodjen u Srbiji odlazi kao mlad čovek u Sofiju, gde osniva svoje pogrebno preduzeće. Pred svoj odlazak u Bugarsku Jakov se ženi Sultanonom „Belom" Tajtacak i u srećnom braku dobija jednoga sina i tri kćeri. Posle izvesnog vremena Jakov se vraća iz Bugarske u Beograd i otvara krajem XIX veka trgovinu sličnu onoj koju je osnovao Reševski. Radnja se nalazila u Knez Mihajlovoj ulici do današnjeg Beka. Jakov je bio veoma ugladjen čovek, slatkorečiv, i svojim lepim ponašanjem stekao je veliki broj mušterija.

Udavši dve kćeri, Režinku za Izraila Alfandari, bivšeg fabrikanta šešira i Klaru za Rafajla Kamhi, bivšeg trgovca iz Bitola, on preseljava svoju rdanju u Zmaj Jovinu ulicu i predaje istu svojim zetovima, jer kao star čovek i veoma kratkovid nije mogao više da rukovodi radnjom. Kad je radnja prešla u ruke mladjih i agilnih ljudi, ona je još više cvetala i vrlo uspešno poslovala. Sultana, žena Jakovljeva umrla je 1929. godine od obolenja bubrega. Jakov umire nekoliko godina docnije od starosti. Starija kćer Režinka sa mužem, mladja kći Klara sa mužem i dvoje dece likvidirani su od nacista 1941. godine a najmladja kći Stela udata u Bitolu predata je od bugarskih fašista nemcima. Stela je nastradala sa ostalim makedonskim Jevrejima u jednom od koncentracionih logora u nacističkoj Nemačkoj, verovatno u Aušvicu, u gasnoj komori. Jedinac sin Jakova i Sultane dr med. David „Dača" Kadmon –Levi lažnim ispravama beži iz Jugoslavije u Italiju. Po oslobodjenju Rima od strane Američkih trupa on vodi kao specijalista internista jednu veliku vojnu bolnicu i kao Ruzveltov gost odlazi sa ženom Sarinom rodj, Farhi i sinom Jakovom u Severnu Ameriku gde i danas živi.

STOLARI I TRGOVCI STILSKIM NAMEŠTAJEM

Krajem XIX veka je na Dorćolu u Dušanovoj ulici br.22 imao stolarsku radionicu neki čika Amodaj, čijeg se imena više ne sećam. Bio je to stric pokojnog lekara dr Samuila Amodaja koji je umro u Izraelu pre nekoliko godina. Amodaj je bio specijalista za ormare, stolove i stolice raznih oblika. U svome zanatu je bio veliki stručnjak pa je nabavljao čak i albume sa nacrtima raznih predmeta drvenariske struke.

Jova Alkalaj – bio je isto tako stolar visokoga ranga, naročito poznat za izradu sobnoga nameštaja. Kao mlad čovek mnogo je putovao a zanat je izučio u Pešti i Parizu. Izučivši svoj zanat on se početkom XX veka vraća u Beograd gde sa nekim kolegama Srbima osniva I srpsku stolarsku zadrugu koja se nalazila u Knez Mihajlovoj ulici. Bio je to vrlo savremen i prirodno inteligentan čovek, koji je voleo boemski život i žene. Likvidiran je sa ženom i jednom kćeri i unukom od nacista 1941. godine.

Isak Š. Finci – Došao je iz Bosne u Beograd 1920. godine i pošto je po zanimanju bio umetnički stolar, on otvara stolarsku radionicu u Solunskoj ulici, a veliku radnju – prodavnicu stilskog nameštaja otvorio je na uglu Knez Mihajlove i bivše Kralja Petra ulice. On je pored stolara Barca, bio jedini umetnički stolar u pretkumanovskoj Srbiji. Veoma napredan i politički izgradjen – pripadao je socijal – demokratskoj stranci. On se posle smrti njegove žene, ostavši udovac sa tri sina, ženi po drugi put ženom koja se zvala Hana, Jevrejkom po ocu. Ulaskom fašista u Beograd 1941. godine on je medju prvima likvidiran, a njegova žena tj. maćeha njegovih sinova spasava decu, njegove sinove, krijući se za sve vreme nacističke okupacije kao Madjarica u Banatu.

Po oslobodjenju naše domovine Hana sa svojim sinovima emigrira u Izrael sa prvom alijom 1948. godine. Dva joj sina rade u Kibucu „Ber – Jakov", a Hana se preudaje i dalje brinući o, sad već oženjenim, pastorcima kao rodjena mati.

Braća Feldman

Krajem XIX veka braća Vili i Zigi otvaraju u Knez Mihajlovoj ulici veliku radnju drvenog nameštaja. Radnja je bila veoma dobro sortirana i to nameštajem izradjenog samo od skupocenog drveta. Oba brata bili su poznati kao veoma spretni i dobri trgovci. Žiga je isto tako bio poznat kao sladokusac, koji je voleo naročito mlade devojke i mlade žene nesrećne u braku. Njegovi intimni prijatelji zvali su ga „utešitelj nesrećnih žena". Oba brata posle uspešnog dugogodišnjeg poslovanja likvidiraju sa aktivnim radom i žive skromno sa svojim porodicama kao rentijeri sve do 1941. godine kada su likvidirani od nacista sa svojim porodicama. Jedna ćerka pokojnog Vilija, mislim da se zvala Vilma, ostala je u životu, jer je bila udata za Srbina.

Rudolf – Rudi Hara

Bio je isto tako trgovac sobnoga nameštaja i radnju je imao u početku Knez Mihajlove ulice. Bio je to veoma lep i ugledan čovek, uvek pedantno i ukusno odeven, po najnovijoj modi. Kao stariji momak ženi se Bukicom rodjenom Adut i u srećnom braku dobija sina, koji je pre 1941. godine bio učenik VII razreda gimnazije. 1941. godine on je sa svojom porodicom likvidiran od nacista.

PTT SLUŽBENICI

Krajem XIX veka prva jevrejska telefonistkinja u glavnoj pošti koja se nalazila u Makedonskoj ulici bila je Netika Albahari, rodjena Pinkas. Bila je veoma inteligentna i obdarena žena, više puta nagradjivana od svojih rukovodilaca kao savestan radnik, a u dva maha je dobijala i diplomu kao jedna od najboljih tadašnjih službenica PTT.

Po završetku balkanskih ratova nju prebacuju za učiteljicu osnovnih škola u Skoplju – Makedoniji, pošto je Netika pored službe u pošti za šest meseci položila PTT kurs sa odličnim uspehom. 1914. godine ona napušta službu u Skoplju, jer nije htela da služi kao prosvetni radnik bugarskim okupatorima i vraća se natrag u Beograd. Po završetku I svetskog rata ona se ponovo vraća na rad u Skoplje, gde ostaje sve do 1924. godine, kada je penzionisana i odlikovana ordenom svetog Save (odličje koje se tada dodeljivalo zaslužnim prosvetnim radnicima). Netika je sa svojim mužem, koji je bio penzionisan kao narednik vojne muzike a zvao se Lazar, likvidirana od nacista 1941. godine.

Olga Albahari

Telefonistkinja koja je od 1924. godine radila u direkciji, bila je veoma savestan službenik. Za vreme nacističke okupacije krila se ilegalno u unutrašnjosti Srbije a posle oslobodjenja naše domovine emigrirala sa prvom alijom u Izrael, gde se udala i zaposlila kao medicinska sestra.

Simha Amozlim

Radila je u glavnoj telefonskoj centrali koja se nalazila u Kosovskoj ulici. Bila je veoma savestan službenik, imala je nekoliko dece i sa mužem je veoma skromno živela. Sa celom porodicom likvidirana je od nacista 1941. godine.

Hinko Alkajal

Počinje svoju karijeru kao telegrafista 1927. godine u Skoplju. Posle izvesnog vremena on po potrebi službe biva premešten u Jagodinu, zatim ponovo u Beograd. 1941. godine pošto je oženjen Hrvaticom i imao hrvatsko ime Hinko, on pomoću veza svoje žene beži iz Beograda i dobija mesto PTT službenika u Donjem Miholjcu. Odatle su ga po potrebi službe prebacili u Vareš, gde je penzionisan 1942. godine.

Kao patriota on je radio ilegalno – samoinicijativno za KPJ, i 27 radnika iz Vareša preko veze poslao u partizane. Kad je od ustaša otkriven, on uz pomoć radnika iz Vareš Majdana dolazi u Zemun i u oktobru 1944. godine, odmah po oslobodjenju Beograda reaktivira se od N.O.V. kao visoko kvalifikovani stručnjak - bio je jedan od najboljih telegrafista – „morzista". Penzionisan je 1963. godine kao šef odseka poštanske štedionice.

FOTOGRAFI

Krajem XIX veka prvi fotograf Jevrejin bio je Savitaj Mojsilović. Gde je izučio zanat, nije mi poznato, a u zanatu mu je pomagala žena Katica. Kod njega su se u starom Beogradu fotografisali beogradski trgovci i zanatlije. U srećnom braku dobija sina Mojsila, sa kojim docnije, napustivši fotografski zanat osniva trgovačku agenturu, zastupajući razne inostrane fabrike manufakturne robe.

Samuilo Pijade

Isto tako početkom XIX veka došavši iz Bosne otvara fotografski atelje, koji se nalazio u Uzun Mirkovoj ulici u zgradi hotela „Podrinje". Bio je to fotograf za srednju klasu i siromašne slojeve, a radio je i kao stalni fotograf za upravu grada Beograda, snimajući za policijski album kriminalce. U braku je imao jednog sina koji je otvorio u ulici Visokog Stevana malu fabričicu trikotaže i docnije se oženio kćerkom Aleksandra Popovića – Koena, bivšeg trgovca rentiera. U braku je imao sina i kćer.

Svi ovde pomenuti likvidirani su od nacista 1941. godine.

Sima Alkalaj

Rodjen u Požarevcu, izučivši fotografski zanat oženio se Bukicom rodjenom Pardo i došavši u Beograd početkom XX veka otvara atelje u Kolarčevoj ulici u zgradi Živka Kuzmanovića. U braku, koji nije bio skladan njegovom vlastitom krivicom, imao je mnogo dece. Voleo je mnogo žene i ja ni sam ne znam koliko bi ih mogao da nabrojim sa kojima je živeo. Kao zanatlija odličan, u braku nestabilan i veliki ženskaroš on napušta bez razvoda uzornu suprugu i dobru majku i odlazi od kuće. Po dolasku nacista u Beograd potkazan od nacističkih doušnika on je otkriven i likvidiran od nacista nosilac je Albanske spomenice. Od dece rodjene u braku napominjem sinove Mošu, penzionisanog sudiju Vrhovnog suda za privredu SRS u Beogradu i Solomona zvanog Moni „Kec", carinskog posrednika u penziji, pored dveju preživelih kćeri. Pored bračne dece imao je i dosta vanbračne dece.

Solomon Alkalaj rodjeni brat Sime, rodjen u Požarevcu 1864. godine. Početkom svoje karijere radio je kao fotograf u Beču, Bukureštu i Sofiji i, kao visoko kvalifikovani stručnjak i veliki majstor za retuširanje fotografija, postaje dvorski fotograf u Sofiji. Za vreme fašističke okupacije skrivao ga je fabrikant salama i suvomesnatih proizvoda u Jagodini - Svetozarevu Klefić i omogućio mu prijem u Dom staraca. Uprava tadašnjeg Doma staraca, znajući da je Jevrejin, sačuvala ga je od nacista. Umro je prirodnom smrću u Zemunu odmah posle oslobodjenja naše domovine. Pok. Klefić, talijanski podanik, bio je naklonjen fašistima, ali Jevreje nije mrzeo i posle rata je od naših narodnih vlasti osudjen na prinudni rad. Posle dve godine prinudnog rada pušten je iz KPZ,kada je emigrirao u Italiju. Njegova dva sina otišli su u partizane 1942. godine, gde sada žive nije mi poznato.

TAXI ŠOFERI

Samuilo Lazara Albahari - rodjen 1901. godine u Šapcu, ujedno i auto-mehaničar, radio kao taksista od 1928. godine, streljan na Banjici 1942. godine. Bio oženjen Srpkinjom koja mu je sačuvala troje dece od kojih mu jedan sin i kćer žive u Izraelu a jedan je na privremenom radu u Nemačkoj.

Moša „Šiki" Simonović rodjen 1896. godine u Šapcu. Radio kao taksista na uglu bivše Kralja Petra ulice preko puta kafane „Dardaneli". Srećno spasao život vozeći nekog nacističkog glavešinu. 1948 godine emigrira sa prvom alijom u Izrael gde je umro pre dve godine. Jedinac sin poginuo je u partizanima a žena Veza rodjena Almozlino likvidirana je u dušegupki na Sajmištu 1942. godine.

David Adanja rodjen u Beogradu 1907. godine. Bio je taksista na istom mestu gde je bio i Šiki. Radio je kao šofer od 1928. godine. 1942. godine streljan od nacista na Banjici.

UČITELJI ŠKOLE PLESA

Prvi učitelj plesa – „tanc-majstor" u starom Beogradu bio je čika Mika, po zanimanju moler, mislim da mu je prezime bilo Demajo. On je otvorio u Beogradu školu igranja 1895. godine u kafani „Mali Bulevar", koju je tada držao kafedžija Avram Albahari. Kafana je imala specijalnu salu za ples a tanc šul je radio subotom uveče, nedeljema i praznicima. Lokal se nalazio u Dušanovoj ulici br. 28 gde je docnije, kada je kafana „Mali Bulevar" bila srušena, sazidana nova velika zgrada, sa posebnom zgradom u dvorištu. Zgrada je sazidana 1928. godine a vlasnica zgrade je bila Žaneta Gabaj, koja je lažnim ispravama napustila okupiranu domovinu i pobegla prvo u Italiju a odatle u Južnu Ameriku – Brazil, gde i danas živi, ukoliko je u životu. Sa njom su izbegle i dve udate kćeri Bukica i jedna mladja, sa zetovima i decom, dok su njenog sina sa snajom i jednim detetom likvidirali nacisti 1942. godine. Škola igranja pok. čika Mike molera bila je u smislu tadašnjeg morala na glasu. U toj školi su ponikli mnogi ljubavni parovi, i iste škole su ponikli mnogi srećni brakovi staroga Beograda.

Škola igranja Rozenberg bila je odmah posle završetka Prvog svetskog rata jedna od najelitnijih plesnih škola u Beogradu. Ovu školu igranja posećivali su većinom intelektualci i to oni sa dubljim džepovima. Dobro se sećam da su ovu školu posećivali profesor dr med. Vulović, oto-rino-laringolog, kao njegov kolega Bukus – Moša Alkalaj, šef ušnog odeljenja glavne vojne bolnice u Beogradu. Bračni par Rozenberg likvidiran je od nacista 1941. godine.

TAPETARI I DEKORATERI

Još krajem XIX veka u starom Beogradu na Dorćolu otvara tapetarsku i dekorativnu radnju neki Hirš u ortakluku sa Šatnerom. Ortaci su došli negde iz Austrije i poslovali sve do 1914. godine. Po izbijanju Prvog svetskog rata oni kao Austro-ugarski podanici odlaze u Austriju i likvidiraju poslovanje.

1918. godine otvara radionicu iste branše Elijas, koji dolazi iz Bosne i uspešno posluje sve do 1941. godine, kada je sa ženom likvidiran od nacista.

Isidor Hara – rodjen u Beogradu 1884. godine otvara radnju 1899. godine. On dobro posluje ali kao čovek koji je voleo život, kafanu i žene, propada sa radnjom i docnije otvara svoju radionicu. Kao čovek veoma darežljiv i plemenit, po duši velika dobričina i kavaljer. U toku svog dugogodišnjeg rada gotovo ništa nije stvorio. 1941. godine beži sa celom porodicom lažnim ispravama u Albaniju gde se krije od fašističkih okupatora. Posle oslobodjenja naše domovine vraća se u Beograd, gde je pre desetak godina umro od raka na plućima. Jedan sin je likvidiran od fašista. Dve kćeri dr Jula, zubni lekar u penziji i Jela, službenik, kao i dva brata Bata, penzioner i njegov mladji brat zaposlen kao visoko-kvalifikovani stručnjak za tekstil u Srbija-tekstilu žive u Beogradu.

OSIGURAVAJUĆI ZAVODI

U predkumanovskoj Srbiji postojao je veliki broj osiguravajućih zavoda od kojih ću da napomenem samo nekoliko kao: „Asiguracioni generali", „Beogradska zadruga", „Šumadija" itd. Kao prvi službenici ovih zavoda takozvanih osiguranti osiguravali su kod gradjana život i imanja. Tada se vrlo retko vršilo osiguranje protiv požara i od prirodnih nepogoda – grad, grom, i sl.

Kao prvi osiguranti koji su radili u osiguravajućem društvu Asiguracioni generali bili su Miša Aladžem, umro u Nišu 1915. godine od pegavca, Hajim Kalderon, umro 1924. godine, Samuilo Mevorah, likvidiran od nacista 1942. godine, Ilija Talvi, brat pok. Leona Talvija inženjera vlasnika hotela „Palas" – umro u Izraelu 1969. godine i mnogi drugi.

ŠEŠIRDŽIJE

Za vreme vladavine Miloša Obrenovića dolazi u Beograd iz Poljske Avram Morčinski koji, mada šeširdžija po zanimanju, pravi kačkete za vojsku Kneževu. Osim kačketarskoga zanata on je bio prvi civilni šeširdžija, i u slobodnom vremenu od poručenih „tuljaca" pravio je i civilne šešire za tadašnje bogate trgovce i više činovnike u gradjanskoj državnoj službi.

Leon Pesah, ujak dr Isaka Mevoraha, majora sanitetske službe u penziji i neki šeširdžija čijeg se imena više ne sećam a koji se prezivao Ašerović otvaraju svoje šeširdžijske radionice i to Leon 1908. godine – radio je u dvorištu zgrade koja se nalazila u Kolarčevoj ulici, i umro od tuberkuloze 1916. godine. Ašerović je radio svoj zanat sve do 1924. godine i zatim otišao iz Beograda.

LIMARI

U starom Beogradu krajem XIX veka prvu limarsku radionicu zasnovao je Solomon Nafusi. Radnja se nalazila na bivšem Kraljevom trgu, sada Studentski trg, do kafane „Ujedinjenje". Solomon je bio odličan kao majstor veoma tihe i blage naravi, pošten čovek i veoma pobožan. Radom svojih ruku poudavao je nekoliko kćeri i iškolovao dva sina. Bio je oženjen Klarom, rodjenom Tajtacak, a kako on tako i žena mu Klara umrli su davno pre početka II svetskog rata.

Njegov sin Isak, bivši advokat, umro je prirodnom smrću pre rata dok mu je stariji sin Rafailo, bivši carinski posrednik i čuveni trgovac kratkom robom (imao je nekoliko radnji u Beogradu i unutrašnjosti, poznat pod imenom „Lafajet", izbegao je kataklizmu Jevreja i danas sa svojom suprugom, rodjenom Halpern živi u SAD.

David Adut

Otvara svoju radionicu 1886. godine. Docnije se ženi Sultanom, rodjenom Tajtacak i otvara radnju u kojoj prodaje kofe, kante, levkove i svu ostalu limarsku galanteriju, koju sam sa svoja dva sina, Živkom i Natanom, proizvodi.

Vidjen kao majstor, prirodno vrlo inteligentan, on 1915. godine, za vreme okupacije Srbije, na predlog gradjana Beograda, biran je zajedno sa pokojnim Lukom Pavićevićem za odbornika beogradske opštine. Kao prvi – najstariji odbornik, on je mnogo činio za srpsku sirotinju. Masovno je ljude zapošljavao u opštini, bilo kao radnike ili službenike. Umro je kao i žena mu Sultana prirodnom smrću davno pre početka Drugog svetskog rata. Cela njegova porodica, udate kćeri sa muževima, sinovi, i odraslom decom likvidirani su od nacista 1941. godine.

Šatner, imena mu se ne sećam, došao je iz „preka", Austrije krajem XIX veka i bavio se pretežno poslovima limara instalatera. Početkom Prvog svetskog rata on likvidira sa svojim poslovanjem i odlazi iz Beograda, verovatno kao Austro-ugarski podanik.

Sima Aladžemović – rodjen u Šapcu 1897. godine, gde je izučio i limarski zanat i specijalizirao za limara instalatera, naročito za limarske radove na krovovima. Po završetku Prvog svetskog rata on prelazi sa ocem Davidom i majkom Stelkom, sestrom Lotikom i bratom Mošom u Beograd, gde se odmah zapošljava kao visoko kvalifikovani radnik limar u beogradskoj električnoj centrali. Kao radnik bio je veliki stručnjak i za tadašnje prilike bio veoma dobro plaćen i cenjen od svojih rukovodilaca. 1922. godine dolazi mu iz Pešte i stariji brat Josif, koji je bio u Pešti viši bankarski službenik i znao nekoliko stranih jezika. On se odmah zapošljava u „Bosanskoj banci" gde vrlo brzo napreduje i dostiže visoki službenički rang, dobivši zvanje prvoga prokuriste. Njihov otac David i sestra Lotika umiru prirodnom smrću davno pre Drugog svetskog rata a cela ostala porodica sa ženama i decom, kao i njihova mati Estelka likvidirani su od nacista 1941. godine.

VOJNI I GRADJANSKI MUZIKANTI

Lazar Albahari rodjen je u Beogradu 1892. godine, penzionisan 1926. godine, bio je narednik u vojnoj muzici a svirao u trubu. zvali su ga „Čauš". Lazar je bio veoma miram i staložen čovek, po duši veoma skroman i veoma pobožan, oženjen telefonistkinjom docnije učiteljicom Netikom, rodjenom Pinkas. U braku nisu imali dece a likvidirani su od nacista 1941. godine.

Čika Bukus Almozlino svirao je dugo godina u raznim vašarskim orkestrima u tamburu. Kao čovek, mada oženjen, imao je dva sina i jednu kćer, bio je veliki boem i voleo je kafanu i noćni život. Umro je posle završetka Prvog svetskog rata. Mnogo godina docnije umrla je i njegova žena.

Mika Demajo, zvani Mika Moler i Pesah, imena mu se više ne sećam, bili su odlični harmonikaši. Oba su likvidirani od nacista sa porodicama 1941. godine.

FIRMOPISCI

Elić, imena mu se više ne sećam, bio je u starom Beogradu krajem XIX stoleća jedan od najboljih umetničkih firmopisaca. Kao mlad čovek rano se oženio i u srećnom braku imao sina Josifa Jošku. Bio je to nežan otac i dobar suprug, uvek veoma povučen i skroman a radio je u ortakluku sa svojim kolegom u struci Ivićem. Kao renomirani firmopisci oni su odlično poslovali. Elić je u Balkanskom ratu 1913. godine u borbi protiv Bugara poginuo herojskom smrću. Njegov sin Joška, trgovac, likvidiran je sa ženom i jedincem sinom od nacista 1941. godine, a njegov ortak Ivić otvara 1929. godine komisionu radnju za prodaju stare ali dobre, očuvane muške konfekcije.

Pavle Bihalji, rodjeni brat Ota Bihaljija, književnika, inače ugledni član KPJ u ilegalstvu, da bi zakamuflirao svoj ilegalni rad, radi kao firmopisac. Radnja se nalazila u bivšoj Kralja Petra ulici do kafane „Negotin". Likvidiran je od nacista 1941. godine.

STAKLORESCI

U starom Beogradu jedan od prvih staklorezaca Filip Trajer otvorio je staklorezačku radnju u Beogradu. Kao mlad čovek ženi se se Gospavom Nahmijas i u srećnom braku imao je troje dece: kćer Lenu, sina Lazara i kćer Berticu. Docnije Filip otvara veliku staklarsku radnju u Knez Milanovoj ulici, sada ulica Maršala Tita, blizu pijace „Cvetni trg". Radnja mu je cvetala u poslovanju i posle njegove smrti njegova supruga produžuje da vodi radnju. Njegov sin Lazar oženjen Rozom, rodjenom Amar, sestrom pokojnog Leona Amara bivšeg sudije o kome je već bilo govora. U braku je imao sina Filipa. Sestra mu Lena bila je srećno udata za Bejosifom, imena se više ne sećam, trgovcem i u braku je imala dvoje dece. Bertica, završivši gimnaziju i veliku maturu u Beogradu, upisuje se na medicinski fakultet i postaje doktor medicine 1934. godine. Svi ovde pomenuti žrtve su fašizma, likvidirani od nacista 1941. godine.

Isak Nahmijas rodjen je 1897. godine završivši osnovnu školu i tri razreda gimnazije. Izučio je staklorezački zanat i otvorio radnjicu u Zmaj Jovinoj ulici preko puta tadašnje klasne lutrije. On je osim staklorezačkog zanata uramljivao i slike. 1928. godine ženi se Sultanom rodjenom Tajtacak, bivšeg trgovca i u srećnom braku dobija kćer i sina. Bio je veoma vredan i agilan staklorezački majstor. Veoma nežan kao suprug i otac, veoma uslužan prema kupcima, on je odlično poslovao sve do 1941. godine kada je sa celom porodicom likvidiran od nacista.

Herman - Bukić Holender rodjen 1899. godine u Šapcu. Njegov otac Moric dolazi u Srbiju iz Austro-ugarske Galicije i ženi se Lunom Albahari. Moric je po profesiji bio krojač i u starom Beogradu bio poznat kao vrlo dobar majstor - šio je muška odela trgovačkom staležu i bio veoma lenj u svome poslu, mada je kao krojač bio veoma sposoban. Zbog svoje lenjosti - jer je uvek odgovarao mušterijama na pitanje „kada će mi odelo biti gotovo?" odgovarao je sutra, tako da je dobio naziv „majstor sutra". Herman je bio veoma bistar, prirodno vrlo inteligentan, ali je nažalost, živeći u siromaštvu, bio sprečen da produži školovanje, tako da je završivši osnovnu školu, otišao u šegrte, izučio staklorezački zanat i 1915. godine kao staklorezački majstor, radio na procenat kod Filipa Trajera. Bukić se ženi 1925. godine Bojanom, kćerkom pok. Bukusa Burlana, torbara, sestrom Gavre Burlana, docnije trgovačkog zastupnika, koji sada živi u Brazilu. U srećnom braku dobija sina Josifa. Pošto mu je otac došao iz Galicije njega Austro-ugarske vlasti mobilišu 1918. godine i šalju ga na ruski front, gde je bio teško ranjen. 1918. godine on otvara svoju staklorezačku radnjicu u bivšoj Kralja Petra ulici, do kafane „Resavac". Poznat kao dobar majstor on je dobro poslovao i bio veoma omiljen kako kod potrošača tako i kod svojih drugova, prijatelja i poznanika.

1920. godine on ponovo ide ne dosluženje vojnog roka, sad u srpskoj vojsci i posle dva meseca služenja u Šapcu dolazi u Beograd. Bio je po prirodi veoma inteligentan i bistar. Dobar otac i suprug likvidiran je od nacista sa porodicom 1941. godine. Otac mu Moric umire prirodnom smrću, a sestra i majka likvidirane su takodje 1941. godine od nacista na Sajmištu.

TORBARI

U starome Beogradu XIX veka siromašni ljudi su u torbama koje su kajšem visile o vratu, a imali sa svake strane strane držače za ruke, išli po raznim vašarima u sva ona mesta gde su se održavali jedanputa godišnje vašari i nudili raznu robu kao niklene satove, češaljiće, ogledalca, novčanike, satove „Roskof" i budilnike i drugu nirnberšku robu. Jedan od prvih torbara bio je Bukus Burlan - rodjen u starome Beogradu 1862. godine. Oženjen sa Bukas, rodjenom Simonović iz Šapca, u srećnom braku imao je četiri kćeri i tri sina. Veoma vredan, upornim radom on kupuje od uštedjenog novca malu kućicu u ulici Despota Djurdja. Posle njegove smrti njegov posao preduzima njegov najstariji sin Sabitaj - Sava koji produžuje rad svoga oca. Sve njegove kćeri kao i sinovi bili su u braku. Nažalost svi su oni sa porodicama i decom likvidirani od nacista 1941. godine. U životu su ostali Bukusov sin Gavra, trgovački zastupnik koji živi u Brazilu i jedan sin pok. Sabitaja koji živi kao trgovački zastupnik u Milanu.

FIJAKERISTI I TALJIGAŠI

Prvi Jevrejin fijakerista čika Afar, imena mu se više ne sećam, krajem XIX veka ima svoj dvoprežni fijaker u starome Beogradu. Tada je fijakerska stanica bila u Karadjordjevoj ulici na Savi i na bivšem Kraljevom trgu, sada Studentski trg, kao i na Slaviji. Afar je bio veoma siromašan i pošto je bio u srodstvu sa Samuilom, Isakom i Izraelom Tajtacakom, oni mu kupuju dva konja i fijaker. Da ne bi plaćao kiriju za štalu, Isak mu dozvoljava da u njegovoj štali koja se nalazila u bivšoj Princa Evgenija ulici sada ulica Braće Baruh, blizu Dunava drži svoja dva konja, s tim da je dužan da ih o svom trošku hrani. Jednoga dana došavši rano ujutro u štalu da upregne konje u fijaker nikako nije bio u stanju da otvori ulazna vrata štale. Kada je zadnjim ulazom najzad ušao u štalu video je ispruženu crknutu kobilu „Lindu" na podu. Pošto u starom Beogradu tada nisu postojali jednobrežni fijakeri, on nije mogao da jednoga živog konja preže u svoj dvoprežni fijaker. Tada je plačući došao u radnju mog pok. oca Izraila i plačući mu ispričao po njega tragičnu novost.

Moj otac, znajući da je Afar po prirodi veoma lenj, da ne voli da radi i da veoma mnogo obilazi istinu, usled čega su ga nazivali „El rej de los minitirozos" – kralj lažova, obećao mu je pomoć da kupi sebi drugoga konja pod uslovom da mu kaže pravu istinu o uzroku smrti kobile „Linda", našta je on kroz plač progovorio: „Taman sam je naučio da ne jede (on je postepeno smanjivao dnevne obroke Lindi) ona je crkla". Moj otac je tada umolio i svoju braću da ga zajednički pomognu i oni su mu kupili drugoga konja.

Pokojni Afar je docnije bio i predsednik kočijaško amalsko-nosačkog udruženja i pred svetom se hvalio da je on gospodin predsednik i da je na jednoj od kočijaških slava (tada je svaki esnaf imao svoju slavu) na kojoj je domaćin bio princ Đorđe Karađorđević sa njime bio u intimnom prijateljskom razgovoru. U prvom braku imao je dve kćeri: Lepu i Anulu, koje su bile imućne i dobro udate, pa su ga one tj. njihovi muževi novčano pomagali, tako da nije morao ništa da radi. Ostavši udovac on se po drugi put ženi sa jednom staricom koja se prezivala Aroeti.

Anula sa mužem Avramom Demajo i dvoje dece likvidirana je od nacista 1941. godine, starija kći Lepa živi u Severnoj Americi, sada udovica, a bila je udata sa Samuilom Alkalajem, rodjenim bratom čika Arona i našeg Dače Alkalaja. Njen sin Albert akademski slikar živi takodje u SAD gde je na jednom univerzitetu profesor slikarstva. Afarov sin je sa ženom i dvoje dece takodje likvidiran od nacista 1941. godine.

Samuilo Mandil takodje fijakerista za razliku od čika Afara bio je vrlo vredan i pošten čovek, uvek se ujutru u ranu zoru nalazio u fijakerskoj stanici i dolazio im pred kuću po pozivu da ih odveze bilo na železničku ili parobodsku stanicu ili praznikom i nedeljom u Topčider na izlet. Bio je to omalen i suv čovek, kratko poštucovanih smedjih brkčića, veoma učtiv, skroman kao čovek i veoma vredan. U braku je imao dvoje dece. On i žena, imena joj se ne sećam , umrli su prirodnom smrću.

I taljigaš Bararon, Jevrejin, imena mu se više ne sećam, krajem XIX veka, imao je svoje taljige koje je vukao jedan dobro uhranjeni konj ridje dlake. Bio je došljak iz Bosne koji se oženio u Beogradu, stvorio porodicu i radio od jutra do mraka da bi stekao toliko para da može da izdržava svoju brojnu porodicu. Kao čovek je bio vrlo pošten i vredan, nije bio pijanica kao što je u to vreme bila većina taljigaša. Po završenom poslu je menjao svoje radno odelo za drugo vrlo skromno i od prostog materijala, ali čisto, a petkom uveče i subotom kao pobožan Jevrejin on nije radio. On i žena umrli su prirodnom smrću davno pre Drugog svetskog rata.

Drugi taljigaš koji ima svoje taljige od prilike u isto vreme kada i Bararon je zvan „Malo manja". Ja se više ne sećam imena i prezimena „Malo manja", samo znam da je isto tako imao jednoprežne taljige, u koje je bio upregnut jedan dobro uhranjen crni konj. „Malo manja" mu je naziv jer je bio pijanica i dok je bio trezan konje već po navici stavljao pred svaku kafanu, gde je „Malo manja" pio rakiju i strpljivo čekao dok mu gazda ne ispije polić rakije, i tada kretao dalje do druge kafane. Konj je pri povratku sa posla tako izredjao sve kafane u koje je „Malo manja" navraćao kao trezan i kad je video da „Malo manja" ne traži šljivovicu, a on je uvek od kafedžije zahtevao „daj mi malo manju", mirno produžio put i dovezao pijanog gazdu pred kapiju kuće gde je ovaj stanovao. Njegova jadna žena je tada bila prinidjena da ga sa decom na rukama iznese iz kola, svuče i izuje, i položi ga zaspalog u postelju, onda ispregne konja, odvede ga u štalu i da mu zob ili seno. Prazne taljige su razume se, ostajale preko noći pred kućom u kojoj je „Malo manja" stanovao. On i žena umrli su davno pre rata prirodnom smrću.

UGOSTITELJI I KAFEDŽIJE

U starome Beogradu u drugoj polovini XIX veka kada su beogradski Jevreji jeli meso samo zaklane životinje od „šohetim" –klača i jela gotovljena samo na guščijoj masti ili ulju bila je potreba da se krajem XIX veka u starome Beogradu otvaraju male kuhinje gde se gotovilo jelo „kašer", spremano po propisima jevrejske vere. „Šohetim" - koljači bili su zato naročito izučeni ljudi, vecinom sveštenici sa završenom jevrejskom bogoslovijom, koja je tada postojala u Carigradu, Smirni i Sarajevu, gde su pored učenja bogoslovije učili i tehniku klanja živine i krupnijih goveda – teladi, jaganjaca, ovaca. Bili su to kao neka vrsta veterinarskih pomoćnika koji su, ono meso koje nije poticalo od zdrave životinje dovedene na klanje, odbacivali kao nezdravo.

Prva kašer gostionica otvorena je 1892 godine u bivšoj Kralja Petra ulici, više kafane „Dardaneli". Vlasnica tog malog kašer restorana bila je jedna starija žena, zvala se Solči a Jevreji koji su se kod nje hranili (većinom neženjeni ljudi) zvali su je „tetka sunce". Bila je to veoma čista žena, odlična kuvarica, a uvek je u jelovniku imala više vrsta jela, petkom uveče od obligatnih jela, mogli su da se dobiju „fižon" i „pastel" (pasulj sa govedjim mesom skuvan u zemljanom loncu i pripravljen na jevrejski način, i jevrejska pita sa govedjim ili pilećim mesom pripremana u bakarnim tepsijama na jevrejski način). Tetka Solči je osim kuvanih jela bila majstor i da pravi jevrejske kobasice koje je punila guščijim i govedjim mesom u koje je mešala biber i obligatno mehunu, papriku i beli luk. Isto tako kod nje su gurmani mogli da dobiju za jelo i guščju džigericu pripremljenu na jevrejski način, kao i „pičugas" i „pačas" – sušene guščje grudi i bataci pripremljeni takodje na jevrejski način. Ova gostionica bila je uvek puna jer je tetka Solči bila veoma čista i pedantna žena. Posle njene smrti isti lokal produžuje da vodi tetka Buča Adanja. U njenoj gostionici su mogle da se dobiju i „alitrejas" – vrlo tanki i pobibereni, kao i razni melšpajzi pripravljeni na jevrejski način, kao „tagic", „roska digojvo" i „dialhašuv" pashalne torte i mnogi drugi kolači. Tagic je jedna vrsta torte spravljene od macesa a filovana suvim groždjem, dok su roskas kolači spravljani ili sa žumancetom od jaja i mlekom i malom količinom vanilin praška ili od mešavine samlevenih oraja, mada isto tako začinjena vanilin praškom i obložena finim testom u kome je bilo dosta jaja.

Tetka Buča se docnije preudala i otišla da živi u Bugarsku, gde je umrla početkom Drugom svetskog rata. Njena kći iz prvog braka Šarika danas živi u Izraelu, udata je za jednog bogatog bankara u Tel Avivu.

Pred sam početak Prvog svetskog rata, mislim da je to bilo 1911. godine u kafani trgovačke kasine koja se nalazila u početku Uzun Mirkove ulice, preko puta zgrade Kolonijalne banke otvara jevrejski kašer restoran David Adanja. Pošto je David zamuckivao pri govoru, zvali su ga „da da David". to je bio veoma ugledan i čist jevrejski restoran a vlasnik David, tada virtuoz na ručnoj harmonici uveseljavao je svoje goste svirkom za vreme ručka i večere. U njegovom restoranu su se za doručak mogli dobiti i ćevapčići, ražnjići, teleće džigerice, krezle i ostali specijaliteti sa roštilja. Ovaj restoran radio je i u Prvom svetskom ratu, mada je Beograd tada bio bombardovan teškom artiljerijom sa Bažanijske kose topovima kalibra 42 cm, zvanim „debela berta", već i rečnim monitorima Austro-ugarske monarhije. Po ulasku Austro-nemaca u Beograd David vrlo brzo umire kao težak bolesnik a nekoliko godina docnije umire mu i žena.

CARINSKI POSREDNICI

Početkom XIX veka medju prvim Jevrejima koji su obavljali posao carinskih posrednika bili su:

David Levi otac pokojnog Gavila Levija bivšeg advokata iz Beograda. Bio je to veoma lep čovek, odeven u žaketu, duge i negovane brade. Važio je kao jedan od veoma spsobnih u svojoj struci, mnogo je voleo ženski pol, bio gurman u jelu i piću, a naročito je voleo polupečene ćevapčiće i uz svako ćevapče bi pojeo po jednu ljutu papriku mesečarku.

Adanja i Levi osnovana otprilike u isto vreme kao i prva firma. Pok. Adanja je stric profesora dr med. Solomona Adanje šefa urološke klinike V.M.A. Sin Adanje pok. dr Sima Adanja, advokat je bio i konzul jedne od Južno-američkih država. Levi je bio čovek omalenog rasta, uvek besprekorno odeven u žaketu, sa polucilindrom na glavi i veoma lepo negovanom francuskom bradicom. Bio je to veoma dobar i plemenit čovek isto tako i veoma pobožan. Oba ortaka umrla su prirodnom smrću davno pre II svetskog rata. Žena, sin sa ženom i jednom kćeri i kćer sa mužem i dvoje dece, udata Daniti likvidirani su od nacista 1941. godine.

Arslan Konfino poznat kao vrlo sposoban stručnjak i veoma duhovit čovek, njegovi prijatelji rado su želeli njegovo društvo jer je Arslan kao veoma duhovit čovek, uvek bio pun viceva, tako da je vedrim smehom zabavljao svoje slušaoce. Umro je davno pre Drugog svetskog rata od raka. Žena i dvoje dece liokvidirani su od nacista 1941. godine.

Miša Alkalaj - bio je član firme „Adanja i Levi". Bio je to čovek veoma pošten i skroman, blage naravi i veoma ćutljiv. Umro je prirodnom smrću 1932. godine. Njegovi sinovi dr Isak, zubni lekar i Mile, docnije posle smrti starijih ortaka firme radi kao carinski posrednik, sa ženom i dvoje dece živi u Južnoj Americi. Jedna kćer pok. čika Miše udata je za Josifa Adanje, brata profesora Adanje i živi sa porodicom u Izraelu.

POZORIŠNI UMETNICI I OPERSKI PEVAČI

Krajem XIX stoleća u Srpskom narodnom pozorištu započeo je svoju karijeru pokojni Papo-Papić, imena mu se više ne sećam. Mada aktivan kao član drame ni posle nekoliko godina upornog rada nije mogao da dodje do vidnijeg izražaja kao umetnik. On stoga 1909. godine odlazi u Zagreb, gde u Hrvatskom narodnom kazalištu veoma brzo dolazi do izražaja i postaje prvak drame, veoma omiljen od zagrebačke pozorišne publike, poznat ne samo u Hrvatskoj već i u bližem inostranstvu tj. kod suseda Jugoslavije. Vodeći jugoslovenski film u kojoj je glavnu ulogu igrao Papo nosio je naziv „Rušim i palim". Bio je to jedan od najboljih filmova vidjenijih na ekranima jugoslovenskih filmova. Papo je igrao glavnu ulogu grofa bogataša, rasipnika i pijanice koji bančenjem i raspusnim životom umire u ranoj mladosti ostavši bez igde ičega kao puki siromašak. Papo je umro prirodnom smrću negde posle 1925. godine u Zagrebu, gde je i svečano sahranjen.

Moša Beraha – Miša Barić završio je glumačku akademiju u Beograd negde oko 1930. godine. Nemajući protekcije mada veoma talentovan on počinje svoju karijeru kao glumac u raznim putujućim pozorištima. Kada je posle rata jedna grupa nezadovoljnih glumaca Srpskog narodnog pozorišta u Beogradu odvojila i osnovala svoje pozorište u zgradi Kolarčevog narodnog univerziteta, Barić pristupa toj grupi umetnika, koja je bila predvodjena od prvaka Jugoslovenskog dramskog pozorišta, Viktora Starčića i u komadu „Dundo Maroje" igra ulogu jedinca sina bogatog trgovca koga otac šalje da pazari u Veneciji i on se zaljubljuje u kurtizanu „Lauru", zabataljuje poveren mu posao i troši očev novac sa Laurom. Ulogu Pometa igrao je tada Viktor Starčić a Lauru Evka Mikulić. Ovo pozorište je bilo jedno od prvih u Beogradu koje je iznelo na pozorišnu scenu program „Dundo Maroje". Barić i danas veoma aktivan kao umetnik i reditelj, pošto se za vreme rata nalazio u kažnjeničkom logoru jugoslovenskih zarobljenih oficira i vojnika, posle oslobodjenja naše domovine on se vraća u zemlju i biva aktivan. Za vreme alije u Izrael, on sa porodicom odlazi u Izrael, ali posle izvesnog vremena vraća natrag u Beograd i zahvaljujući posredovanju Ljubiše Jovanovića, prvaka Jugoslovenskog dramskog pozorišta, dobija angažman u Vojvodini, docnije u Novom Sadu, gde je i danas veoma aktivan kao glavni reditelj.

Rahela Ferari – prvakinja Jugslovenskog dramskog pozorišta, supruga Ace Stojkovića, slobodnog umetnika iz Beograda, poznata još pre rata pozorišnoj publici kao dramska umetnica velikog stila. Za vreme okupacije naše domovine od nacista ona se lažnim ispravama krije negde u Jugoslaviji, gde živi u dubokoj ilegalnosti pod veoma teškim materijalnim i drugim uslovima sve do oslobodjenja naše domovine, kada se vraća u Beograd i nastavlja sa svojim plodnim i umetničkim radom. Odmah po osnivanju Jugoslovenskog dramskog pozorišta izabrana je za članicu drame ovog kolektiva, gde i danas deluje kao jedna od prvakinja ovog pozorište. Poznata je kao veliki filantrop, koja u svakoj prilici gde javnim priredbama treba pomoći, ona dragovoljno i potpuno besplatno nastupa kao umetnica.

Od glumaca koji su povremeno u sali bivšeg Jevrejskog doma davali predstave a prihod sa istih deljen je jevrejskoj sirotinji, želim da napomenem samo najglavnije:

Hajim Testa još kao veoma mlad čovek radi kao glumac u raznim putujućim pozorištima. Još tada bio je veoma poznat kao dramski umetnik u unutrašnjosti Srbije. Prilikom jedne audicije u Srpskom narodnom pozorištu 1911. godine on nije primljen za glumca Narodnog pozorišta, i tada mu je rečeno „gospodine Testa za Vas u ovom pozorištu nema mesta". On razočaran, ali i dalje pun ambicija aktivno radi kao glumac u raznim putujućim pozorištima. U starijim godinama, pošto tada putujući glumci nisu imali penzije, on se silom prilika bavi trgovinom, i to mu uspešno polazi za rukom, tako da 1924. godine, zida kuću u ulici Visokog stevana i živi kao rentijer. Jednom prilikom mu je pok. Dobrica Milutinović u pijanstvu rekao sledeće: „Kad si Testa na bini bio kralj, ja sam bio šahista, a sada kada sam na bini ja kralj ti si kućevlasnik - milioner".

Pokojni Hajim Testa je posle 1923. godine igrao u komadu „Ester" glavnu ulogu kralja Ahašveroša, ulogu žene mu Jevrejke Ester igrala je Soka Bejosif, majka Enrika Josifa, kompozitora i profesora muzičke akademije u Beogradu. Hajim je sa ženom Leom i sinom Nisimom likvidiran od nacista 1941. godine.

Blanka Kezer – članica opere Srpskog Narodnog pozorišta u Beogradu, veoma cenjena kao operska umetnica, omiljena od beogradske publike, izvršila je, iz meni nepoznatih razloga, samoubistvo trovanjem, mislim 1928. godine.

Lika Kalmić Alfandari – kći Lazara Kalmića, bivšeg izvoznika, žena Nisima Alfandarija, činovnika osiguravajućih društva Asiguracioni generali, studirala je solo pevanje u Beču i Berlinu. Kratko vreme debitovala je i u Beogradskoj operi, u kraćim solo partijama kao altistkinja.

Lujo Davičo baletan u Srpskom narodnom pozorištu, docnije balet majstor, za vreme NOB-a u partizanima gde je i poginuo i posle smrti odlikovan je ordenom narodnog heroja.

Rikica Levi – balerina u Srpskom narodnom pozorištu u Beogradu, dugo je uspešno debitovala sve dok nije dobila, prilikom nastupa, prelom noge.

Vig imena joj se više ne sećam, takodje balerina Srpskog narodnog pozorišta u Beogradu, svastika Nisima Almozlino, apotekara iz Beograda, debitovala je sve do 1941. godine, kada je sa sestrom, sestrićem i sestričinom pobegla u šumu i pridružila se partizanima. Svi ovde pomenuti poginuli su kao aktivni borci u NOB-u a Nisimov sin, tada student, učestvovao je u sabotaži (podmetnuo je požar u automobilskoj garaži Forda), koja se nalazila u Grobljanskoj ulici, sada Ruzveltovoj ulici.

PARFIMERISTI

Početkom XX veka Marsel Štern radio je kao laborant u drogeriji Okanović, a bio je specijalista za kozmetičke preparate, pomadu, puder, kolonsku vodu, karmin i lak za nokte. Bio je oženjen Strejom Tajtacak, kćerkom pokojnog Avrama Tajtacaka, prevoznog špeditera iz Beograda. U braku je imao sina Maksima i kćer Cucu, koji su 1941. godine, kao predratni skojevci otišli u partizane. Maks je sada docent na Neuropsihijatrijskoj klinici beogradskog medicinskog fakulteta, kći Cuca udata je za jednog visokog funkcionera radničkih sindikata SFRJ. Marsel je likvidiran od nacista 1942. godine a njegova žena Streja umrla je pre rata od raka u bubrežnoj karlici.

Josif Pardo – bio je takodje kozmetičar i parfimerista, imao je u kući svoju laboratoriju, i svoje proizvode prodavao je parfimeristima. Oženjen je bio rodjenom tetkom dr Solomona Adanje, urologa, šefa urološke klinike VMA. Likvidiran je sa ženom od nacista 1942. godine.

Josif Lević bio je diplomirani magistar farmacije. 1925. godine po odsluženju vojnog roka otvorio je drogeriju „Lević" u kući Bajića u Uzun mirkovoj ulici. Bio je veoma sposoban i bavio se naučnim istraživanjima, u grani kozmetike. Svoje izume pasta za zube „Biser", krem za lice „Jasmin", razne kolonske vode i razni drugi kozmetički preparati patentirani kod nadležnih vlasti i veoma cenjenih kod širokih masa, bili su prodavani samo na veliko trgovcima parfimerijske i nirnberške struke i bili poznati potrošačima u celoj predkumanovskoj srbiji. Josif je lažnim ispravama pobegao 1941. godine u Albaniju, zatim u Italiju, a posle oslobodjenja Italije sa grupom Ruzveltovih gostiju emigrirao je u Ameriku sa ženom dva sina i jednom kćeri. Umro je od raka na zeludcu 1965. godine.

STARINARI

U starom Beogradu još krajem XIX veka jedan od prvih starinara bio je Alfandari imena mu se više ne sećam, otac doktora Jakova Jaše Alfandarija lekara, Samuila trgovačkog posrednika i Cadika trgovca. Bio je to veoma vredan i skroman čovek, koji je znao samo za svoju kuću i porodicu i svoju starinarsku radnju. Sve starinarske radnje nalazile su se tada u početku bivše Kralja Aleksandrove ulice, sada Bulevar revolucije. Stari čika Alfandari bio je i veoma pobožan čovek i veliki moralista. Njegove tri kćeri nisu ni kao odrasle devojke skoro pred udajom smele da se zadrže na ulici i duže, one su morale u 8 sati da budu kod kuće. Kao pobožan Jevrej on subotom nije radio. Docnije on najstariju kćer Fidiku udaje za Avrama Bukiša kome predaje svoju starinarsku radnju. Alfandari i njegova žena rodjena Konfino umiru prirodnom smrću. Porodica čika Alfandarija je uništena od nacista. Samuilo, njegov sin trgovački posrednik umro je od gnojavog zapalenja trbušne maramice, a svega njegova jedna kćer udata Rozenrauh spasla se sa mužem i dve kćeri i sad živi u Izraelu. Isto tako u životu je i žena doktora Alfandarija i njegov sin koji živi u Izraelu.

BUREGDŽIJE

Liači Alkalaj – bio je prvi Jevrejin buregdžija poznat kao odličan stručnjak u svom zanatu. Svako jutro u ranu zoru on je prodavao burek sa sirom i mesom (buikos i kizadikas), slane kolače sa sirom, mesom ili paziom spravljeni na jevrejski način. Uvek čisto odeven u beloj dugačkoj kecelji išao je starim Dorćolom i ne nudeći naglas svoju robu stanovnicima staroga Dorćola kako Srbi tako i Jevreji kupovali su od njega njegove specijalitete za doručak. On je morao dnevno pa dva do tri puta da priprema svoje proizvode. Po prirodi veseljak uvek pedantno i čisto odeven, kao pobožan Jevrejin, on subotom i o Jevrejskim praznicima nije radio, i kako je sam kazivao tada se posvećivao molitvama i bogu. Umro je a uskoro posle njega i njegova žena. Njegova brojna porodica, jedan sin oženjen sa celom porodicom i decom, kao i dve njegove udate kćeri, sa celom porodicom i muževima i decom, likvidirani su od nacista 1942. godine.

Tiu Haku – čika Haku – Isak bio je isto tako čuveni majstor ako ne i stručniji od pokojnog čika Ilije. Isto tako veoma pedantan i čist, on je po nekoliko puta dnevno morao da mesi burek i druge slane kolače, koje je raznosio i prodavao po Dorćolu i po radnjama. Bio je to veoma pošten i pobožan čovek, dobar Jevrejin, dobar kao muž i otac brojne obitelji. On isto tako kao vrlo pobožan čovek nije radio subotom i o Jevrejskim praznicima. Čika Haku i žena mu umrli su skoro pred izbijanje Drugog svetskog rata. Njegova brojna porodica likvidirana je od nacista 1942. godine.

KAFEDŽIJE I ĆEVABDŽIJE

U starom Beogradu još pre kraja XIX stoleća bilo je dosta Jevreja kafedžija. Onda je gotovo u svakoj kafani postojao i ćevabdžija. Ćevapčiće i druge mezetluke sa roštilja pripremao je ili kafedžija ili njegova žena, ili je za to bio najmljen ćevabdžija profesionalac. Kod kafedžija Jevreja je postojalo nepisano pravilo da se pijanom gostu koji se zatekao u kafani više ne prodaje piće, a ako je neko od već pijanih gostiju dolazio sa ulice i hteo da udje u kafanu, nije bio primljen.

Čika Pardo – zvani „Cincar" otvorio je kafanu na Dorćolu u blizini Dunava i kafana je nosila naziv „Dunavska kasina". Bio je to veoma agilan i vredan čovek, prodavao je najbolja pića koja je kupovao u unutrašnjosti, a vino je sam cedio pošto je kupovao groždje najboljeg kvaliteta. Stari i pobožni Jevreji kupovali su kod njega vino „kašer" ne samo za piće, već su to vino upotrebljavali i prilikom čitanja „kiduša" i čitanja molitvi uoči i za vreme velikih jevrejskih praznika. Kiduš je molitva koja se čitala petkom uveče. Čika Pardo je bio veoma pobožan i miran čovek. Bio je isto tako veoma pošten i nikada mu nije padalo na pamet da u piće – vino sipa vodu, jer je to smatrao za veliki greh. Njegova žena, tetka Sara, bila mu je desna ruka u poslu, pekla ćevapčiće samo za odabrane goste i spremala jevrejska jela za one Jevreje koji nisu bili ženjeni i to samo po porudžbini. Tetka Sara je bila majstor u pripremanju „fižona" i „pastela" (pasulj i pita sa mesom pripremljena na jevrejski način). Tetka Sara je isto tako bila veoma pobožna žena. U staroj sinagogi koja je srušena prilikom bombardovanja Beograda imala je svoje mesto za koje je plaćala odredjenu sumu za celu godinu unapred. Ona je isto tako bila i „gabaja" – starešina, „ruhesa", o kojima će docnije biti govora. Čika Pardo je umro prirodnom smrću. Tetka Sara i njena udata kćer Vukica, mati Moše Alkalaja, sudije Vrhovnog privrednog suda SR Srbije u penziji, likvidirana je od nacista 1942. godine.

Rafajlo Rufu Pinto – u početku svoje karijere radio je kao prevoznik špediter. Krajem XIX veka postaje kafedžija i otvara kafanu „Jevrejska kasina", koja se nalazila na uglu Dušanove i Princa Evgenija, sada ulice Braće Baruh. Dugim radom on stiče ogromno iskustvo tako da je kafana bila uvek puna gostiju. Za vreme Prvog svetskog rata on beži sa svojom porodicom u Niš gde otvara kašer gostionicu, a docnije pošto je imao kafansko pravo sa pokojnim Aronom Benfenisti, bivšim trgovcem i Hajimom Testa otkupljuje hotel restoran „Ruski car". 1918. godine on se vraća u Beograd i otvara kafanu „Ujedinjenje" koja se nalazila na uglu Uzun Mirkove i Kraljevog trga ulice, sada Studentski trg. Docnije je ta kafana srušena i tu je sazidana zgrada beogradske berze. Rafajlo umire kao srčani bolesnik davno pre Drugog svetskog rata. U drugom braku likvidirani su od nacista žena mu Rahila, dve udate kćeri sa decom i dva ženjena sina, Moša i Mikica, koji je bio oženjen Srpkinjom, koja mu je sačuvala dvoje dece koji su danas živi.

Leon Levi – rodjen 1897. godine u Beogradu. Njegov otac Avram je prvi Jevrejin koji je izučio tipografski zanat a radio je sve do penzionisanja u državnoj štampariji. Leon se nije dugo bavio tipografskim zanatom. On je 1920. godine otvorio veliku kafanu koja se nalazila na uglu Dubrovačke i Skender Begove ulice, a nosila je naziv „Jadran". Docnije on preuzima kafanu „Jevrejska kasina" koju je držao sve do 1941. godine. I kod Leona kafedžije hranili su se neženjeni Jevreji samci – samci, a njegova žena Rašela rodjena Albahari bila je ne samo odlična kao kuvarica već i kao ćevabdžijka. Leon je bio visok, lepo razvijen čovek, veoma duhovit i bistar, poznat kao šaljivdžija i boem. U braku je imao tri neudate kćeri. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine.

Miša Kalderon – rodjen u Beogradu 1899. godine. Sin vrlo siromašnih roditelja, završio je zbog siromaštva samo četiri razreda osnovne škole. Zatim se probija kroz život menjajući razne zanate, dok najzad 1920. godine ne preuzima kafanu „Dardaneli" koja se nalazila na uglu bivšeg Kralja Petra i Dušanove ulice. Miša je bio vrlo sposoban kao ugostitelj, prvi je doveo u Beograd „čočeke", igračice orijentalnih igara i plesa trbuhom, tako da mu je kafana uvek bila dupke puna gostiju. Docnije, kada su čočeci izišli iz mode u njegovoj kafani se igra tombola do rane zore. Na dve do tri godine pred početak Drugog svetskog rata Miša preuzima kafanu „Čubursku kasinu" koju drži sve do okupacije naše zemlje 1941. godine. Pošto je Čubura bila nastanjena u većini ciganskim stanovništvom, on kao vrlo bistar čovek na molbu Cigana postaje sekretar Ciganskog udruženja, razume se ne tražeći od njih za svoj rad nikakav honorar. U njegovom lokalu su se tada održavali čuveni ciganski balovi. Likvidiran je sa ženom i dvoje dece od nacista 1941. godine.

ĆEVABDŽIJE

Solomon Alkalaj zvani „Tiu Salamon El Arap" ćevabdžija koji je pekao kašer ćevapčiće i ostale specijalitete na žaru u kafani „Hadži Janja". Kafanu je držao neki čika Mika „Rošavi" – imao je ožiljke na licu posle preležanih boginja. Ćevabdžinica je dobro poslovala, jer je bila posećivana od pobožnih Jevreja koji su jeli preradjevine samo spravljene kašer mesom.

Sima Sid „Solunac", mada po zanimanju krojač, on se po povratku sa Solunskog fronta 1918. godine bavi novim zanatom i stupa u kafanu „Trgovačka kasina", koja se nalazila u Uzun Mirkovoj ulici preko puta kolonijalne banke. Radnja mu je dobro poslovala i bila uvek dobro posećena, naročito od angrotrgovaca manufakturista. Umro je mnogo ranije od početka Drugog svetskog rata, od tuberkuloze pluća.

SIRARI

U starome Beogradu je svega jedan Jevrejin, čika Šimon, zvani „Tiu Šimon El Kizeru la Fizizika" bio sirar. On je u specijalnim sudovima kupovao od seljaka kravlje i ovčije mleko, koje su seljaci, pred njim pomuzavši kravu ili ovcu, u njegove sudove njemu prodavali, a on je u kašer siristima od ovoga spravljao sir. Pošto je krajem XIX veka na starome Dorćolu bilo mnogo Jevreja, to je čika Šimonu dobro išlo i on je uvek imao pune ruke posla. Umro je u dubokoj starosti pre početka balkanskih ratova i od tada beogradski Jevreji nisu više mogli da se ishranjuju kašer sirom.

Nisim Abravanel „Pirućanac" imao je svoje bačvije i veliki broj ovaca na Suvoj planini. On je u velikim količinama izradjivao čuveni pirotski kačkavalj, koga je na veliko prodavao ne samo trgovcima na malo u Srbiji već i trgovcima u Bugarskoj i evropskoj Turskoj. Bio je to prirodno veoma inteligentan čovek, uvek pedantno i po tadašnjoj modi odeven. Likvidiran je sa ženom Reinom 1941. godine od nacista prilikom pokušaja bekstva iz Pirota u Bugarsku, gde su ga bugarski fašisti sa ženom predali nacistima. Od velikog broja sinova od kojih su svi bili oženjeni, ostali su u životu troje i to: dr Hajim, lekar koji sada živi u Izraelu i dva sina od kojih je jedan krznar a drugi trgovac koji još od pre rata žive u Pitsburgu, SAD.

CRKVENJACI

U drugoj polovini XIX stoleća u staroj sinagozi koja se nalazila u Jevrejskoj mahali na Jaliji bio je crkvenjak Rafajlo Tajtacak. Posle njegove smrti njega nasledjuje Avram Almozlino koji tu dužnost obavlja sve do svoje smrti. Umro je odmah po završetku Prvog svetskog rata.

U novoj sinagozi „Bet Israel" koja se nalazila u Car Uroševoj ulici dužnost crkvenjaka – šamaša, vršio je Moreno Eškenazi, rodjen u Leskovcu 1892. godine. Tu dužnost je Moreno vršio sve do početka Drugog svetskog rata kada je sa ženom i sinom Hajimom streljan na Bubnju 1942. godine.

KOVAČI

1892. godine je prvi Jevrejin na Dorćolu, po zanimanju kovač, imao malu kovačku radionicu. Imena mu se više ne sećam, samo znam da su ga zvali „Njanjoti". Njegov jedinac sin bolovao je od „škrofula" tako da je u očevoj radnji sedeo i nadziravao rad jednog kalfe i jednog šegrta koji su radili kod njegovog oca. Pred kraj Prvog svetskog rata ova je porodica izumrla a njihovu radnju – radionicu preuzima neki Nahmijas koji posle nekoliko godina napušta Beograd i odlazi iz Srbije.

KLAČI I ŠUMERI

Klači – šohetim, su imali veliko značenje kod pobožnih Jevreja koji su jeli samo kašer meso, tj meso zaklanih životinja i razne živine, od ovih klača. To su bili ljudi koje bi mogli da nazovemo veterinarskim pomoćnicima. Oni su dobro poznavali stoku i živinu koja je bila nezdrava i ovu vrstu stoke ili živine odbijali su da kolju i proglašavali za nezdravu. Njihove kolege koji su bili zaduženi da u kasapnicama nadziravaju da se govedje, teleće, jagnjeće, ovčje i kozje meso koje je bilo zaklano od Jevreja klača pri prodaji seče naročitim instrumentima-satarom i noževima koji su bili upotrebljavani samo za seču kašer mesa. Isto tako oni su bili kao jedna vrsta kontrole čistoće. Na mesu zaklanom od Jevreja klača – šoheta uvek je bio stavljen pečat sa nazivom kašer. Od klača pominjem sledeće: čika Rafajla Majera, inače sveštenika, čika Alkalaja zvanog „Bošnjak", a od šumera pominjem čika Šimora bivšeg krojača i njegovog brata od strica kome je to bilo glavno zanimanje.

PILJARI

U starom Beogradu je jedan od najstarijih piljara bio neki čika Moša zvani „Tinjozo". Njegova piljarnica nalazila se preko puta stare jevrejske škole u Solunskoj ulici. Pokojni čika Moša bio je poznat kao veseljak, voleo je pesmu i srpske narodne igre i bio poznat kao najbolji plesač kola u starom Dorćolu. Jedna od njegovih kćeri bila je silovana i deflorisana od nekoga meni nepoznatog bogatog Dorćolca, bila je prinudjena, pošto je se otac odrekao i proglasio za mrtvu, da napusti Beograd. Sećam se dobro te jedinice. Bila je veoma lepa i prijatna devojka. Verovatno usled toga što je bila kratkovida, nosila je cvikere, i za vreme okupacije od Austro – Nemaca, 1915. godine, postala je prostitutka.

Čika Bošnjak Alkalaj rodjeni brat Alkalaja manufakturiste, a dever Berte Alkalaj, čuvene beogradske modne krojačice. Pored toga što je bio šohet-klač, imao je u dvorištu jedne stare zgrade u Visokog Stevana ulici i malu piljarnicu.

Aron Nisim imao je piljarnicu u Dušanovoj ulici broj 24 koju je otvorio 1910. godine. On pod starost predaje piljarnicu svome sinu. Cela obitelj pokojnog Arona sa dvojicom sinova, snajama i unucima i Aronovom ženom, likvidirana je od nacista 1941. godine, a jedna od njegovih kćeri udata je za Srbinom i još danas živi u Beogradu.

PEGLERI

Čika Farkić je prvi Jevrejin koji na Zereku, prekoputa orijentalske poslastičarnice Mehmeda Pelivanovića otvara peglersku radionicu, koja je kao jedina u starome Beogradu odlično poslovala i bila poznata kao veoma solidna radionica. Čika Farkić je sa svojom ženom izveo na put i iškolovao sve svoje sinove i kćeri. Umro je sa ženom pre početka Drugog svetskog rata, a od sinova mu živi sin Benko, sada Branko, elektroinženjer u penziji, koji je po oslobodjenju Beograda 1918. godine osposobio Beogradsku električnu centralu za rad. Još jedan od njegovih sinova „Braca", ako je još u životu, živi sa suprugom u Izraelu.

Izrailo Adut imao je krajem XIX stoleća peglersku radionicu u bivšoj Kralja Petra ulici, odmah do kafane „Dardaneli". Bio je to veoma pošten čovek, odličan kao peglerski majstor u srećnome braku sa suprugom Rozom dobija kćer Bukicu. Izrailo sudeluje u svim balkanskim ratovima, prelazi preko Albanije i sudeluje kao borac za oslobodjenje Srbije u borbama od Soluna do Beograda. Nosilac je i Albanske spomenice kao i ordena za hrabrost. Likvidiran je od nacista 1941. godine sa ženom, udatom kćeri, zetom Rudolfom Harom i unukom.

FRIZERI

Zlata Elijas, prva damen – frizerka u starom Beogradu, ostavši rano udovica izučila je zanat i postala frizerka za dame. Pošto nije imala svoju radnju, ona je dolazila kod imućnih Jevreja i Srba i frizirala im žene i odrasle kćeri. Onda se radilo sa „kolmajzenima" koje je Zlata zagrevala nad plamenom koji je izlazio iz špiritusnih lampi. Sećam se da je onda Zlata lansirala takozvane „turban frizure" kod kojih se ispod prirodne kose stavljao takozvani „ajlang" a preko njega prebacivala prirodna kosa žena koje su frizirane. Radeći uporno, ona je iškolovala i izvela na put svoga jedinca sina Jakova – Žaka koji docnije postaje trgovački zastupnik i ženi se jednom od kćeri Koje Mandića o kome smo već govorili. Žak sa ženom i dvoje dece beži lažnim pasošem za vreme nacističke okupacije iz Beograda. Živeo je sa ženom i dvoje dece sve do saobraćajnog udesa, poginuo je u avionskoj nesreći. Njegova mati umire prirodnom smrću pre izbijanja Drugog svetskog rata.

Ješa Kazes čuveni damen frizer sa Dorćola, imao je frizersku radnju u Dušanovoj ulici br. 12 i vrlo uspešno obavljao svoj posao zajedno sa svojom ženom koja je takodje bila damen frizerka. Radnja mu je cvetala u poslovanju a Ješa je bio veoma omiljen kod svoje mnogobrojne damske klijentele. Jaša je bio veseljak i boem, veoma simpatičan i duhovit, sladokusac i ljubitelj lepšeg pola. Likvidiran je od nacista sa svojom suprugom 1942. godine.

Moša Kazes, brat od strica Ješe bio je muški frizer a imao je frizersku radnju u Dušanovoj ulici na Dorćolu. Radnja se nalazila u zgradi odmah do dorćolske osnovne škole u Car Dušanovoj ulici. Na suprot Ješi Moša je bio veoma skroman i povučen. Osim svoga rada, svoje kuće, žene i dvoje dece on nije znao za kafanu ili druge provode. Završivši svoj posao u radnji on je trčao kući, a nedeljom i o praznicima, nikad ga nismo vidjali da se provodio sam, već je uvek bio u društvu svoje žene i dece. Bio je to vrlo skroman i miran čovek i dobar poznavalac svoga zanata. Likvidiran je sa ženom i dvoje dece od nacista 1942. godine.

PRALJE

U starom Beogradu na Dorćolu bila je koncem XIX stoleća poznata kao jedina i prva pralja Jevrejka tetka Fradil, čijeg se prezimena više ne sećam. Ostavši rano udovica, materijalno neobezbedjena i nezbrinuta, ona, da bi imala od čega da živi, odlazi u jevrejske i srpske kuće na Dorćolu kao pralja rublja, mada je bila težek srčani bolesnik. Svi oni kod kojih je dolazila da im pere rublje bili su prema njoj veoma pažljivi, plaćali su joj uvek više no što je bilo pogodjeno, često joj davali staru odeću, rublje i obuću i obligatno joj za sve vreme rada davali prvoklasne obroke i pivo ili vino uz svaki obrok. Posao pralje, u tada kujnama popločanim ciglom, nije bio ni malo lak, tako da tetka Fradil posle nekoliko godina napornoga rada umire naprasno od oboljenja srca.

DUVANDŽIJE

Prva Jevrejka koja je, pošto se razvela od muža koji se prezivao Mešulam, bila je rodjena Eškenazi, čijeg se imena više ne sećam, sestra Avrama Eškenazija, osiguranta. Prilikom razvoda sa mužem njoj jevrejski crkveni sud dodeljuje sina Živka Mešulama, koji je docnije studirao u Belgiji za rudarskog inženjera i ona otvara duvandžinicu „Kod slatke cigare". Umrla je veoma rano od raka na materici.

Moreno Aroeti imao je duvandžinicu do kafane „Orefum" koja se nalazila na uglu Makedonske i Braće Jugovića ulici, u zgradi gde se sada nalazi bioskop Balkan. Docnije on u starijim godinama prestaje sa radom duvandžije i postaje čuvar jevrejskog groblja. Likvidiran je sa ženom Lepom, rodjenom Jontović, od nacista 1942. godine

Amar najstariji sin Samuila Amara veletrgovca iz Beograda, otac Isaka Amara, sudije Okružnog suda u Kragujevcu, je do svoje smrti držao duvandžinicu. Umro je prirodnom smrću, ubrzo posle završetka Prvog svetskog rata. Njegova uža porodica, žena Bukica, rodjena Adut, sin Isak i kćer udata Levi sa dvoje dece likvidirani su od nacista 1942. godine.

FILATELISTI

Solomon Koen „Napoleon" držao je veliku radnju i bio poznat kao filatelista. Osim toga on je kao prvi u Beogradu imao umetničku galeriju francuskih umetničkih fotografija kao i rusku galeriju fotografija. Slike ovih galerija prodavale su se tada bilo pojedinačno – na komad ili u celoj seriji. Pokojni Solomon je svoju firmu protokolisao koncem XIX stoleća kod Beogradskog trgovačkog suda pod svojim imenom i prezimenom, a sa nazivom „Napoleon". Umro je prirodnom smrću pre početka Drugog svetskog rata. Njegova žena Viktorija ukoliko je u životu, sada živi u Izraelu. Solomon je bio veoma skroman i ćutljiv čovek i kao pobožan Jevrejin svaki da posećivao bogosluženje u novoj sinagogi „Bet Israel".

Menahem Miha Mevorah sin siromašnih roditelja, rodjen u Beogradu 1899. godine. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu i upisao se na Medicinski fakultet Karlovog univerziteta u Pragu. Još kao gimnazijalac bavi se filatelijom, i došavši u Prag zanemaruje medicinu i produžuje da se bavi filatelijom. Kao odličan poznavalac ove struke postaje u Praškom filatelističkom klubu glavni ekspert za procenjivanje maraka i ocenu njihove vrednosti. Pošto napušta studije, on se vraća natrag u Beograd i otvara svoju radnju koja odlično posluje. 1941. godine sa svojom suprugom lažnim ispravama beži iz zemlje, i ukoliko je još živ, živi u nekoj od Južnoameričkih država.

Jakov Žak Azriel rodjen u Beogradu 1901. godine. Završio je četiri razreda gimnazije i državnu trgovačku akademiju i neko vreme radio kao privatni činovnik. Još kao djak u gimnaziji počinje da se bavi filatelijom i vremenom postaje jedan od najboljih poznavalaca filatelije u Beogradu. U svojoj radnji je odlično poslovao i kao pošten čovek i dobar stručnjak bio je poznat ne samo u Beogradu i užoj Srbiji već i u inostranstvu. Kao odličan ponavalac stranih jezika, naročito nemačkog on posluje u razmeni skupocenih maraka, tj bavi se kupoprodajom istih sve do 1941. godine. Likvidiran je od nacista sa ženom Rozom, rodjenom Levi i jedincem sinom 1941. godine.

Aron Koen zvani „gazda Aron" rodjen je u Beogradu 1874. godine. Poznat kao matori neženja i veoma veliki boem i kafanski čovek. Imao je u Makedonskoj ulici veliku radnju. Kopija fotografije umetničkih galerija, Ruske i Francuske. Vrlo često je sedeo noću u bašti kafane „Imperijal" koja se nalazila u Vasinoj ulici i pred sobom imao bocu sa pola litra beloga vina i sifonom sode. Nikad nije dozvoljavao kelneru da mu naliva vino, u čašu je sam sebi pravio špricere i pripit se kucao držeći čašu sa špricerom u ruci i kucajući se sa sifonom govorio: „nazdravlje gazdareve". Kod ponoći je plaćao muzici da mu odsviraju mrtvački marš i sam sebi govorio „zašto svira mrtvački marš, ko je umro?" i sam sebi odgovarao: "zar ne znate – gazda Aron", i onda dodao: "jedni govore bog da mu dušu prosti, bio je dobar čovek", drugi opet: „bio je nastran i nije hteo da se ženi i da imanje ostavi nekoj sirotoj ženi i evenualno deci". Jednom prilikom kad mu je u radnju ušla jedna otmena gospodja i dugo ga gnjavila birajuće slike umetničke galerije, a u umetnost se uopšte nije razumela, i gnjavila gazda Arona rečima kako je intelektualka, neudata i da ima kuću – verovatno je pikirala na gazda Arona kao na bogatog neženju, misleći na brak, on iznerviran reče joj: „Vi se gospoja razumete u umetničku galeriju kao klin u ploču. Vi ste gospa koja ima kuću, a Aron je gazda koji ima pare – izvolite napolje" Aron je umro kao star čovek nekoliko godina pre početka Drugog svetskog rata. Da napomenem još i to da je on u svojoj radnji prodavao i gramofone i gramofonske ploče.

SLADOLEDDŽIJE I KOLAČARI

U starom Beogradu na Jaliji stanovao je i radio svoj zanat Buhor Aroeti „Buhor El Alto". Preko leta je prodavao sladoled od vanile i limuna, koga je sam proizvodio. U jesen i zimu prodavao je jevrejske poslastice i pečene bundeve na kriške. Bio je to visok čovek, uvek opasan belom čistom keceljom, na glavi je imao belu platnenu kapu, a na drvenoj obramici nosio je dve kante sa sladoledom. Bio je najbolji majstor sladoleda na Dorćolu. Sladoled je nudio i reklamirao na španskom. Glasno je uzvikivao „Doldrma di leče i di limon, una kučarika un di džez" (sladoled od mleka i limuna, jedna kašičica mariaš – pet para dinarskih). Jevrejske poslastice i pečenu bundevu prvoklasnog kvaliteta pokrivao je čistim belim čaršavom da na robu ne bi padala prašina. Umro je u dubokoj starosti poštovan i cenjen od svih stanovnika staroga Dorćola i Jalije.

RINGEŠPILDŽIJE

Krajem XIX veka na Malom Kalemegdanu odmah kod samoga ulaza bila su pre rata dva cirkusa: jedno strelište i jedan ringešpil. Nedeljom i praznicima je ovo mesto bilo posećeno od dece, vojnika kadrovaca i žandarma, kao i raznih mladih radnika zanatlija i trgovačkih pomoćnika. Sećam se da se cirkus zvao „Vitez". Vlasnik vrteške bio je David Levi, koji je došao iz Bosne u Beograd i oženio se ženom Ster, rodjenom Danon.

Ringešpil su okretala za to najmljena deca, i za deset vožnji dobijali jednu vožnju besplatno. Početak i kraj vožnje oglašavao je čika David zvonom, a za vreme vožnje je svirao naročiti instrument sličan današnjem džu-boksu, koga je pokretao rukom vlasnik vrteške. Docnije David sa sinovima postaje veletrgovac. Trgovao je kratkom robom a sa mnogobrojnom porodicom, ženjenim sinovima, udatim kćerima, zetovima i unucima likvidiran je od nacista 1942. godine.

KINOOPERATERI

U starom Beogradu početkom XX stoleća na Malom Kalemegdanu je Bubi Katarivas otvorio bioskop i nazvao ga „Pariski bioskop". Unutra nisu bila sedišta već dugačke klupe od dasaka. U zemlju su bili ukopani stubovi, a od dasaka je napravljen i krov preko koga je bilo prebačeno platno – cirada, prikovano za drvenariju ekserima. Bioskop je radio samo subotom popodne, jer su tada pobožne Jevrejke bile slobodne, i jedući semenke posećivale bioskop, koji je davao vrlo dobre filmove a ulaznica je stajala samo 1 groš tj. 20 para dinarskih. Prvi kinooperater ovoga bioskopa bio je Samuilo Pesah, ujak Isaka Mevoraha, majora sanitetske službe u penziji, koji danas živi u Beogradu. Samuilo je umro u oslobodjenom Beogradu pre destak godina a bio je rukovodilac – direktor sadašnjeg bioskopa „Jadran". Od pokojnog Samuila naučili su kinooperateski zanat i Jakov Puči, koji je rano umro od tuberkuloze pluća, kao i Jakov Abramović, koji nisu električari, dok je pokojni Pesah bio i izučeni majstor elektro-instalater. Odmah posle rata, posle 1920. godine, vlasnici bioskopa „Koloseum" bili su Kronštajn i braća Tajtacak-Andjelković, Dobrivoje i Andjelko. Sada je ovaj kino dobio naziv „Zvezda".

JEVREJI PEVAČI SNIMLJENI NA GRAMOFONSKIM PLOČAMA

Početkom XX veka bilo je Jevreja odličnih pevača koji su vrlo lepo pevali Srpske sevdalinke pa su kao takvi i snimljeni na gramofonskim pločama. Bili su to sledeći: Almozlino, čijeg se imena više ne sećam. Bio je to brat pok. Nisima, apotekara iz Beograda. Iz milošte su ga naši sugradjani sa Dorćola Srbi nazvali „Čamilo". On je isto tako pevao i u horu Srpskog narodnog pozorišta iz Beograda. Prošao je sve Balkanske ratove a jedno vreme bio je i kafedžija. Isto tako bili su odlični pevači brat i sestra Katalan. Katalanova sestra poginula je 1915. godine prilikom bombardovanja Beograda a njen brat „Biti" prošao kroz sve Balkanske ratove, borac Solunskog fronta, po zanimanju poslužitelj Beogradskog gradskog poglavarstva – opštine grada Beograda, likvidiran je sa ženom od nacista 1942. godine.

PLETAČI KORPI I STOLICA

Dane Pijade krajem XIX stoleća imao je u svome stanu i radionicu, u kojoj je pleo korpe, torbe za pijacu i sedišta na svim stolicama koje su pravljene od drva. Bio je veoma vredan i pošten majstor, poznat na Jaliji i Dorćolu kao veoma duhovit. On je tako često obilazio jevrejsko groblje i obilazio pokojnike, nakadašnje rodjake i dobre prijatelje. Obično je stao pred nadgrobni spomenik umrlog i održao pokojniku sledeći govor: „Zdravo Jakove, zar si i ti tu! Naćićemo se da drugom svetu, e sad uzdravlje i dovidjenja".

PRODAVCI ZAKLANIH GUSAKA I NJIHOVIH PRERADJEVINA

Krajem XIX stoleća tetka Bukas Katarivas kupovala je i kljukala guske, pa kad ih je dobro ugojila, ona je topila guščju mast i prodavala je na kilogram Jevrejima koji su jeli samo kašer. Kilogram guščje masti je stajo 16 groša tj. 3 dinara i 20 para dinarskih. Ona je isto tako bila veliki majstor sušenih guščjih proizvoda „pačas" i „pičugas" (sušeni guščji bataci i guščje grudi, kao i veliki majstor za pripremanje guščjih džigerica na jevrejski način. Isto tako ona je bila veliki majstor za spravljanje viršli i kobasica u kojima je osim guščjeg mesa bilo i govedjeg, a u viršlama telećeg mesa.

TRGOVAČKI ZASTUPNICI

Trgovačkih zastupnika Jevreja bilo je u Beogradu veoma mnogo. Oni su zastupali većinom strane firme,a posle 1918. godine i fabrike koje su postojale u Jugoslaviji, kao i strane firme. Da opišem veliki broj trgovačkih zastupnika, trebalo bi mi veoma mnogo vremena i prostora gde bi moje izlaganje izneo. S toga ću da pomenem samo njih nekoliko.

ZASTUPNICI FABRIKA BOJA

Isak B. Solomon „Titi kuču" bio je generalni zastupnik za Srbiju fabrike boja „Sen kler" iz Francuske. Ova fabrika je izradjivala boje za bojenje vunenih pamučnih i svilenih tkanina, kao i boje za bojenje koža (rukavice i ševro za cipele). Budući da je firma imala svega jednog konkurenta, ona je odlično poslovala i bila poznata u celoj Srbiji.

Anilin Verke A.G. Velika fabrika analinskih boja iz Leverkuzena u Nemačkoj, docnije menja nazivu A.G.I.G. Farben industri. Bila je poznata širom sveta po izvrsnom kvalitetu svojih boja, a narocito analinskih boja, naročito crvene koju je izradjivala u dve nijanse pod nazivom „Šest Er". Zastupnici ove firme bili su: Mika i Uziel Efraim, kao i braća Mošić - Moša i Avram. Fabričko stovarište bilo je sa zastupništvom, odmah po završetku Prvog svetskog rata, smešteno u Knez Mihajlovoj ulici. Njeni zastupnici bili su svi školovani ljudi, a svako od njih je znao perfektno nemački jezik. Pošto su Nemačke boje anilinverkea bile poznate širom sveta, ovo zastupništvo je bilo, po svojim poslovnim vezama i uspesima u radu, najjače u celoj kraljevini Jugoslaviji. Od zastupnika ove firme likvidiran je Mika Efraim, poznati filantrop i mecena, jevrejski javni radnik i član upravnog odbora Jevrejske opštine u Beogradu, sa ženom i jednom kćeri od nacista 1941. godine. Isto tako je prošao i njegov brat Uziel sa svojom suprugom.

Braća Mošić su lažnim pasosšima pobegli u Italiju, a odatle je Moša po oslobodjenju naše domovine emigrirao sa prvom Alijom u Izrael, gde je umro 1970. godine. Njegov brat Avram je posle oslobodjenja naše domovine došao u Argentinu, gde i danas živi.

Samuilo I. Tajtacaković, rodjen 1897. godine u Beogradu, bio je generalni zastupnik fabrike čarapa „Polzela" za celu Srbiju. Svojim savesnim radom i velikom stručnom spremom on stiče veliki imetak. Pomagao je u školovanju svoje šurake i svastike i doprineo je da ovi završe svoje studije i nadju sebi uhleblje. 1941. godine Samuilo sa porodicom, taštom i šuracima beži i živi ilegalno u Albaniji sve do oslobodjenja Beograda, kada se vraća u oslobodjeni Beograd i odmah postaje pomoćnik direktora ugostiteljstva Srbije. Docnije radi kao prevodilac za engleski jezik sve do svog penzionisanja. Umro je od raka na plućima pre šest godina.

Jakov Žak Bencion rodjen u Beogradu, gde je završio Državnu trgovačku akademiju i bio dugo godina činovnik u raznim trgovačkim radnjama. Docnije se osamostalio i otvorio vlastitu trgovačku agenturu u svojoj kući koja se nalazila u Car Uroševoj ulici br. 15. Zastupao je mnoge domaće fabrike a bio je i generalni zastupnik za Srbiju fabrike čarapa „Graner" koja se nalazila u Slovačkoj. Za vreme okupacije naše zemlje on lažnim ispravama sa celom porodicom beži i krije se u Italiji. Njegova supruga Rašela rodjena Danon umrla je u Milanu, kao srčani bolesnik. Žak isto tako umro je u Milanu u starosti. Njegove kćeri žive u Južnoj Americi.

Marko Blam rodjen 1880. godine u selu Petrovći kod Zemuna. Veoma inteligentan, u svojoj struci veoma sposoban. Muzički veoma obdaren, svirao je violinu i mandolinu. 1911. godine osnovao je jevrejsko amatersko umetničko društvo „Lira" koje je svake godine javno nastupalo na Vidovdanu i prihode trošilo u dobrotvorne svrhe. Veoma hrabar kao ratnik, učesnik ratova od 1912. do 1918. godine. Mada je veoma inteligentan, on nije bio dobar ni kao suprug ni kao roditelj, tako da je njegov sin Rafajlo od malih nogu svirajući po kafanama dao doprinos u izdržavanju porodice.

Moša Mevorah rodjen u Beogradu 26. septembra 1890. godine. Državnu trgovačku akademiju završio je u Beogradu i zatim prešao u Beč na ekonomski fakultet. Po završetku Prvog svetskog rata završio je maturu realne gimnazije i upisao se na Pravni i filozofski fakultet gde je samo apsolvirao. Na Pravnom fakultetu isto tako nije dao diplomski ispit zbog posleratnih izmena u programu na oba fakulteta posle završetka Drugog svetskog rata. 1912. godine kao redov djak odlazi na front, kao borac prelazi Albaniju i dolazi u Francusku. Kod oslobodjenja zemlje učestvuje kao rezervni oficir konjanik, po činu kapetan I klase. U borbama na Solunskom frontu i 1919. godine bio je komandant mesta u Gružu kod Dubrovnika. Po završetku tgrovačke akademija postaje trgovački zastupnik sa dobrim poslovnim vezama. Početkom Drugog svetskog rata beži sa lažnim ispravama iz naše zemlje i živi u dubokom ilegalstvu sa celom porodicom, krijući se od fašista. Po oslobodjenju zemlje vraća se u Beograd, gde se odmah uključuje u privredu. Emigrirao je u Izrael jula 1949. godine, gde se pored ostalog tj. pored svoga zanimanja aktivno bavi slikarstvom. Objavio je knjigu portreta Izraelskih književnika sa biografskim podacima i izvodima iz dela u izdanju izdavačke kuće „Masada".

Isak Kalmić trgovinski agent rodjen u Beogradu 1872. godine. Bio je veoma inteligentan čovek i imao trgovačku agenturu u Beogradu u kojoj je zastupao strane tekstilne fabrike. U braku je imao dve kćeri i dva sina. Sudelovao je u balkanskim ratovima kao rezervni oficir i kada je Srpska vojska zauzela Mlado Nagoričane on je naišao na srušenu pravoslavnu crkvu i mada Jevrejin naredio pukovskom svešteniku da održi bogoluženje i osveti crkvu. Poginuo je junačkom smrću u borbi protiv Bugara 1913. godine. U životu su mu ostali sin Solomon-Monko, inženjer živi u Kanadi i mladja udata kćer.

PEČATORESCI - GRAVERI

Miša Goldštajn pečatorezački majstor otvara svoju radionicu u Čika Ljubinoj ulici. Čika Miša je bio prvi Jevrejin koji je u Austriji izučio pečatorezački zanat. Bio je to veliki stručnjak u svojoj struci. On je isto tako bio i veliki majstor u graviranju firmi (firma ispisana na metalu ili bronzi). Bio je poznat kao veoma vredan i sposoban majstor tako da je svojim radom kao veliki stručnjak došao do velikog imetka. Bio je to veoma pobožan Jevrejin, i kao takav bio predsednik društva „Hevra Kadiša", dobrovoljno Jevrejsko versko udruženje koje se staralo oko pripremanja umrlih za sahranu, a ta se priprema sastojala u kupanju mrtvaca i uvijanju leša u tanku majiju. U majija je tanko žuto platno kojim se pokriva mrtvac i tako pokriven stavlja u mrtvački kovčeg. Jevrejin ne sme da bude sahranjen odeven. Čika Miša je bio dobar suprug i krasan otac. Rado je pomagao sirotinju, i bio poznat kao veliki filantrop. Likvidiran je sa celom porodicom (ženjenim sinom, sa ženom i dvoje dece i udatom kćeri sa mužem Davidom I. Ješua, direktorom banke i jednom kćeri) od nacista 1942. godine.

Ludvig Han imao je svoju radionicu kod kneževog spomenika, sada Trg Republike u zgradi beogradske zadruge. Bio je poznat kao dobar stručnjak. Po naravi je bio veoma blagorodan čovek, tihe naravi i dobrog srca. Likvidiran je od nacista 1942. godine.

Aron Hajduška učio je zanat kod čika Miše Goldštajna i od svoga šegrtovanja pa sve do 1941. godine radio kod čika Miše kao kvalifikovani majstor. 1941. godine Aron beži lažnim ispravama u Albaniju, gde živi ilegalno. Posle oslobodjenja Aron se vraća u Beograd, odmah se uključuje u privredu i 1948. godine sa prvom alijom emigrira u Izrael i nastanjuje se u Nahariji gde i sada živi.

ZLATARI I ČASOVNIČARI

Krajem XIX stoleća prvi Jevrejin zlatar u starom Beogradu bio je Ilija Albahari i sin Marko. Radio je kao zlatar sa odraslim sinom koji je bio gluvonem. Svoju jedinicu kćer udao je za Mojsila Mojsilovića, bivšeg trgovačkog zastupnika iz Beograda. Bio je veliki stručnjak u svom zanatu i svojim radom i marljivošću stekao lep imetak. Od svih poslovnih prijatelja i poznanika bio je cenjen i poštovan. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine. Njegov zet Mojsilo Mojsilović spasao je život u zarobljeništvu. Sada živi negde u Južnoj Americi.

Josif Vajler bio je vrlo poznat u starom Beogradu. Imao je svoju veliku zlatarsku radnju u Knez Mihajlovoj ulici. Bio je veoma poznat u starome Beogradu kao odličan stručnjak, dobar čovek, veoma naprednih stremljenja a obožavao je i sportove. Čika Vajler je bio još od osnivanja simpatizer bivšeg B.S.K. (Beogradskog sporstkog kluba) gde je dugi niz godina bio pomažući član i član Upravnog odbora. Čika Vajler je preživeo nacističke grozote i sada živi povučeno kao penzioner u Beogradu.

U starom Beogradu je kao prvi sajdžija Jevrejin radio u svom stanu čika Margulis, čijeg se imena više ne sećam. To je bio otac pok. dr med. Rafajla Margulisa. Bio je to dobar sajdžijski majstor, koji je znao samo za svoj rad i svoju porodicu. Umro je kao star čovek.

Gavrilo Karić rodjen u Nišu, imao je svoju časovničarsku radnjicu na Slaviji u Kralj Milanovoj ulici, sada ulici Maršala Tita. Bio je poznat kao veliki stručnjak za opravku svih vrsta satova, a često je bio pozivan kao stručnjak za procenu vrednosti raznih satova i nakita. Svojim stručnim radom i poštenjem stekao je lep ugled kod svojih mušterija, a kao pošten čovek bio je omiljen kod svojih prijatelja i drugova. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine.

SPECIJALISTI TURSKO – JEVREJSKIH JELA I POSLASTICA

Mirjam, rodjena Baruh, ostavši udova sa mnogo dece a budući perfektna kuvarica orjentalskih jela i poslastica da bi svoju decu izvela na put išla je kod bogataša kojima je prilikom raznih svetkovina spremala orjentalske poslastice kao baklavu, roskitas, alitrejas i taranu pripremljenu na jevrejski način. Prilikom dvorskih ručkova za vreme vladavine kralja Petra I Karadjordjevića bila je pozivana u dvor gde je pripremala gore pomenuta jela i guščju džigericu pripremljenu na jevrejski način. Alitrejas su neka vrsta vrlo tankih makarona sa jajima zgotovljena na buteru i začinjena biberom i solju. Tetka Mirjam je bila veoma lepa žena, pedantno ali skromno i čisto odevena, prilikom pripremanja jela uvek je bila povezana belom vezoglavom a opasana belom kao sneg i čistom keceljom. Poticala je iz veoma ugledne i stare bogate jevrejske porodice, a bila je rodjena sestra Marka Baruha, poznatog beogradskog menjača.

KOLPORTERI – PRODAVCI NOVINA

Čika Šona Pinto stari prodavac novina sa radnim mestom na ulazu u Veliki Kalemegdan, preko puta bivšeg hotela „Srpska kruna", nekada trgovac koji je propao na poslu da bi pošteno zaradjivao svoje parče hleba i izveo svoje sinove na put, prihvatio se prodavanja celokupne dnevne štampe koja je izlazila početkom XIX stoleća i time izveo na put svoje sinove, od kojih je jedan bio trgovac meblom – umro prirodnom smrću od zapaljenja pluća, po imenu David a drugi knjižar prokurista knjižare „Rajković i Čučković" u Beogradu, koji je sa porodicom likvidiran od nacista 1942. godine.

DRŽAVNI SLUŽBENICI

Mata Ruso rodjen u Beogradu 1882. godine započeo je po završetku srednje ekonomske škole svoju karijeru kao službenik u Narodnoj banci Kraljevine Srbije. Svojim marljivim radom, stručnošću, veoma vredan i savestan, on dostiže do položaja načelnika jednog odelenja iste banke. 1940. godine penzionisan je i odlikovan. 1941. godine likvidiran je sa svojom porodicom od nacista.

Avram Lević načelnik ministarstva finansija Kraljevine Srbije. Blizak saradnik tadašnjeg ministra finansija Laze Pačua. Gotovo svi zajmovi zakjučivani od strane Kraljevsko srpske vlade u inostranstvu nisu se dali ni zamisliti bez njegovog učešća u pregovorima o zajmu sa inostranim bankama. Bio je čuven kao poznati finansijski ekspert u Kraljevini Srbiji i kao veliki patriota. Penzionisan je pre početka Drugog svetskog rata i odlikovan tom prilikom visokim državnim odlikovanjima.

Aron Alkalaj rodjen u Beogradu 8. marta 1880. godine, sin sveštenika pok. Avrama i majke Boene, rodjene Hason, domaćice. Osnovnu školu i gimnaziju sa malom maturom a zatim državnu trgovačku akademiju završio je u Beogradu 1898. godine i odmah se zaposlio kao niži činovnik u Upravi fondova – docnije Državnoj hipotekarnoj banci. Svojom inteligencijom, upornošću, vrednoćom i visokom spremom u svom pozivu, a kao poznavalac više stranih jezika, on vrlo brzo bez ikakve protekcije napreduje u svojoj službi i negde 1930. godine postaje generalni sekretar Državne hipotekarne banke. 1938. godine je penzionisan. Čika Aron je bio veoma poznat jevrejskoj zajednici ne samo u Beogradu već i širom cele Jugoslavije. Kroz ceo svoj život istakao se kao jevrejski javni radnik a 1929. godine osnovao je u Beogradu jevrejsku čitaonicu u kojoj osim veoma bogate biblioteke su vrlo često održavane javna predavanja od eminentnih naučnika i ekonomista kao i političkih ličnosti tako da je jevrejska čitaonica bila centar kulturnog delovanja beogradskih Jevreja tj. bio je to jevrejski narodni univerzitet. U Drugom svetskom ratu čika Aron spasava svoj život dospevši u nemačko zarobljeništvo. Po povratku iz zarobljeništva u oslobodjenu domovinu on se odmah uključuje u jevrejski javni rad u kome je danas iako opterećen visokim brojem godina veoma aktivan.

David Alfandari sin pok. Rafaila Alfandari, lekara i majke Melanije, rodjene Rozenberg, domaćice. Završio je osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom 1930. godine, zatim se upisuje na Pravni fakultet beogradskog univerziteta, na kome je diplomirao posle 4 godine studija. Odmah po završetku studija stupa na rad u Državnu hipotekarnu banku gde svojim radom i marljivošću vrlo brzo prosperira i postaje čef jednog od bančinih odseka. Budući veoma muzikalan, svirao je drugu violinu, on sa svojim kolegom Katanom osniva muzički orkestar i pored redovne dužnosti, svira kao profesionalac u orkestru. On se iz ljubavi ženi devojkom iz Dalmacije i u srećnom braku dobija sina Rafajla, koji i danas, zahvaljujući majci nejevrejki, živi i radi kao službenik u Beogradu. David je likvidiran kao Jevrejin od nacista 1941. godine.

Avram – Kane Gedalja sin Bukusa, bivšeg trgovca i majke Ster, rodjene Bararon, domaćice, rodjen 1910. godine u Beogradu, gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa malom maturom i Državnu trgovačku akademiju sa odličnim uspehom. Po završetku školovanja preporučen je kao odličan djak od direktora škole Državnoj hipotekarnoj banci u Beogradu, koja ga odmah prima u službu. Po odsluženju vojnoga roka on se iz ljubavi ženi „folksdojčerkom" po imenu Etela, koja je tada radila kao činovnica u „Simensu". U srećnom braku dobija kćer koja je završila fakultet i danas živi kao udata u Beogradu.

Avram i pored naporne službe studira vanredno prava i o roku završava studije sa odličnim uspehom, tako da u službi prosperira i pred samo izbijanje Drugog svetskog rata postaje šef jednog odseka u svojoj ustanovi. U ratu zarobljen od nacista kao rezervni oficir preobučen u gradjansko odelo beži iz stroja zarobljenika i dolazi u Beograd svojoj porodici. Nažalost posle nekoliko dana na dostavu naših kvislinga odveden je od nacista kod Topovskih šupa, gde je streljan.

SUDIJE

Ranije sam već pomenuo neke sudije kao Leona i Isaka Amara. Ovoga puta napominjem još i sudiju Ruso, čijeg se imena ne sećam više. Bio je to brat dr Menahema Ruso, lekara i Samuila Ruso, veletrgovca brašnom iz Beograda. Rodjen je u Beogradu gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom i pravni fakultet. Po odsluženju vojnoga roka on stupa u državnu službu u početku kao sudijski pripravnik da bi docnije, odmah po završetku balkanskih ratova, postao kasacioni sudija u Skoplju, gde je krajem 1936. godine penzionisan. Likvidiran je sa ženom Lanom rodjenom Gabaj i ostalom porodicom od nacista 1942. godine.

PROFESORI GIMNAZIJE

David Pijade, brat pok. Moše Pijade o kome je već pisano.

Josif Joža Baruh, brat narodnog heroja akademskog slikara Bore Baruha, koji, mada odličan kroz gimnazijse studije i na fakultetu, vrlo kratko vreme dobija povremeno službu jer je eksponirani levičar i član KPJ. Poginuo je u borbi kod Užica herojskom smrću.

Naftali, čijeg se imena više ne sećam, bio je profesor gimnazije negde na Kosmetu, koliko se sećam poslednja služba mu je bila u Pljevljima. Bio je rodjeni brat Avrama Naftalija, trgovca galanteriste i Čede Naftalija, bakalina iz Beograda. Streljan je na dostavu kvislinga od fašističkih okupatora, kao član KPJ, 1942. godine.

Žanka Avramović profesorka gimnazije negde u unutrašnjosti Srbije, veoma cenjena kao prosvetni radnik, streljana je od nacista, potkazana od kvislinga negde u unutrašnjosti Srbije 1942. godine.

NOVINARI

Moša Pijade o kome je već opširno pisano.

Jovan Mandil rodjen je u Beogradu 1874. godine. Gimnaziju i veliku maturu, kao i Pravni fakultet završio je u Beogradu i mada pravnik, nikad se nije bavio advokaturom. Od rane mladosti saradjivao je u raznim redakcija, a dnevne štampe, naročito u „Pravdi", gde je bio jedan od glavnih saradnika i glavni urednik. I kao politički radnik bio je veoma aktivan, pripadao je mladoj stranci naprednjaka, a po oslobodjenju 1918. godine, čim je osnovana Demokratska stranka, koju je vodio pokojni Ljuba Davidović on pristupa toj političkoj grupaciji, gde se aktivno zalagao sve do svoje smrti. Srpsko novinarsko udruženje u znak zahvalnosti za njegov dugogodišnji novinarski i politički rad, stipendira njegovu kćer, sada već pokojnu Sarinu Šterić, rodjenu Mandil za sve vreme studija i zaposljava je odmah po završetku studija u Gradskom poglavarstvu Beograda.

Hajim Davičo bio je diplomata i dugo godina službovao kao konzul u Trstu i Budimpešti. Pre svoje diplomatske karijere bio je načelnik i Ministarstvu spoljnih poslova a njegovi ekonomski članci koji su bili vrlo zapaženi, izlazili su listu „Trgovinski glasnik". Davičo je za vreme okupacije Kraljevine Srbije pobegao u Švajcarsku, gde je i umro u Ženevi 1916. godine. 1918. godine njegovi posmrtni ostaci su preneseni i sahranjeni na beogradskom jevrejskom groblju.

Henri Buli, brat po ocu Benciona Bulija, poznatog beogradskog bankara, rodjen je u Beogradu gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom, da bi zatim produžio svoje studije na fakultetu političko-ekonomskim naukama u Švajcarskoj i Francuskoj. On je od početka do kraja svoje diplomatske karijere službovao u raznim našim poslanstvima u inostranstvu, a do okupacije Češke od strane nacista bio je sekretar našega poslanstva u Pragu. Za vreme okupacije naše domovine od nacista on beži u inostranstvo lažnim ispravama i po oslobodjenju naše zemlje vraća se u Beograd, gde provodi kao penzioner vrlo skromno svoj život sve do svoje smrti.

ČINOVNICI DRŽAVNOG MONOPOLA DUVANA

Andjelko Jontović rodjen u Beogradu 1872. godine, napušta gimnaziju budući da ga otac opterećen porodicom nije mogao da izdržava i probijajući se kroz trnovite puteve života postaje u ranoj mladosti praktikant u državnom monopolu duvana gde je kao terenski radnik otkupljivao duvan u Bujanovcu i Raškoj. Docnije postaje činovnik i dugo godina radi u Kraljevu. Penzionisan je kao državni činovnik 1934. godine, a likvidiran je sa suprugom i mnogobrojnom porodicom (kćerima, zetovima i unucima) od nacista 1942. godine.

Beko Davida Pinto - rodjen u Beogradu 1900. godine, započinje svoju karijeru kao administrativni službenik u državnom monopolu u Beogradu, gde se nalazi na radu sve do okupacije naše domovine od nacista, kada je sa ženom i dvoje dece likvidiran 1942. godine.

POREZNICI

Djula Pinto rodjen u Beogradu 1896. godine. Sin pok. Moše, veroučitelja i majke Tereze, rodj. Feldman. Osnovnu školu i osam razreda gimnazije završio je u Beogradu i odmah po odsluženju vojnog roka stupa na rad u poresku upravu Beograd, gde ostaje na radu sve do okupacije naše domovine od nacista, koji su ga likvidirali 1942. godine.

Eškanazi, brat pokojnog Avrama Eškenazija, službenika osiguravajućih društava, započinje po završetku svoga školovanja svoju karijeru kao službenik poreske uprave u unutrašnjosti predkumanovske Srbije, gde je 1942. godine sa ženom i dvoje odrasle dece likvidiran od nacista.

ŽELEZNIČKI SLUŽBENICI

Nisim D. Tajtacak rodjen u Beogradu 1866. godine osnovnu školu, gimnaziju sa malom maturom i Državnu trgovačku akademiju završio je u Beogradu kao odličan djak, i završivši železnički kurs dobio zaposlenje kao železnički činovnik u Lapovu. Kao veoma inteligentan a vredan i preduzimljiv kao službenik, on u napredovanju dostiže do položaja pomoćnika šefa stanice Lapovo. Kao aktivni učesnik u političkim borbama, pripadao je stranci samostalnih radikala, koje je tada predvodio Stojan Protić. Pošto su mu politički neprijatelji, kojima je kao odličan govornik i perfektan politički agitator smetao, u nekoliko mahova pretili ubistvom i ugrožavali mu život, on napušta državnu službu i počinje da se bavi i trgovinom koja mu uopšte nije išla od ruke. Umro je prirodnom smrću 1932. godine.

DEČIJA ZABAVIŠTA - OBDANIŠTA

U starome Beogradu XIX stoleća postojala su dva dečija zabavišta i to:

Prvo se nalazilo u Zmaj od Noćaja a učiteljica zabavišta je bila jedna starija gospodja koju su deca zvala tetka Ernestin.

Ovo zabavište je likvidirano pred sam početak balkanskih ratova, iz meni nepoznatih razloga.

Drugo obdanište se nalazilo na uglu Cara Uroševe i Jevremove ulice gde se sada nalazi zgrada pokojnog Isaka Gabaja, trgovca. Zabavište je vodila Simha Kalmić, starija devojka, koja se nije nikad udavala i koja je ceo svoj život posvetila maloj deci koju je neizmerno volela. Ona je tu decu učila ne samo dečjim igrama, deklamovanju već i pisanju i brojanju i računanju do 20, tako da su deca stupivši u prvi razred osnovne škole već znala da čitaju, računaju do 20 i donekle pišu. Simha je bila bolešljiva osoba i posle njene smrti jevrejska zabavišta više nisu obnavljana.

UČITELJICE

Estira Ruso, rodjena Kalnić. Učiteljica koja je je započela svoju karijeru početkom XX veka i bila postavljena kao učiteljica pripravnoga razreda. U taj pripravni razred upisivala su se jevrejska deca koja nisu dobro vladala srpskim jezikom jer su u kući njihovi roditelji sa njima govorili uglavnom španski. Ova jevrejska deca su kod agilne Estire Ruso za godinu dana vrlo dobro savladala srpski jezik i ceo program koji je tada bio propisan za nastavu u prvi razred osnovne škole. Bila je to veoma plemenita i dobra žena, veoma sposobna kao pedagog i omiljena ne samo kod dece koju je učila, jer nikad nije ni jedno dete grubo ukorila a kamoli fizički kaznila, zato su je i roditelji ove dece ne samo cenili i poštovali već i voleli. Ceo svoj život ona je provela kao prosvetni radnik. Za svoj rad ona je u dva maha odlikovana. Likvidirana je od nacista na Sajmištu 1942. godine.

Jelena Demajo rodjena Alkalaj takodje učiteljica osnovnih škola bila je veoma inteligentna i jedna od najsposobnijih prosvetnih radnika staroga Beograda. Osim svog pedagoškog rada u školi je bila jevrejska javna radnica dugi niz godina, tako da njenom zaslugom jevrejsko žensko društvo, čiji je ona bila dugogodišnji predsednik, kupilo letovalište za jevrejsku decu u Prčnju. Njenom je inicijativom sagradjen i dom jevrejskog ženskog društva koji se nalazio na uglu Tadeuša Košćuškog i Skender Begove ulice. U ovome domu su održavana javna predavanja, razni koncerti i priredbe, a od 1936. godine kada je nacistički antisemitizam prodro i u našu domovinu, njenom inicijativom osnovana je i radionica za učenje ženskog krojačkog zanata kao i zanata za krojačice ženskog rublja. Pokojna Jelena bila je, mada preokupirana kao javni i prosvetni radnik, i veoma nežna supruga i dobra mati. Likvidirana je od nacista 1942. godine. U životu su od svih njenih najbližih ostali kći Vojka, sudija Vrhovnog suda, sada u penziji i sin Dida, akademski slikar, „Pariski Maki“ , koji je umro prirodnom smrću od obolenja jetre.

AKTIVNI OFICIRI

Beraha Avram rodjen u Pirotu 1880. godine, gde je završio osnovnu školu i šest razreda gimnazije. Potiče iz velike siromašne patrijarhalne jevrejske porodice, tako da nije imao mogućnosti da ide na dalje školovanje. Kao mladić dobija žarku želju da stupi u vojnu akademiju, ali ga i pored toga što ispunjava sve uslove kao Jevrejina nisu hteli da prime u Akademiju, tako da je uporni Beraha na neki način izdejstvovao prijem kod Kneza Milana Obrenovića, koji ga je primio u audijenciju i saslušavši ga naredio tadašnjoj upravi vojne akademije da ga prime za redovnog slušaoca. Po završetku vojne akademije koju završava sa odličnim uspehom on službuje u raznim pešadijskim pukovima. Docnije je primljen na viši kurs vojne akademije, koga isto tako uspešno završava.

Učesnik je svih balkanskih ratova i Prvog svetskog rata, gde je odlikovan dva puta Karadjordjevom zvezdom sa mačevima, raznim stranim odlikovanjima, koliko se sećam i legijom časti. 1918. godine po dolasku sa Solunskog fronta bio je jedno vreme i komandant mesta u Pančevu.

Bio je klasni drug kvislinga Milana Nedića, i u eri nacizma sa počecima brutalnog antisemitizma u dva maha je obaran pri polaganju djeneralskog ispita, kao Jevrejin. Za vreme nacističke okupacije kao penzionisani pukovnik ostaje u Beogradu, iako Jevrejin, Nemci ga nisu likvidirali kao nosioca Karadjordjeve zvezde sa mačevima, on čak nije bio obavezan ni da nosi žutu traku. Posle oslobodjenja on sa ženom Elom, emigrira u Karakas kod kćeri i zeta Natana Baruha, sina pokojnog Marka Baruha, menjača gde je i umro pre nekoliko godina.

Aronović, imena mu se više ne sećam, rodjen je takodje u Pirotu, mladje je generacije, pošto je završio šest razreda gimnazije i Vojnu akademiju. Bio je aktivni oficir Srpske, a docnije i Jugoslovenske vojske, a bio je odlikovan sa više zlatnih i srebrnih medalja. Po činu je bio major a umro je prirodnom smrću davno pre Drugog svetskog rata.

JEVREJSKE PROSVETNE I JAVNE USTANOVE

Prva jevrejska škola „Mildar" osnovana je u Beogradu 1818. godine za vreme vladavine Kneza Miloša Obrenovića. U jevrejskoj školi jevrejska deca su učila čitanje, pisanje, veronauku, a bila su dužna da posećuju bogosluženje u petak uveče – „Noče di šabat" subotu i o velikim jevrejskim praznicima kao o Novoj godini i Jom Kipur, dugom danu. Docnije, posle 1880. godine, postojale su u Beogradu dve jevrejske škole i to jedna u Jevrejskoj mahali koja se nalazila u staroj zgradi u Solunskoj ulici i bila od naroda nazvana „Mildar de Los Proves" - škola za sirote, i druga koja se nalazila na uglu Zmaja od Noćaja i Rige od Fere ulice, docnije je ta zgrada srušena i na tom terenu je sazidana zgrada Osiguravajućeg društva Herceg Bosna. U ovu školu su dolazila deca srednjeg staleža i bogatijih roditelja. Nastava i program bili su isti kao i u prvoj školi a ova škola je nazvana od jevrejske sirotinje „Mildar de Los Rikos" – škola za bogate.

Docnije je verska nastava bila proširena i obligatna za djake sve do petog razreda gimnazije, a velika pažnja je tada bila posvećena i početku učenja jevrejskog jezika „Ivrita" i jevrejske istorije.

SVEŠTENICI I VEROUČITELJI

Moša Pinto sveštenik i veroučitelj rodjen u Beogradu 1968. godine, veliki patriota, dobrovoljac u balkanskim ratovima, i politički javni radnik. Pripadao je Narodnoj radikalnoj stranci i bio lični prijatelj lidera radikalne stranke, Nikole Pašića. Mada po profesiji sveštenik i veroučitelj, on u kući ne drži verske propise „kašeruta", jede svinjsko meso kao i sve preradjevine od svinjskog mesa, a naročito je bio meraklija za šumadijsko prase i ostale gurmanluke. Omanjena rasta, negovanih brkova i francuske bradice, odeven u žaketu, telesne konstitucije veoma slabe, on iako nesposoban za vojnu službu, odmah početkom balkanskih ratova, 1912. godine stupa kao dobrovoljac u jedan pešadijski puk gde se sa puškom u ruci bori protiv neprijatelja. 1913. godine Moša umire iscrpljen u ratu od kolere. Bio je nosilac više vojnih odlikovanja a u znak priznanja za njegove zasluge na prosvetnom, političkom i bojnom polju njegov sin Berthold postaje državni stipendista i odmah posle oslobodjenja, mada nije završio medicinu, postavljen je za sreskog lekara na Ubu, gde je umro od pegavca.

Cela porodica pokojnog Moše sa dva oženjena sina, udatom kćeri, zetom i unucima, kao i ženom, likvidirana je 1942. godine. Njegov sin Voja umire u zarobljeništvu 1915. godine.

Šalom A. Ruso – rodjen u Beogradu 1875. godine. Odmah po završetku osnovne škole posvetio se jevrejskoj religiji i po završetku jevrejskog seminara postaje veroučitelj i sveštenik. Još u svojoj ranoj mladosti opredeljuje se politički za Narodnu radikalnu stranku, u kojoj aktivno učestvuje sve do okupacije naše domovine od nacista 1941. godine. Kao politički radnik bio je veoma aktivan, više puta biran je u Beogradskoj opštini za kmeta nepravnika, a kod izbora za oblasne poslanike 1927. godine izabran je za oblasnog poslanika Narodne radikalne stranke u Beogradu. Odlikovan je velikim brojem raznih odlikovanja gradjanskog reda. Mada verski vaspitan, on nije mnogo poštovao verske propise, jeo je taref meso, voleo je srpske gurmanluke kao prase na ražnju, srpsku kobasicu pečenu na žaru i razne druge mezetluke. Bio je poznat kao čovek koji se izdašno trudi da pomogne sirotinju, dugo godina bio je predsednik jevrejske bolesničke blagajne „Ezrat ahim" (bratska pomoć) a isto tako saradjivao je i u jevrejskom dobrotvornom društvu „Potpora" koja je imala za cilj da stipendira siromašne jevrejske studente.

U srećnom braku sa Estirom rodjenom Kalmić učiteljicom, nije imao dece. Umro je kao težak srčani bolesnik vrlo brzo posle okupacije Beograda od nacista 1941. godine.

Nisim Testa – po zanimanju krojač, u četvrtom kvartalu XIX veka, poznat kao odličan poznavalac Biblije i jevrejske tematike i vrlo dobar pevač, naročito jevrejskih crkvenih pesama i Biblije, on napušta svoj zanat i počinje karijeru kao sveštenik. Bio je to čovek osrednjeg rasta, duge bele negovane brade i belog nežnog lica, uvek skromno ali pristojno odeven. Svešteničku službu vršio je od srca i predano sve do svoje smrti. Bio je poznat kao čovek koji voli ljude, i u granicama svojim mogućnosti pomagao je jevrejsku sirotinju. Isto tako on je bio poznavalac i lekovitog bilja i raznih lekovitih melema i kad god je to bilo potrebno lečio je narodski svu sirotinju sa Dorćola, bez obzira na veroispovest. Naši sugradjani Srbi rodjeni na Dorćolu zvali su ga „Jevrejski bog".

Umro je u dobokoj starosti ostavivši za sobom mnogobrojnu porodicu, ožaljen od gradjanstva sa Jalije i Dorćola.

Avram Alkalaj bivši vidjeni trgovac manufakturnom robom iz Smedereva, pošto je nastradao na poslu, dolazi sa svojom mnogobrojnom porodicom u Beograd i kao odličan poznavalac jevrejske tematike, Biblije, jevrejske istorije i veronauke, postavljen je od Jevrejske opštine u Beogradu za sveštenika i veroučitelja. Bio je to veoma pedantan i ugladjen stariji gospodin, odeven u žaketu, uvek je nosio crnu kravatu, na glavi je imao crni cilindar forme „draj fürtel förmig" – visine tri četvrtine cilindera. Usne su mu bile ukrašene negovanim belim brkovima, a na bradi je imao i veoma negovanu francusku kapicu. Kao veroučitelj bio je prema svojim učenicima veoma strog i svaki nestašluk svojih djaka kažnjavao je packama – udarcima trskom po dlanovima. U srećnom braku sa suprugom Boenom, rodjenom Hason, imao je osam sinova od kojih su u životu naš dragi čika Aron i Dača koji živi u Jerusalimu kao jedan od penzionisanih rukovodilaca „Jad vašema" – statistički zavod jevrejskih žrtava fašizma.

Buhor Altarac – došao je kao mlad čovek iz Bosne u Beograd, gde se oženio beogradskom Jevrejkom. U Sarajevu je završio jevrejsku bogosloviju i bio jedan od najboljih poznavalaca svoje struke. Mada rodjen u Bosni, on nije vladao gramatičkim srpskim jezikom, pa je, kako svoja predavanja djacima, tako i crkvene propovedi o praznicima i nekrolozima kod parastosa – limuta, pobožnih Jevreja, držao na španskom jeziku, kojim je vladao perfektno. Bio je to čovek širokih pleća, nižeg rasta, veoma skromno odeven, na glavi je leti nosio filcani šešir najprostijeg kvaliteta a zimi je uvek imao šubaru. Umesto zimskoga kaputa on je nosio gradjansku pelerinu, od koje se nerado odvajao i leti. Bio je to čovek dobre duše, humanista koji je voleo svoje djake kao svoju decu. On nikad ni jednog svoga učenika nije kaznio fizičkom kaznom, već je na njega uplivisao savetima kao roditelj prema svom detetu. Kao takav on je bio veoma omiljen ne samo kod svojih učitelje već i kod svih beogradskih Jevreja. Pošto je najbolje poznavao i jevrejsku istoriju on je bio za vreme svoga života neprekidno i nastavnik veronauke Prve beogradske gimnazije a za vreme okupacije Srbije od 1914. do 1918. godine i nastavnik veronauke u cesarsko – kraljevskoj gimnaziji u Beogradu. Umro je kao težak bolesnik, oplakan od svih svojih djaka i beogradskih Jevreja. Njegov pogreb je bio tako masovan da je saobraćaj tramvajem od staroga Dorćola do jevrejskoga groblja bio za sve vreme prolaza pogrebne povorke paralisan.

JEVREJSKE SINAGOGE

U drugoj polovini XVII veka na Jaliji u jevrejskoj mahali sazidana je stara sinagoga „El kal viježo". Preko puta ove sinagoge bila je i mala sinagoga u kojoj je vršena bogoslužba samo petkom uveče, subotom i o velikim praznicima, a više stare sinagoge postojala je veoma mala sinagoga zvana „Tikun – Hasot". Ove sinagoge posećivali se većinom siromašni Jevreji koji su živeli u jevrejskom getu, docnije na Jaliji i Dorćolu. 1906. godine u Car Uroševoj ulici sazidana je nova jevrejska sinagoga, koja je dobila naziv „Bet Israel". Kamen temeljac za ovu sinagogu položio je Petar I Karadjordjević , kralj Srbije. Posle završetka Prvog svetskog rata, pošto su se Jevreji doseljavali u Beograd, bila su adaptirana još dva stana u bivšoj kralja Aleksandra ulici, koji su služili kao hramovi samo u petak uveče, subotu i o velikom praznicima.

AKADEMSKI SLIKARI

Leon Koen o kome je već bilo reči. Leon je završio svoje studije na akademiji u Minhenu.

Moša Pijade - o kome je takodje bilo reči u ovim izlaganjima.

Bora Baruh o kome je takodje ovde pisano poginuo je kao narodni heroj u NOB-u. Sve njegove umetničke slike kao i umetničke slike Moše Pijade danas su vlasništvo Socijalističke Republike Srbije.

DRVARSKI TRGOVCI

Početkom XIX stoleća na uglu Car Uroševe i Despota Djurdja ulice, držao je veliku drvaru neki Pinkas, čijeg se imena više ne sećam. U starom Beogradu gde je bilo samo nekoliko drvara ova je bila najveća i najsolidnija po cenama. Ostavši rano udovac Pinkas se ženi po drugi put, a u drvari mu je pomagao sin Majer iz prvog braka, rodjen 1899. godine, koji je završio Državnu trgovačku akademiju. Majer se nikako nije slagao sa svojom maćehom, tako da je negde odmah po završetku Drugog svetskog rata izvršio samoubistvo. Posle ovog tragičnog dogadjaja i otac mu umire od potresa.

Šaja Jakov i Kapon posedovali su takodje veliku drvarsku radnju a kako drva tako i sve vrste uglja lagerovali su na terenu kod Dunava u firmi je bio komanditni ortak i Josif Mandil. Ova firma imala je svoju šumu u okolini a na putu izmedju Loznice i Banje Koviljače. Tu je vršena seča i metrenje drva, koja su posle dovožena šlepovima u Beograd. Firma je odlično poslovala i njeni vlasnici su bili veoma bogati ljudi. Osim Josifa Mandila koji je za vreme okupacije naše domovine u Drugog svetskom ratu lažnim ispravama prebegao sa suprugom i dva sina u Italiju, svi ostali vlasnici ove velike drvare likvidirani su sa celim porodicama od nacista 1942. godine. Jedan Kaponov sin je davno pre izbijanja Drugog svetskog rata emigrirao u Izrael kao haluc, gde i danas živi i radi u jednom od kibuca.

Kamile Ruso je sa svojim sinovima Davidom i Nisimom isto tako posedovao veliko stovarište ogrevnoga drveta i šleskoga uglja. I on je uzeo u zakup veliku šumu zasadjenu drvima negde u

Srbiji koja je na terenu poslovala tako da su drvoseče obarale stabla, sekla ih i metrili i odavde su tako pripremljena drva utovarili na njihova dva šlepa, koji su bili vučeni od jedne male motorne ladjice Savom sve do Beograda. Bili su to veoma otmeni, preduzimljivi i veoma sposobni trgovci, tako da su svojim radom i umešnošću stekli priličan imetak, a kod svojih potrošača bili veoma cenjeni i uvažavani. Sin Buki i kćer Reja udata Amar emigrirali su za vreme fašističke okupacije iz okupiranog Beograda i to Reja sa mužem i jedincem sinom u Italiju a Buki sa ženom i dvoje dece ukoliko je još u životu, živi negde u Južnoj Americi. Rejin sin je danas redovan profesor fakulteta za izučavanje atomske energije u Milanu.

KAMENOSRESCI

Prvi i jedini kamenorezac po zanimanju, bio je kamenorezac Dajč, koji je imao svoju radionicu u sadašnjoj Ruzveltovoj ulici u blizini jevrejskog groblja. Bio je veoma sposoban i čuven kao veliki stručnjak za izradu nadgrobnih spomenika, čak i umetničkih pravaca i stilova. Kao čovek bio je veoma dobar i plemenit, i zbog ovih svojih vrlina bio je veoma omiljen kod jevrejske sirotinje, naročito kod eškenaskih Jevreja. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine.

CREVARI

Marko Štajner imao je svoju veliku radionicu za preradu creva (za izradu raznih vrsta salama, viršli i kobasica) negde dole kod Dunava i jedan je od prvih, koji je vrativši se sa bojišta kao ratnik 1919. godine stvorio, kao jedan od prvih, ovu radionicu. Bio je to veoma lep čovek, dežmekast, širokih pleća, smedjih očiju i kose, uvek pedantno odeven. Bio je to čovek blage naravi, veoma pedantan u poslu i poznat kao veliki mecena, pomagao je ne samo jevrejsku već i srpsku sirotinju sa Dorćola. Bio je ujedno i veliki dobrotvor srpske pravoslavne crkve i prilikom zidanja crkve „Aleksandar Nevski" dao je u dva maha velike priloge za zidanje ove crkve tako da i danas u ovoj crkvi postoji velika

mermerna ploča posvećena njemu kao velikom dobrotvoru. Bio je oženjen, iako momak, udovicom sa sinom i kćeri, čijih se imena više ne sećam. Pastorak mu je umro kao srčani bolesnik, ostavivši mladu ženu i sinčića, a njegova udata pastorka preživela je nacističku okupaciju i udala se po oslobodjenju za Moska Atijasa, magistra farmacije i danas živi u Beogradu. Marko je umro davno pre početka Drugog svetskog rata a u ime pravoslavne crkve održao mu je nekrolog „pop Toza", koji je u govoru veličao njegova dela i isticao ga kao velikog Srbina i dobrotvora. Popu Tozi nije smetalo da za vreme okupacije naše domovine od nacista kao ljotićevac bude saradnik okupatora i potkazuje naše sugradjane, ne samo nedužne Jevreje, već i čestite Srbe. Taj nitkov i izdajica srpskoga naroda pobegao je sa Nemcima iz naše zemlje i umro kao bednik negde u inostranstvu.

FABRIKANT SIRĆETA

Manojlo Munk bio je prvi Jevrejin koji je u Beogradu krajem XIX veka u Dubrovačkoj ulici otvorio prvu fabriku sirćeta i tutkala u Beogradu. Umro je pre početka Drugog svetskog rata.

KROJAČ MUŠKOG RUBLJA

Jakov –Žarko Kazes- rodjen je 1901. godine u Beogradu, gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa malom maturom i Državnu trgovačku akademiju. Odmah po završetku školovanja stupa kao činovnik u Bosansku banku gde je posle službovanja od 2 do 3 godine, otpušten iz službe, jer se eksponirao prema jednome klijentu koji je bio fašistički eksponent, kao veliki antifašista, i uvredio ga. Na njegovu žalbu uprava banke otpušta Žarka, i on ostavši na ulici bez sredstava za život otvara u bivšoj Kralja Milana ulici luksuznu pekarsku prodavnicu, a artikle za prodavnicu mu je liferovao njegov pašenog Žiga Rado koji je bio čuveni pekar. Za to vreme on sve svoje slobodno vreme provodi u crtanju modela muških pidžama, košulja i sobnih mantlova i u tome uspeva tako da je svoje izume patentirao a od zanatlijske komore primljen za redovnog člana kao krojač modnog muškog rublja. Osim toga on na Dorćolu, gde je sada radionica Partizan, otvara i šivaru u kojoj je pod firmom jednoga generala bivše jugoslovenske vojske u

penziji, čijeg se imena više ne sećam, ali znam da je po rodjenju Vlasotinčanin, šio rublje električnim šivaćim mašinama za jugoslovensku vojsku. 1942. godine uhvaćen je na ulici od nacista i odveden na Banjicu gde je posle 10-tak dana rastrgnut konjima na očigled Banjičkih logoraša. Nastradao je, potkazan od denuncijatora, nemačkih kvislinga. Žarkova mati Regina likvidirana je na Sajmištu 1942. godine a njegov brat Alfred ostao je u životu i radi kao viši carinski službenik u „Jugošpedu". Njegova sestra Relika zahvaljujući mešovitom braku preživela je kataklizmu Drugog svetskog rata i živi kao lični penzioner u Beogradu.

VOZAČI I KONDUKTERI TRAMVAJA

Pris Jadu Eškenazi rodjen je 1890. godine u Pirotu, bio je jedan od prvih Jevreja koji se uposlio po završenom kursu kao vozač na beogradskom tramvaju i kao revnosan službenik, koji je pohvaljen od uprave zato što za sve vreme službovanja nije imao ni jedan udes, ni jedno zadocnjenje u službi. On je revnosno radio i vršio službu na zadovoljstvo svojih pretpostavljenih rukovodilaca sve do početka Drugog svetskog rata, kada je zajedno sa ženom likvidiran od nacista 1942. godine.

Saso čijeg se imena više ne sećam, odrastao je u veoma siromašnoj kući i mada veoma bistar pošto je završio 4 razreda osnovne škole sa odličnim uspehom on napušta školu i stupa kod raznih trgovaca da radi kao učenik. Docnije kao kalfica u trgovini, nezadovoljan svojom zaradom, on uzima vozački kurs i položivši ga sa odličnim uspehom postaje vozač električnog tramvaja. Vozio je na pruzi Knežev spomenik sada Trg Republike do Topčidera. Budući da u svojoj službi nije imao ni jedan udes a bio veoma bistar, prebačen je na službu konduktera i pošto na ovoj dužnosti ni jedanput nije uhvaćen u malverzaciji sa prodajom voznih karata, a nikad nije zadocnio na svoju dužnost, on postaje kontrolor vožnje gde je u više mahova od svojih starešina pohvaljivan. On revnosno vrši svoju službu sve do fašističke okupacije Beograda kada je 1942. godine sa ženom i dvoje dece likvidiran od nacista.

MUZIČARI

Liko Eškenazi studirao je muzičku akademiju u Budimpešti i položio ispit za profesora muzike, odsek violine. U Beograd je došao posle 1924. godine i nemajući protekcije, nameravao je da se zaposli kao profesor muzike u jednoj od muzičkih škola, on otvara svoju privatnu muzičku školu u Beogradu, u svome stanu. Tada je stanovao koliko se sećam u Uzun Mirkovoj ulici. Izvrstan kao pedagog i stručnjak Liko je imao veliki broj učenika i učenica, kod kojih je bio veoma omiljen i cenjen. Učenici njegove škole davali su često javne koncerte. Bio je to veoma ugladjen čovek, kulturnih manira, veoma inteligentan i učtiv. Likvidiran je sa suprugom, od nacista 1942. godine.

Rafajlo Blam rodjen je u Beogradu, sin Marka, trgovačkog zastupnika i majke Matilde, rodjene Štern. Završio je osnovnu školu i gimnaziju sa malom maturom i elektrotehnički odsek elektrotehničke škole u Beogradu, a osim toga diplomirao je u Beogradu na Muzičkoj akademiji violinu i nastavnički odsek. Rafajlo je kao diplomirani tehničar radio od 1930-1941. godine u Beogradskoj električnoj centrali kao stručnjak za potrošnju struje. Umetničku karijeru on je započeo još kao dečak, gde je nastupao kao kafanski i barski muzičar. Osnovao je prvi džez orkestar u Beogradu „Miki džez", sastavljen od jevrejskih omladinaca a docnije i akademski džez orkestar „Džoni bojs" sa kojim je do 1941. godine gostovao u Rumuniji, Francuskoj, Španiji, Bugarskoj i drugim zemljama. Član Radio Beograda i solista na harmonici postao je 1939. godine. Od 1932. godine je član beogradske filharmonije. Od 1934. godine je stalni dirigent radničkog pevačkog društva „Nikola Tesla" i dirigent hora pravoslavne crkve „Aleksandar Nevski". U Srbiji je evidentiran kao prvi harmonikaš na klavirskoj harmonici, a bio je i član tada jedinog folklornog ansambla „Maga Magazinović" i kao takav učestvovao na mnogim svetskim festivalima. Osim toga on je bio i šef orkestra dva elegantna kluba u Beogradu i to: „Džokej kluba" i „Auto kluba". Rafa je pored svoje redovne dužnosti postao 1938. godine i profesor muzike u muzičkoj školi „Stanković" u Beogradu. Svima nama koji smo bili u zarobljeništvu poznato je kulturno

delovanje na muzičkom polju za sve vreme zarobljeništva u raznim zarobljeničkim logorima, gde je Rafa u Libeku osnovao prvi orkestar Jugoslovenskih ratnih zarobljenika koji je imao tri sekcije i to:

a) sekciju narodne muzike
b) veliki, takoreći filharmonijski, orkestar i
c) kamerni kvartet

U logoru on komponuje i pesmu „Šiken zi mir ajn paket", a nešto docnije komponovao je i jevrejsku posmrtnu pesmu „Jošev besajder". Rafa je svima nama ratnim zarobljenicima podizao moral, on nam je ulivao puno vere u budućnost i svojim muziciranjem olakšavao nam veoma težak zarobljenički život u fašističkim logorima. Dužnost mi je da napomenem još i to da je u zarobljeništvu posle raskida naprednih elemenata sa kulturnim klubom – fašistima, muzička sekcija bila odsek antifašista i delovala kroz pesmu i muziku kao sekcija antifašističkih elemenata u logoru.

Posle rata Rafa postaje član Beogradskog radio orkestra i Beogradske filharmonije kao i redovni profesor u muzičkoj školi „Mokranjac" gde predaje violinu sve do svoga penzionisanja 1965. godine. Sudeluje i to aktivno u kulturno umetničkim društvima „Polet", „Abrašević" i „Djoka Pavlović" a osnivač je i jevrejskog hora Braća Baruh (Srpsko jevrejsko – pevačko društvo), gde je bio i prvi dirigent društva. Naš Rafa je takodje osnivač i ansambla „Kolo" sa kojim je često putovao po svetu. Član je i Saveza kompozitora Srbije gde je i član uprave. Rafa je mnogo komponovao, stvarao je dela kako horska tako i orkestarska, a njegove horske kompozicije pevaju se u horovima „Branko Cvetković", „Ivo Lola Ribar" i „Braća Baruh". On je isto tako komponovao i sastavio pesmaricu jevrejskih pesama u izdanju našeg Saveza. Rafa je sada profesor muzike na narodnom univerzitetu „Stari Grad".

Za ratne zasluge u zarobljeništvu, Rafa je odlikovan od narodne vlasti Ordenom zasluga za narod. U poslednje vreme Rafa je komponovao kao prvi u SR Srbiji dečju operu „Mornari" koja je prvi put prikazana 1970. godine u Novoj Varoši, Sandžak. Nije na odmet da napomenem da je naš Rafa u svojoj bogatoj karijeri umetnika svirao i predsedniku Francuske Republike Lebrenu, Turske Republike Kemalu Ataturku, Bugarskom caru Goricu, a bio je pre rata angažovan kao stalnan muzičar na dvoru Kralja Aleksandra i Petra Karadjordjevića. Rafa je isto tako koncertrirao na Grčkom i Španskom dvoru 1934. godine. Na kraju da napomenem još i to da je Rafa od pravoslavne crkve takodje odlikovan visokim crkvenim odlikovanjem koga je dobio kao priznanje pravoslavne crkve za dirigovanje horom u crkvi Aleksandra Nevskog.

JEVREJSKI SPORTISTI

Nisim Avrama Tajtacaka rodjen 1896. godine u Beogradu, prevozni špediter, počeo je kao djak gimnazije da se bavi vožnjom na motorciklu i bio je jedan od prvih Jevreja na Dorćolu koji je upražnjavao ovaj sport. On je, razume se, kao amater učestvovao i u amaterskim moto trkama, a kada je osnovan Moto klub Srbije, on je bio jedan od prvih članova kluba. Likvidiran je od nacista 1942. godine.

Pavle Melamed prvi Jevrejin koji se bavi automobilizmom kao sportom. Učestvovao je u trci oko Beograda pored čuvenog italijanskog trkača Nuvolarija 1939. godine u trkama u krugu Kalemegdan-Donji grad-Kalemegdan. Preživeo je jevrejsku kataklizmu kao ratni zarobljenik u nacističkoj Nemačkoj, sada živi u SAD-u.

NOGOMETAŠI

Nisim - Nisko Ruso bio je aktivan član B.S.K. iz Beograda od 1918. godine, gde je kao zapaženi igrač igrao više godina u rezervi prvoga tima. Docnije Nisko napušta nogomet i bavi se aktivno tenisom gde je sve do 1941. godine bio aktivan član beogradskog tenis kluba. Likvidiran je od nacista 1942. godine.

Benko Mejuhas bivši fabrikant čarapa iz Beograda, kao omladinac igrao je nogomet u prvom timu fudbalskog kluba „Srpski mač" sve do rasformiranja kluba. Likvidiran je sa porodicom od nacista 1941. godine.

Marko Ašerović službenik pres-biroa agencije Avala, bio je dugi niz godina, kao omladinac, bek F.K. Soko, docnije BASK. Igrao je stalno u prvom timu i važio kao jedan od najboljih bekova u Srbiji. Svi ovde napomenuti sportisti Jevreji bavili su se sportom kao amateri. Marko je oteran iz službe i docnije likvidiran od nacista 1942. godine. To mu je valjda bila nagrada od nacista za predani dugogodišnji amaterski sportski rad.

Hinko Alkalaj sada inspektor u penziji bio je renomirani nogometaš prvog tima nogometnog kluba „Jagodina" u Jagodini, sada Svetozarevu. U znak zahvalnosti on je od kluba u više mahova pohvaljivan pismenim zahvalnicama i diplomama. Da napomenem još i to da je prvu fudbalsku loptu u Srbiju doneo Hugo Buli iz Švajcarske-Lozane, gde je studirao i poklonio je 1902. godine nogometnom klubu „Soko".

Mika Andjelov, dentista, rodjen u Beogradu 1901. godine. Sin Andjela šaptača Srpskog narodnog pozorišta u Beogradu. Posle preseljenja njegovog oca u Zagreb za šaptača, a po završetku osnovne škole i 4 razreda gimnazije sa malom maturom izučava u početku zanat za zubnog tehničara a docnije polaže i ispit za dentistu. Za vreme dok je živeo i radio u Zagrebu igrao je kao fudbaler u prvom timu nogometnog kluba „Konkordija", koji je bio plasiran kao treći po redu u Zagrebu. Docnije Mika prelazi u Beograd gde se ženi iz ljubavi Belom Jontović, parfimeristkinjom, kćerkom pokojnog Andjela Jontovića bivšeg službenika Državnog monopola duvana u Beogradu, i u srećnom braku dobija kćer. Bio je poznat kao vrlo spreman dentista, bio je lepo razvijen, nižega rasta i veoma lep čovek. Likvidiran je sa celom obitelji od nacista 1942. godine.

ARHITEKTE

David-Viktor Azriel sin pokojnog Hajima Azriela, veletrgovca iz Beograda, završio je osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom u Beogradu a zatim otišao u inostranstvo na studije gde je završio arhitektonski fakultet sa odličnim uspehom i vratio se u Beograd. Kao bogataški sin nije se bavio svojim zanatom - arhitekturom. Napravio je plan i bio nadzorni inženjer prilikom zidanja jevrejske sinagoge u Car Uroševoj ulici „Bet Israel" 1906. godine. Likvidiran je od nacista 1942. godine.

Leon Talvi, arhitekta, rodjen u Beogradu 1880. (?), sin Rafaila, biv. trgovca i majke Buče, domaćice. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Beogradu, a po položenoj velikoj maturi odlazi na studije u Švajcarsku (Ženeva-Lozana?) gde se upisuje na Arhitektonski fakultet. Po završetku svojih studija i odsluženja vojnog roka dolazi u Beograd, gde se brzo istakao kao arhitekta.

U Beogradu postoji više velikih zgrada koje je on projektovao, a poslednji njegov projektantski rad je hotel Palas u Beogradu, čiji je plan dao on i bio nadzorni inženjer pri izgradnji hotela, a docnije i vlasnik ovog hotela. U to vreme „Palas" je bio jedan od najluksuznijih hotela (1927. ili 1928.)

U vreme kada je on zidao hotel Palas, gradjevinski materijal je stalno poskupljivao (cigla je od 0,40 skočila na 1,20) i Talvi se zaduživao kod raznih banaka, te je zapao u materijalne teškoće. Mada je bio materijalno potpomognut od svoje braće Morena, izvoznika i Moše, izvoznika (koji su bili članovi velike izvozničke firme Petković i Talvi), ne mogavši da otplaćuje dugove sa visokim interesom koji je onda išao do 24%, on je morao da hotel proda u bescenje i docnije pre početka drugog svetskog rata on emigrira u Izrael, gde je i umro.

Njegova supruga Ela, rodjena u Turskoj, po godinama znatno starija od Leona, velika bogatašica, umrla je u dobokoj starosti u Kanadi. Dece nisu imali.

Leon je bio veoma lep čovek, visokog rasta, uvek pristojno i po poslednjoj modi odeven, po srcu veoma dobar, a po manirima ugladjen kao da je rastao ne na Jaliji, već u aristokratskim krugovima. Njegovom smrću su beogradski Jevreji izgubili jednu od veoma vidjenih ličnosti i svi oni koji su doznali za njegovu smrt, a pokojni Leon je imao veliki krug prijatelja i poštovalaca, iskreno su ožalili njegovu smrt.

Leon je brat Ilije Talvija, višeg čin. osiguravajućeg duštva „Jugoslavija". Ilija je sa ženom i troje dece pobegao za vreme rata u Albaniju, a posle rata se iselio za Izrael, sa ženom i dvoje dece. Njegov stariji sin Rafael živi u Beogradu.

Arhitekta Najman rodjen je u Beogradu 1901. godine, sin Najmana trgovca, člana firme Moric Tiler i kompanija, o kojoj je u ovim zapisima bilo govoreno. Osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu sa odličnim uspehom, i kao sin bogatih roditelja otišao je na studije u inostranstvo - Nemačku, gde je završio svoje studije sa odličnim uspehom. Bio je poznat kao veoma poznati stručnjak arhitekta i pored mnogih projekata javnih gradjevina u Beogradu, nagradjen je prvom nagradom za projekat zgrade bivše opštinske štedionice, sada Beogradska banka. Zgrada se i danas nalazi na Zelenom vencu. Najman je uspešno poslovao i bio veoma cenjen u intelektualnim krugovima staroga Beograda, a likvidiran je sa porodicom od nacista 1942. godine.

Josif - Joška Albala - sin pokojnog Vidoja bivšeg trgovačkog putnika iz Beograda. Osnovnu školu, gimnaziju i veliku maturu završio je sa vrlo dobrim uspehom u Beogradu. Po završenoj velikoj maturi upisao se na Arhitektonski fakultet beogradskog univerziteta, koji je završio 1924. godine. Odmah posle diplomiranja ženi se iz ljubavi Rašelom, rodjenom Jakov, kćerkom pokojnog Šaje Jakova, bivšeg drvarskog trgovca, i u srećnom braku i skladnom braku dobija sina Vidoja. Poznat kao dobar stručnjak on je projektovao veći broj stambenih zgrada u Beogradu, a bio je i vrlo poznat kao jevrejski javni radnik. Likvidiran je sa celom obitelji od nacista 1942. godine.

Danilo - Dane Koen sin pokojnog Rafaila, bivšeg trgovca iz Debrca kod Šapca i majke rodjene Nahmijas, rodjen je u Šapcu 1900. godine. Osnovnu školu i pet razreda gimnazije završio je u Šapcu, a maturirao je na dvanaestom maturskom kursu u Drugoj beogradskoj gimnaziji, u januaru 1920. godine. Po završenoj gimnaziji, odlazi na studije u Berlin, gde u Šarlotenburgu pohadja tehnički fakultet, gde specijalizira u odseku za etažna grejanja. Svoje studije završava na vreme, sa vrlo dobrim uspehom i po završetku svojih studija dolazi u Beograd, gde otvara svoj

projektantski biro za nacrte i planiranje etažnoga grejanja. Kao odličan stručnjak na konkursu za sprovodjenje etažnoga grejanja u hotelu „Bristol" koji se nalazio u Karadjordjevoj ulici, on pobedjuje na konkursu kao najbolji i dobija zadatak od beogradske zadruge koja je bila vlasnik hotela da pristupi radu u sprovodjenju centralnoga grejanja hotela „Bristol", i da za sve vreme trajanja radova bude i nadzorni inženjer radova. Ženi se iz ljubavi Žankom, kćeri pok. Mihajla Levija, i u srećnom i skladnom braku dobija jedinca sina Rafajla. Marljivim radom i velikom stručnošću docnije zapošljava u svome preduzeću i inženjera Melameda, koji danas živi u Beču sa svojom porodicom. Danilo je sa svojom ženom i sinom likvidiran od nacista 1942. godine.

ADVOKATI

Dr David Alkalaj rodjen u Beogradu 1863. godine. Veoma čuven ne samo kao advokat već i kao veliki jevrejski javni radnik David je prvi Jevrejin iz Beograda, koji je napisao jevrejsku gramatiku i jevrejski rečnik i govorio perfektno Ivrit-jevrejski jezik. U srećnom braku imao je četiri sina od kojih su svi bili diplomirani pravnici, docnije advokati i dve kćeri. Porodica Alkalaj bila je jedna od najelitnijih jevrejskih porodica u Beogradu. Ne samo otac već i svi sinovi i kćeri bili su poznati kao veoma darežljivi ljudi, i mada ne veoma bogati izdašno su pomagali jevrejsku sirotinju u Beogradu. Pok. dr Alkalaj bio je veoma lep čovek, višljega rasta, duge, negovane crne francuske brade i crnih brkova, odeven u žaketu, sa polucilinderom ili crnim šeširom na glavi. On i njegova supruga umiru u Beogradu pre početka Drugog svetskog rata, svi sinovi, osim Sime, koji sada živi sa svojom suprugom u Haifi i jedne udate kćeri, Klarise koja je udata za dr med. Isakom Alfandari, čuvenim neurologom svetskoga glasa, živi takodje u Haifi, Izrael, ostali su likvidirani od nacista.

Dr Alkalaj je sin Moše i majke Klare. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Prvoj beogradskoj muškoj gimnaziji. Pravni fakultet sa doktoratom završio je u Beču i Tibingenu. Odmah po završetku svojih studija on 1891. godine otvara advokatsku kancelariju u Beogradu i posvećuje se javnom

jevrejskom radu. Krajem XIX veka on osniva Prvo cionističko društvo u Beogradu i naziva ga „Cion". 1903. godine dr Alkalaj je izabran za delegata za doček kralja Petra prvog Karadjordjevića. 1927. godine dr David Alkalaj je kao delegat učestvovao na prvom cionističkom kongresu u Bazelu. Umro je 1933. godine u Beogradu, ožaljen od cele jugoslovenske jevrejske zajednice u Jugoslaviji, kao i mnogobrojnih prijatelja i poštovalaca ne Jevreja od kojih je bio cenjen i poštovan. Njegovom smrću jevrejska zajednica ne samo u Srbiji nego i u celoj Jugoslaviji, izgubila je velikog čoveka i borca za jevrejska legitimna prava u svetu, a njegovom smrću se ova praznina nije popunila ni do 1941. godine. Iz jevrejske sredine nestao je veliki i pošten čovek, filantrop i jevejski radnik koji kod preživelih Jevreja posle kataklizme u Drugom svetskom ratu i danas živi u njima.

David Avrama Koen advokat, rodjen je 1854. godine u Beogradu, po završetku osnovne škole i gimnazije sa velikom maturom, on se upisuje na Pravni fakultet tadašnje Velike škole u Beogradu, koji završava sa odličnim uspehom. Bio je veoma poznat kao odličan pravnik. Čovek srednjega rasta, proćelav, negovanih crnih brkova i male francuske bradice, uvek pedantno odeven u žaketu sa crnom mašnom na kragni. Bio je poznat kao odličan govornik i odličan poznavalac pravnih nauka, tako da je kao advokat imao mnogobrojnu i odabranu klijentelu. Za vreme Prvog svetskog rata živi kao izbeglica u Nišu i kao politički radnik David se istakao. Napisao je i knjigu „Bog čuva Srbiju" 1913. godine, u kojoj veliča podvige srpske vojske u dva Balkanska rata. Bio je i veliki pobornik i pripadnik Narodne radikalne stranke. Prilikom okupacije Srbije od strane Bugara pozvan je od komandanta mesta i upitan da li je on napisao knjigu „Bog čuva Srbiju", i da li hoće da se odrekne iste knjige kao pisac, on je bugarskom komandantu odgovorio: „Srećan sam što sam u svojoj knjizi opisao epopeju srpskog naroda u oba Balkanska rata, i ni po koju cenu se iste knjige ne odričem". Posle ove izjave David je sutradan obešen u Niškoj tvrdjavi 1916. godine, kao politički krivac – neprijatelj Bugara i njihove carevine.

Dr Jakov Čelebonović otac Marka Čelebonovića, akademskog slikara iz Beograda. Bio je veoma poznat kao čuveni advokat. On je zastupao grofa Turtaksista u sporu sa predratnom Jugoslavijom oko imovinskog spora izmedju Turtaksista i bivše Jugoslavije. Bio je to maratonski sudski spor, jer je o celom predmetu odlučio i „Haški sud", koji je celokupno imanje vratio grofu Fortuntasisu. Pok. dr Čelebonović bio je i politički veoma poznata ličnost. Pripadao je Narodnoj radikalnoj stranci, a više puta biran je i za predsednika Jevrejske opštine u Beogradu. Bio je veoma poznat kao veliki mecena. Izdašno je pomagao jevrejsku sirotinju, i nikad nije želeo da njegova pomoć bude oglašavana na velika zvona. Kod jevrejske sirotinje bio je veoma omiljen i od nje je prozvan „sirotinjska majka". Za vreme okupacije naše domovine živeo je u stogom ilegalstvu, krijući se od nacista kao Jevrejin. Umro je pre više godina u Beogradu u oslobodjenoj domovini, ispraćen sa velikom poštom od beogradskih Jevreja.

Šemaja Demajo rodjen je u Beogradu gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom i Pravni fakultet univerziteta u Beogradu. Pok. Šemaja bio je veoma poznat kao veliki stručnjak pravnik, odličan govornik, i politički aktivan u javnom životu, kako jevrejskom tako i političkom životu naše šire zajednice. Još od rane mladosti pripadao je Narodnoj radikalnoj stranci, a bio je politički i intiman prijatelj pok. Božidara Bože Maksimovića, bivšeg ministra pravde i unutrašnjih poslova u bivšoj Jugoslaviji, zvanog "Boža kundak". Bio je biran na listi Narodne radikalne stranke i za narodnog poslanika za grad Beograd. Pok. Šemaja bio je poznat i kao jevrejski javni radnik. On je u dva maha bio predsednik Jevrejske opštine, vrlo dugo je bio predsednik Srpsko-Jevrejskog pevačkog društva. Kao rodoljub i patriota učestvovao je u Balkanskim ratovima, a početkom Prvog svetskog rata kao težek bolesnik biva oslobodjen učešća u ratu. Po činu je bio rezervni oficir. Pok. Šemaja je kao čovek bio veoma omiljen kod velikog broja starih Beogradjana. On je zadobijao ljude svojom plemenitošću i šarmom, a bio je uvek spreman da pomogne svakom onom kome je bila potrebna pomoć, na samo stručne, nego i materijalna. Pred kraj svoga života on ustupa svoju advokatsku kancelariju svome sinovcu Samuilu – Miletu. Umro je, koliko se sećam 1932. godine ožaljen od mnogobrojnih prijatelja, političkih prijatelja i poštovaoca staroga Beograda. Na veličanstvenom pogrebu pok. Šemaje učestvovalo je nekoliko hiljada Beogradjana a nekrolog je pored ostalih govornika o Šemaji kao čoveku, advokatu i političkom radniku, održao Božidar Maksimović, bivši ministar.

Samuilo Demajo rodjen u Beogradu 1898. godine, sin pok. Solomona bivšeg trgovca i majke Jelene, rodjene Alkalaj, bivše učiteljice. Osnovnu školu, gimnaziju i veliku maturu završio je u Beogradu 1919. godine. Po završetku gimnazije upisuje se na Pravni fakultet beogradskog univerziteta i posle tri godine diplomira na Pravnom fakultetu sa odličnim uspehom. Pošto je odslužio svoj vojni rok, on stupa na rad u kancelariji svoga strica Šemaje, čiju kancelariju preuzima od onog dana kada se Šemaja kao težak bolesnik povlači sa posla. Pok. Mile bio je veoma poznat kao odličan pravnik, bio je to čovek blage naravi, vrlo malo je govorio, neverovatno skroman, i uvek spreman da svakome pomogne u nuždi, na samo pravničkim savetima već i materijalno.

Politički je pripadao Narodnoj radikalnoj stranci, a bio je vrlo poznat i kao jevrejski javni radnik. Vrlo često je biran u upravu Jevrejske opštine u Beogradu a za vreme okupacije naše domovine od nacista on u najtežim momentima preuzima kormilo Jevrejske opštine kao predsednik. Mada je imao prilike i mogućnosti da lažnim ispravama napusti Beograd sa svojom porodicom on to odbija smatrajući za svoju dužnost da ne samo upravlja preostalim Jevrejima u okupiranom Beogradu, već i da sa njima deli njihovu zlu sudbinu. Kada je u predratnom Beogradu posle smrti njegovog strica Šemaje, osnovano u Beogradu jevrejsko humano društvo „Šemaja Demajo" koje je imalo za cilj odevanje siromašne dece, Mile pored ostalih javnih zaduženja i tu aktivno saradjuje. Svoju odanost Jevrejima plaća krvavim jadukom – svojom smrću, jer je sa ženom rodjenom Medina i decom likvidiran od nacista 1942. godine.

David Alkalaj rodjen 1898. godine u Beogradu, sin Avrama, sveštenika i majke Gorene, rodjene Hason završio je osnovnu školu i VI razreda gimnazije u Prvoj beogradskoj muškoj

gimnaziji. Za vreme okupacije Srbije od Austro-nemaca Dača, da ga ne bi neprijatelji internirali upisuje se u cesarsko – kraljevsku realnu gimnaziju gde završava gimnaziju i polaže ispit zrelosti sa odličnim uspehom 1918. godine. Odmah po oslobodjenju naše domovine naš Dača se upisuje na Pravni fakultet beogradskog univerziteta i sa odličnim uspehom završava u rekordnom roku od tri godine Pravni fakultet. Po odsluženju vojnog roka Dača polaže sa ocenom jednoglasno i sudijsko-advokatski ispit i otvara u Beogradu advokatsku kancelariju. Naš Dača je poznat kao jevrejski javni radnik, još kao gimnazijalac Dača je bio veliki borac za jevrejska prava. On je često bio delegat – mislim na period dok je bio advokat Jevreja u inostranstvu i kao takav uvek umeo dosledno i sa puno takta da zastupa interese Jevreja u Jugoslaviji. Vrlo često Dača je biran i u upravu jevrejske opštine a posle oslobodjenja naše domovine od nacista Dača postaje njen prvi predsednik. Dača je pre rata bio oženjen Čikom, rodj. Levi i u skladnom braku dobio sina Alberta. Dača je spasao svoju glavu slučajem, što je kao rezervni oficir pao u nemačko zarobljeništvo. Žena mu Čika i sin jedinac likvidirani su od fašista. Odmah po dolasku u oslobodjenu domovinu Dača se prihvata veoma teške dužnosti u tek oformljenoj novoj jevrejskoj opštini. On osniva i jevrejsku menzu, koja je hranu delila jevrejskoj sirotinji besplatno, uspeva da uspostavi vezu sa JOINT-om, koji je beogradskim Jevrejima slao obilatu pomoć u odelu, odeći, lekovima itd. Osim toga njegovom inicijativom svaki onaj koji je došao u Beograd iz koncentracionih ili zarobljeničkih logora dobijao je na ime prve pomoći i u gotovu po 500 dinara, što je za ono vreme bila poprilična suma. Dača je sve svoje dužnosti kao javni jevrejski radnik obavljao sa puno volje ne štedeći sebe ni vreme koje je upotrebljavao za rad na tako humanom poslu sve do 1950. godine, kada je emigrirao u Izrael, gde i sada neumorno radi kao javni radnik u Udruženju jugoslovenskih Jevreja koji su emigrirali u Izrael sa sedištem u Jerusalimu. Od 1950. godine naš Dača je radio kao rukovodilac u „Jad Vašemu", državnom institutu za statistiku jevrejskih žrtava fašizma u Drugom svetskom ratu. Još i danas pamtim rastanak sa Dačom prilikom odlaska u Izrael, gde mu je pred rastanak moja malenkost održala govor. Bio je to ne samo moj oproštaj sa mojim drugom iz detinjstva, već i oproštaj našega Dače od preostalih živih sa Jalije, za koje se Dača svesrdno borio sve do svoga oproštaja sa njim.

Jakov Alkalaj rodjen 1873. godine u Beogradu. Završio je osnovnu školu, gimnaziju i maturu u Prvoj beogradskoj muškoj gimnaziji i odmah posle završene mature upisao se na Pravni fakultet beogradskog unuverziteta. Mada diplomirani pravnik, budući da je vrlo slabo čuo, on od početke svoje karijere pa sve do svoje smrti radi kao jevrejski javni radnik – sekretar jevrejske opštine u Beogradu sve do svoje smrti 1922. godine. Bio je to veoma kulturan i ugladjen čovek, visokog rasta, kao more plavih očiju i veoma lepe glave. Po naravi blag a kao čovek veoma dobar on je plenio svojom dobrotom i kroz ceo svoj život imao samo prijatelje. Njegova smrt je pogodila sve beogradske Jevreje jer je njegovom preranom smrću, jevrejska zajednica u Beogradu osećala prazninu u radu ne samo tada na verskom polju već i na njegovom kulturnom i nacionalnom području. Žena Jakova, Lena, rodjena Gabaj 1890. godine u Požarevcu, njegova verna supruga umire kao težak bolesnik prirodnom smrću nekoliko godina pre početka Drgugog svetskog rata.

Dr Fridrih Pops rodjen je 13.XI 1874. godine u Krakovu. Kratko vreme posle njegovog rodjenja njegovi roditelji prelaze u Beograd, gde je pok. Pops završio osnovnu školu, osam razreda gimnazije i veliku maturu u Prvoj muškoj gimnaziji u Beogradu, kao i Pravni fakultet koji je završio na univerzitetu u Beogradu. Po završetku velike mature pok. Pops je godinu dana proveo na studijama u Beču gde je diplomirao na abiturijentskom kursu ekonomskoga fakulteta. 1902. godine dr Pops se ženi Ružom rodjenom Flajšer koja je rodjena u Beogradu 1883. godine. Pok. dr Pops bio je veoma poznat na samo kao renomirani pravnik već i jevrejski javni radnik. On je permanentno četvrt veka bio predsednik opštine eškenaskog obreda. Isto tako dr Pops je dugi niz godina bio i predsednik Saveza jevrejskih opština, odbornik beogradske opštine gde je jedno vreme bio i potpredsednik. Isto tako dr Pops je bio i član uprave društva "Nasušni hleb" kao i član uprave društva Svetoga Save. Dr Pops je veoma zaslužan za objedinjavanje jugoslovenskog jevrejstva a naročito se istakao pred početak Drugog svetskog rata, kada se bujica jevrejskih izbeglica, bežeći ispred Hitlerovog terora, slila u Jugoslaviju.

Njegovom zaslugom tada je organizovano prihvatanje i zbrinjavanje kao i omogućavanje daljeg putovanja jevrejskih izbeglica čime je on dao dokaza da se bori i pruža otpor reakcionarno politički i socijalnim potresima. Dr Pops je isto tako bio i aktivan politički radnik. Pripadao je Demokratskoj stranci, Ljube Davidovića, i aktivno radio na platformi Demokratske stranke zajedno sa Kostom Timotijevićem, prvakom iste stranke a ocem pok. Dude Timotijevića, rektora novinarske akademije u Beogradu. Za vreme nacističke okupacije naše domovine dr Pops je sa svojom suprugom celo vreme živeo u okupiranom Beogradu, a zvao se Jovan Zečević. Da ga kvislinški doušnici ne bi prepoznali on pušta bradu i slobodno se kreće u okupiranom Beogradu. Odmah po oslobodjenju Beograda, on aktivno radi na obnavljanju jevrejske opštine i Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, organizuje i prihvata naše ljude koji su se tada vraćali iz koncentracionih i zarobljeničkih logora, izbegličtva i NOB, mada iscrpljen, star i bolestan on ulaže svoju snagu do poslednjeg atoma svoje snage i kao predsednik Saveza ostaje na tome radu sve do kraja svoga života. Dr Pops je najzad izgarajući na svojoj plemenitoj dužnosti umro u Beogradu 25. maja 1948. godine, otpraćen i ožaljen od svih preostalih Jevreja koji su tada živeli u Beogradu, svojih mnogobrojnih poštovalaca i prijatelja. Smrću dr Popsa pretrpeli su Jevreji Jugoslavije nenadoknadiv gubitak. Umrli dr Pops svojim delima će večito živeti u srcima onih Jevreja koji su sa njim saradjivali. Da napomenem još i to da je pok. dr Pops više puta odlikovan za svoj javni rad. Njegova supruga Ruža umrla je u Beogradu 1961. godine.

LEKARI

Prof. dr med. Leon Kojen rodjen je u Beogradu 1875. godine, gde je završio osnovnu školu i osam razreda gimnazije sa položenom velikom maturom Prve beogradske muške gimnazije. Po završetku gimnazije otišao je na medicinske studije u Beč gde je

kao odličan djak završio medicinski fakultet i po odsluženju vojnoga roka bio poslat od srpske vlade na specijalizaciju urologije i opšte hirurgije, koju je završio i vratio se u Beograd, gde je svojim stručnim radom, sposobnošću i velikom stručnom spremom ubrzo postao i šef Drugog hirurško-urološkog odelenja opšte državne bolnice u Beogradu, da bi ubrzo po osnivanju Beogradskog medicinskog fakulteta postao redovan profesor na katedri urologije. Prof. Kojen je isto tako bio i dvorski lekar, kao i lični lekar kralja Aleksandra Karadjordjevića. On je balkanske ratove i Prvi svetski rat proveo na frontu, radio je aktivno sve do početka Drugog svetskog rata, kada je u početku maltretiran od nacista, docnije iako Jevrejin, dobio od okupatorskih vlasti na intervenciju Ruminskog dvora putne isprave za odlazak iz okupirane Srbije, kada je otišao u Novi Vinodol i pridružio se svojoj supruzi Vizi i sinu Milanu, a odatle otputovao u Englesku, gde se aktivno kao naučni radnik bavio svojim humanim pozivom. Da napomenem još i to da je pok. profesor Kojen operisao i rumunskog kralja Ferdinanda od raka na čmaru i tada postao i glavni lekar konzula Rumunskog dvora. Odmah po oslobodjenju naše domovine prof. Kojen se vraća u oslobodjenu domovinu i preuzima svoju raniju dužnost. Na dužnosti je ostao sve do svoje smrti. Prof. Kojen je bio ne samo čuven kao hirurg, već i kao vrlo plemenit i human čovek. On je operisao siromašne i one bolesnike plitkih džepova besplatno, davao je velike priloge za humane i dobrotvorne svrhe, i bio veoma napredan i čovek širokih ogleda. Njegova pasija bili su trkački konji, imao je svoju ergelu a bio je i strastveni pokerista, poznati posetilac beogradskoj "Džokej kluba". Bio je to veliki patriota, voleo je svoju domovinu, ali nikad nije poricao ili krio svoje poreklo. Nekoliko godina posle njegove smrti, umrla je i supruga Viza.

Prof. dr med. Solomon Davidović rodjen je 1891. godine u Beogradu. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Požarevcu 1910. godine. Po završetku gimnazije odlazi u Beč gde se upisuje na Medicinski fakultet. 1914. godine interniran je od Austro-ugarskih vlasti i odveden u jedan od koncentracionih logora u Madjarsku 1918. godine. Šest meseci posle oslobodjenja odlazi u

Beč gde završava svoje studije 1920. godine. Kada je primljen za lekara sekundarca hiruškog odelenja glavne vojne bolnice u Beogradu, gde docnije postaje i prvi asistent prof. fakulteta i šefa hirurškog odelenja Mihajla Mike Petrovića. Na toj dužnosti ostaje sve do početka Drugog svetskog rata kada sa lažnim ispravama sa svojom suprugom i jednom kćeri beži u Split a odatle u Italiju. 1943. godine na zahtev Jugoslovenske vlade u izbeglištvu stiže u London gde radi kao lekar članova vlade sve do 1945. godine kada se vraća u Beograd i stupa na rad na Prvu hiruršku kliniku. Pošto kao Jevrejin do rata nije mogao da napreduje, on tek 1945. godine ubrzo napreduje kao docent da bi vrlo brzo ostao vanredni a docnije i redovan profesor hirurgije na Medicinskom fakultetu. Na samopregornom radu dr Davidović ostaje sve do 1962. godine kada je penzionisan. Prof. Davidović bio je poznat na samo kao odličan hirurg, već i kao plemenit čovek veoma sažaljive prirode i kao veliki humanista. Kao dokaz ovih tvrdnji da napomenem još i to da dr Davidović za 50 godina lekarskog samopregornog i požrtvovanog rada nije uspeo da stvori nikakav imetak. On danas živi od svoje čestito zaradjene penzije u Beogradu.

Dr Moša Bukus Alkalaj rodjen 4. aprila 1878. godine u Beogradu. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu 1899. godine kada je otišao u Beč i upisao se na medicinski fakultet, gde je i promovisan za doktora celokupne medicine 1904. godine. Odmah posle promocije on specijalizira kod čuvenih bečkih profesora Nojmana i Hajeka, otorinolaringologiju i postaje specijalista lekar za oboljenja uha, nosa i grla. Svoju karijeru započeo je odmah po završenoj specijalizaciji u glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu gde ubrzo kao visoko kvalifikovani stručnjak i veoma cenjen kao lekar i čovek postaje šef odelenja. Mada Jevrejin on je bio cenjen od svih kolega šefova odelenja u glavnoj vojnoj bolnici. Njegov nekadašnji učenik koga je pok. dr Alkalaj učio da postane dobar stručnjak nije se prema njemu poneo kao čovek. Kada je kod dr Bukusa završio specijalnost i položio majorski ispit, on je postao šef odeljenja, a dr Alkalaj postaje samo honorarni lekar odeljenja. Pok. Bukus je bio čuven kao dobar hirurg u svojoj struci i kao takav je bio cenjen i poznat u predratnom Beogradu. Bio je to veoma human i dobar čovek, poznat kao filantrop koji od beogradske sirotinje nikad nije naplaćivao ni pregled ni operativne zahvate ako su ovi bili potrebni. Likvidiran je od nacista na Banjici 1942. godine.

Dr Nisim Alkalaj rodjen u Beogradu 1887. godine, sin pok. Avrama sveštenika i majke Boene, rodjene Hason, završio je osnovnu školu i sedam razreda Prve muške gimnazije u Beogradu 1914. godine, da bi 1919. godine na tromesečnom maturskom kursu u zgradi Druge beogradske muške gimnazije završio veliku maturu sa odličnim uspehom. Po završetku velike mature Nisim odlazi na medicinske studije u Francusku gde završava medicinske nauke na medicinskom fakultetu u Lionu 1924. godine sa vrlo dobrim uspehom. Zatim prelazi u Pariz, na Sorbonu gde godinu dana specijalizira dermato-venerologiju, a zatim se vraća u Beograd gde na klinici za kožne i venerične bolesti prof. dr Djurice Djordjevića produžuje da specijalizira. Bio je saradnik i radio na naučnom polju dugi niz godina sa profesorom dr Kićevcem, i postao prvi ukazni asistent. Mada, kao Jevrejin, a tada je već počela da vlada radikalna antisemitska era, morao je vrlo dugo da čeka da mu se dodeli zvanje koje je on itekako svojim naučnim radovima zaslužio, tako da su i preko prećutanog naredjenja od tadašnjih vlasti da Jevreji ne mogu da prosperiraju na naučnom polju, oni tj. prof. Djordjević i tada docent Kićevac svojim vezama i autoritetom uspeli su da izbore saglasnost, da se Nisimu dodeli položaj prvog asistenta. Nisim je bio veoma skroman i ćutljiv kao čovek, poznat kao lekar humanista i naučni radnik, ne samo u našoj zemlji već i u inostranstvu. 1942. godine Nisim je operisan od grizliste u dvanaestopalačnom crevu na hirurkom odelenju vojne bolnice u Beogradu. Potkazan od doušnika nacistima, Ljotićevci su ga udarali čizmama po stomaku i on je izbačen sa bolesničke postelje i tučen pao i strmoglavio se niz bolničke stepenice. Razume se da su mu od batina prokrvarila creva i pukli šavovi na zašivenoj rani, i on je od fašističkih zlotvora odveden na Banjicu gde je i streljan 1942. godine.

Dr med. Rafajlo Rubenović rodjen 1897. godine u Beogradu. Osnovnu školu i sedam razreda gimnazije završio je u Beogradu 1914. godine. 1917. godine završio je osmi razred

gimnazije i veliku maturu u Realnoj gimnaziji u Beogradu, a 1919. godine otputovao u Francusku gde je u Lionu zajedno sa Nisimom Alkalajem promovisam za dr Celokupne medicine 1924. godine u Lionu. Po završetku svojih studija Rafajlo dolazi u Beograd i svoj lekarski staž započinje na Drugoj internoj klinici prof. dr Antića, gde radi dugi niz godina na usavršavanju. Svojim upornim radom, marljivošću i zalaganjem on posle nekoliko godina dobija zvanje asistenta volontera, da bi otprilike u isto vreme kada i dr Nisim Alkalaj stekao zvanje ukaznog asistenta. Pok. Rafajlo bio je veoma sposoban i cenjen kao lekar, a naročito prof. dr Borić ga je izvanredno cenio i uporno nastojao da pok. Rafajla unaprede. Rafajlo je streljan na Banjici od nacista 1942. godine.

Dr med. Rafajlo Alfandari rodjen je u Beogradu 1881. godine, sin Nisima Senzala i majke Sali, rodjene Talvi, domaćice. Osnovnu školu i gimnaziju sa položenom velikom maturom završio je u Prvoj beogradskoj muškoj gimnaziji sa vrlo dobrim uspehom a zatim se upisao na Medicinski fakultet u Beču, gde je završio medicinske studije i specijalizirao kod prof. dr Fingera kožne i polne bolesti. Odmah po završetku specijalizacije on se ženi Melom, kćerkom dr Davida Rozenberga, bečkog lekara, i vraća se u Beograd, da po odsluženju stalnog kadra, kao specijalista stupi u državnu službu kao sreski lekar. On je dugi niz godina menjao mesta službovanja da bi najzad 1925. godine postao šef kožno-veneričnog odelenja okružne bolnice u Požarevcu. Mada specijalista jedne od veoma konjukturnih grana (jer je u Požarevačkom okrugu i na Homolju carovao lues) on je ogroman broj bolesnika lečio besplatno, tako da je veoma teško, nemajući sredstva na raspolaganju iškolovao tri sina i jednu kćer (Nisima službenika, Davida dipl. paravnika, službenika Državne hipotekarne banke u Beogradu i Isaka svršenog učenika državne trgovačke akademije u Beogradu-poginuo u NOB-u i jednu kćer Saliku).

Ostala porodica likvidirana je od nacista 1942. godine. Dr Rafajlo je prošao kroz sve ratove od 1912-1918. godine i dobio čin sanitetskog potpukovnika. Odlikovan je sa više vojnih odlikovanja. Umro je u Beogradu 1936. godine od generalizirane arterio skleroze.

Dr Solomon Alkalaj rodjen je u Beogradu 18.10.1878. godine. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu u Prvoj muškoj gimnaziji 1896. godine. Po položenom ispitu zrelosti otišao je u Beč i upisao se na medicinski fakultet. Promovisan je za doktora celokupne medicine 1902. godine kada je produžio sa specijalizacijom i 1904. godine došao u Beograd kao specijalista za ženske bolesti i porodjaje. Bio je to čovek širokih pleća, visok, proćelav, smedjih negovanih brkčića, po naravi veoma staložen, veliki humanista, koji je ne gledajući na materijalno obezbedjenje pomagao kao lekar i čovek svakom onom koji mu se obratio za pomoć. Radio je kao specijalista ginekolog u Središnjem uredu za osiguranje radnika u Beogradu. Bio je poznat i kao jevrejski javni radnik, a učestvovao je gotovo u svim jevrejskim udruženjima i humanim društvima staroga Beograda, koliko se sećam jedno vreme bio je i predsednik Jevrejske opštine u Beogradu. Zaslugom pok. dr Alkalaja sazidan je u Beogradu i Jevrejski Dom u ulici 7. Jula br. 71.

Pok. dr Alkalaj je ceo svoj život posvetio bolesnicima i Jevrejima staroga Beograda. Umro je 11.9.1929. godine, ožaljen ne samo od svih beogradskih Jevreja već i od naših sugradjana Srba a njegovom smrću, nestala je sa pozornice jevrejskog javnog života velika figura čoveka humaniste i lekara, koga se sa pietetom sećaju svi oni Jevreji koji su posle kataklizme Jevreja u Drugom svetskom ratu ostali u životu.

Dr med. Bukić Pijade ginekolog, rodjen je u Šapcu, gde je završio osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom. Položivši ispit zrelosti otišao je u Beč i upisao se na Medicinski fakultet. Po završetku Medicinskog fakulteta, specijalizirao je ginekologiju i akušerstvo – ženske bolesti i porodjaje u Beču, kada je došao u Beograd i bavio se privatnom lekarskom praksom. Pok. dr Pijade bio je poznat kao jevrejski javni radnik. Bio je biran i za predsednika jevrejske opštine. Dr Pijade bio je veoma omiljen ne samo kao lekar već i kao čovek. On je svojim šarmom i duhovitošću, dobar kao govornik, prosto plenio ljude i bio okružen velikim brojem prijatelja i poštovalaca ne samo kod Jevreja već i kod velikog broja naših sugradjana Srba. Bukić je bio veoma cenjen i

uvažavan od svojih kolega Srba i, koliko se sećam, bio je biran za časnika u lekarskoj komori i Srpskom lekarskom društvu. 8. novembra 1941. godine oteran je sa mnogim poznatim rodoljubima – intelektualcima u Banjički logor, smešten u podrumskoj sobi. Za sve vreme svoga mučnog života u logoru smrti na Banjici, bio je na visini kao čovek i lekar obilazio bolesnike i nevoljne i davao maksimum od sebe da im pomogne koliko može. On je iskorišćavao svoj položaj i kod okupatorskih lekara stvarao uverenje da izvesne zaslužne ljude treba oslobadjati iz logora kao teške bolesnike i pustiti na slobodu, što mu je vrlo često i uspevalo. Kada je saznao da u Banjički logor treba da dodju gestapovci, on je u saradnji sad dr. Blagojevićem, lekarom iz Vrnjačke Banje, pustio vest kroz logor, i izvestio logorske vlasti da u logoru vlada tifus i time sprečio dolazak gestapovaca u logor. Taoci u Banjičkom logoru su pojedinačno i periodično puštani iz logora a sa dr Pijade ostala su samo dvojica. On je bolesnike i samrtnike u logoru tešio rečima: „lako je braćo umreti, ali je teško umirati", i on je postepeno kroz nekoliko godina umirao. Dr Pijade je bio čovek niskoga rasta širokih pleća i veoma pošten hrabar i human čovek. Dr Pijade je verovao da su mu sin i žena u životu na radu u Smolensku, a niko od nas koji su znali za sudbinu njegovih milih i dragih nisu imali smelosti da mu kažu da su njegov sin i žena Berta utovareni u gušegupku i ugušeni otrovnim gasom. Njegova kćer mu je krijući se negde oko Splita kanalima poslala dva pisma. Dr Bukiću nije bilo lako kada je posle svakog masovnog streljanja u Jajincima, Kriger, pomoćnik komandanta Banjičkog logora, sadistički se smejući, stalno govorio Bukiću da će kod idućega streljanja doći on na red. Dr Pijade je zajedno sa dr Pogarašom uspeo da uvuče u bolnicu: dr Živkovića, Petra Nikezića, prof. Sinišu Stankovića, prof. Djelimea i Miku Ilića. Pored profesora Milana Žujovića i drugih koji su se već nalazili u logoraškoj bolnici. Po kapitulaciji Italije dr Pijade je poveo dr Fogaraša izmedju 10 i 11 časova pre podne u svoju sobu i rekao mu da se ne oseća dobro. U tome je u logor došao jedan narednik Nedićeve državne straže da mu dr Bukić previje nogu, za koga misli da je donosio vesti iz logora. Dr Pijade ga je zamolio da previje narednika i kad je to izvršio ostavio ga nasamo u sobi sa žandarmerijskim narednikom. Kad sam se vratio u sobu zatekao je dr Bukića kako modar sa penom na ustima leži na postelji, pa je pozvao dr Živkovića da mi pomogne. Dr Živković i dr Djelimeo su bili sa dr Žarkom Fogarašem u bolesnikovoj sobi, u kojoj su zatekli već mrtvog dragog nam dr Bukića (Izjava dr Žarka Fogaraša iz Pančeva).

Dr Avram J. Vinaver rodjen 31. decembra 1863. godine u Varšavi u uglednoj porodici koja je dala Poljskoj i carskoj Rusiji talentovane lekare, pravnike, matematičare, pesnike i šahiste. Završivši sa odličnim uspehom gimnaziju i medicinu koju je studirao u Madjarskoj, Krakovu i Beču, bio je i asistent prokuriste dr Rigera a docnije prof. Brauna i Birlota. Po završetku studija dr Vinaver je pošao za Carigrad ali se u Beogradskom šah klubu 1889. godine upoznao sa tadašnjim ministrom Taušanovićem, koji mu tada ponudi da bude šef očnog odelenja u očnoj bolnici. Posle godinu dana rada na očnom odelenju dr Vinaver prelazi u Šabačku bolnicu gde je bio veoma omiljen kao lekar i čovek od svih gradjana staroga Šapca. On je bio i prvi privatni banjski lekar u Koviljači, a pošto je strašno voleo rendgenologiju, on je prvi u Srbiji nabavio rentgenov aparat. U lečenju lupusa rengenovim zracima imao je uspešne rezultate i bolesnike prikazao u srpskom lekarskom društvu. Isto tako on je napisao i knjigu „Da li je očev sifilis nasledan". Kao lekar encilopedista dr Vinaver je imao osam soba ispunjenih medicinskom literaturom i ogromnom kolekcijom raznovrsnih medicinskih instrumenata, potrebnih za sve grane medicinske nauke. Učestvovao je u Balkanskim ratovima 1912. i 1913. godine, a početak svetskoga rata zatekao ga je u Valjevu, gde je dobio naredjenje da sve tamošnje rezervne vojne bolnice preda neprijatelju. Ovaj velikan umro je 24. avgusta 1915. godine od tropske malarije. Sahranjen je u Djevdjeliji, a po oslobodjenju naše države 1918. godine njegov grob se više nije mogao raspoznati. Za vreme prve invazije Austrijanaca u Srbiju trebao je da bude izveden pred ratni vojni sud zbog svog patriotskog držanja i anti-neprijateljskog rada, ali pošto su Austrijanci bili potučeni na čelu sa generalom Poćorekom, naglo su se povukli iz Srbije tako da kazna nad dr Vinaverom nije mogla biti izvršena. Dr Vinaver je za vreme ratova kao rodoljub svu svoju uštedjevinu potrošio na predovoljstva za vojnike, koje je voleo kao otac svoju decu. Umro je kao rezervni sanitetski major.

Dr med. Natan Tajtacak sanitetski poručnik VII pečadijskog puka prvog poziva. Rodjen je u Beogradu 3.10.1888. godine u Beogradu. Sin Andjelka, trgovačkog putnika i majke Rahile, rodjene Tajtacak, završio je osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom u Prvoj beogradskoj gimnaziji. Po završenoj maturi Natan odlazi u Beč na medicinske studije, koje završava sa vrlo dobrim uspehom 1911. godine. Vrativši se u Beograd on stupa u stalni kadar da bi, 1912. godine, kao aktivni sanitetski poručnik bio učesnik u Balkanskim ratovima. 1915. godine Natan je oboleo od pegavoga tifusa i kao komplikaciju dobio flegmonu obeju nogu. Po mišljenju hirurga trebalo je izvršiti amputaciju oba donja ekstermiteta, što Natan nije dozvolio, imajući nameru da se ženi devojkom koju je strasno voleo, odmah po završetku rata. Umro je 21. marta 1915. godine u Požarevcu, a njegova mati Rahila koja ga je za sve vreme negovala, budući zaražena pegavcem umire sutradan 22. marta 1915. godine u Jagodini u stanu svoje sestre Sultane, Bele Kadmonović. Natan je bio veoma skroman mlad čovek, antialkoholičar i nepušač, živeo je za svoju medicinu i sanjario da osnuje srećan brak, ali ga je neumitna smrt pokosila, tako da svoje ideale nije mogao da ostvari.

Dr Bora Beraha rodjen u Nišu oko 1885. godine, sin Isaka, menjača iz Niša i majke Rašele-Bele, rodjene Avramović, domaćice (njena sestra je Bertica Gabaj), osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Nišu. Potom se upisao na Medicinski fakultet u Beču. Po završetku studija službovao je kao lekar u Nišu, gde je pred izbijanje Drugog svetskog rata bio viši inspektor saniteta u Nišu i načelnik saniteta moravske banovine. Poznat je kao veoma human čovek i odličan lekar a dugo godina je u zajednici sa dr Petkovićem držao privatni sanatorijum u Nišu. Bio je predsednik Jevrejske opštine u Nišu. Imao je tri kćeri i jednog sina i to kćerke: Stela, udata Medina, Bela udata Koen, i Ančica, student i sina Isaka. Stela, udata za Emila Medina, menjača imala je dvoje dece: sina Mišu i kćer Anitu. Emil Medina sada živi u Izraelu. Bela, udata za Marka Koena, je imala sina Jovicu. Dr Bora Beraha streljan je na Bubnju kod Niša 1942. godine sa svojom suprugom, sinom Isakom, kćerkom Stelom, unukom i zetom Markom Koenom a Bela sa sinom i Ančica likvidirane su na Sajmištu 1941. godine.

Dr David Kadmon - Levi, sin Sultane rodj. Tajtacak, domaćice i Jakova, bivšeg trgovca iz Beograda, rodjen je u Beogradu 1898. godine. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu 1919. godine a zatim se upisao na Medicinski fakultet u Beču. Po završetku studija 1927. godine stupio je na rad kao lekar-volonter na Prvu internu kliniku profesora Ignjatovskog, gde je kao lekar-volonter svojim upornim radom i naučnim radovima dobio zvanje asistenta-volontera klinike. Mada jedan od najsposobnijih, nije mogao da napreduje u službi, tj da postane plaćeni ukazni asistent, budući da je bio Jevrejin, a tada je u bivšoj Jugoslaviji već uveliko zacario antisemitizam, koga su tadašnje vlasti volens-nolens morale da toleriraju. Po ulasku neprijatelja u Jugoslaviju 1941. godine Dača izvesno vreme radi u jevrejskoj bolnici kao lekar, a docnije lažnim ispravama beži u Italiju gde se ilegalno krije, a po oslobodjenju Italije od saveznika stupa dobrovoljno kao lekar na rad u jednu od armijskih bolnica američkih trupa. Docnije sa grupom Jevreja kao gost predsednika Ruzvelta odlazi sa porodicom u Ameriku, gde ponovo polaže sve ispite potrebne za lekara medicine, a potom ponovo ispit za specijalistu internistu i posle mnogo napora uspeva da postane šef gerijatrijskog odelenja jedne od velikih bolnica u Americi.

Dr Žak Konfino, lekar i književnik, rodjen je 22. juna 1892. godine u Leskovcu. Sin siromašnih roditelja, oca Lazara, po profesiji limara i majke Klare, krojačice. Odrastao je u patrijarhalnoj, siromašnoj i vrlo čestitoj jevrejskoj porodici. Osnovnu školu i gimnaziju sa položenom malom maturom završio je u Leskovcu, a posle prelazi na dalje školovanje u Beogradu, gde završava osam razreda gimnazije i veliku maturu u Prvoj beogradskoj gimnaziji. Budući siromašan, on je kao odličan djak davao privatne časove slabim učenicima gimnazije i od toga se izdržavao, a stanovao je kod svojih rodjaka Avrama Baruhića, trgovačkog putnika i njegove žene Vinuče, u ulici Rige od Fere br.18. Po završenoj velikoj maturi 1918. godine, on se upisuje na medicinski fakultet u Bernu-Švajcarska, gde je promovisan za lekara 1918. godine.

Još kao mlad lekar 1920. godine on otvara svoju privatnu lekarsku ordinaciju u Leskovcu a 1926. godine on je jedan od propagatora i glavnih organizatora-osnivača Leskovačkog pozorišta, koje je tada bilo smešteno u sali hotela „Pariz". Žak je kao lekar i pisac bio ne samo u Leskovcu već i u njegovoj bližoj i daljoj okolini veoma popularan, tako da su ga Leskovčani nazivali „Jevrejče". 1928. godine on osniva zajedno sa dr Dušanom Dekleva, hirurgom, sanatorijum u Leskovcu. To je bio prvi snatorijum, osnovan u jednom od malih mesta predkumanovske Srbije. Žak je počeo da se bavi književnošću još pre rata. Kao pisac je bio raznovrsan i veoma popularan i rado čitan od široke publike. Svoje prve humoreske štampao je 1932. godine u dnevnom listu „Politika", zatim piše delo „Moji opštinari" 1934. godine, da bi 1935. godine napisao delo „Lica i naličja", 1937. godine izdao je knjigu pod nazivom „Moj Jocko", a 1941. godine napisao je delo „Humoreske". Sva ova dela štampana su i izdata od izdavačkog preduzeća „Naša knjiga". U Drugom svetskom ratu kao rezervni oficir mobilisan je i upućen na front prema Italiji gde je zarobljen. Posle kapitulacije Italije on beži u Švajcarsku, da bi odmah po završetku Drugog svetskog rata došao u oslobodjenu domovinu. Posle oslobodjenja Žak 1947. godine izdaje svoju zbirku humoreski pod nazivom „Rotarijanci" u izdanju humorističkog lista „Jež" u kome je dugo saradjivao. 1952. godine izdavačko preduzeće „Novo pokolenje" izdaje njegovo delo „Sto godina – 90 groša", a 1953. godine izdavačko preduzeće „Prosveta" izdaje njegov roman „Moje je biće", dok mu godinu dana ranije izdavačko preduzeće „Narodna knjiga" štampa aktovku „U sredu se registrujem",a krajem 1953. godine isto preduzeće izdaje njegove humoreske „Lekareve priče", a 1957. godine on piše i prvu dramu „Zaklinjem se". 1960. godine u izdanju preduzeća „Veselim Masleša" izdaje svoj roman „Mamin veliki sin", a u izdanju izdavačkog preduzeća „Minerva" svoje pripovetke „Nove humoreske". Popularni dr Konfino je osim ovde nabrojanih dela mnogo pisao i u „Jevrejskom pregledu" i „Jevrejskom almanahu". Bile su to obično pripovetke sa jevrejskom tematikom. Jedna od njegovih zapaženih drama „Plagijat" prikazivana je i u Narodnim pozorištima Skoplja i Niša, a u Beogradu je trebala da bude prikazana 1938. godine od amaterske pozorišne radničke grupe „Abrašević" ali je u oči same predstave od policije zabranjena. Isto tako njegov veoma zapažen pozorišni komad „Krv nije voda" prikazan je u Nišu i Skoplju iste godine.

Posle oslobodjenja ovi komadi su najviše igrani u amaterskim pozorištima gotovo širom cele Jugoslavije. Isto tako Žak je napisao i komad „Siroto moje pametno dete", 1957. godine. Komedija „Eksperiment", koja je dobila prvu nagradu na konkursu Saveza jevrejskih opština u Beogradu, izvedena je u Varšavi na sceni jevrejskog državnog pozorišta, kao i na televiziji RT Beograd. Žak je isto tako napisao i sledeću komediju: „Luda bolest - ljubomora" koja je prikazana tokom 1966-1967. godine u zagrebačkom pozorištu „Varijete", u Narodnom pozorištu u Leskovcu, Prilepu i mnogim drugim mestima širom Jugoslavije. Žak je pisao i radio drame: „Mamin veliki sin", „Lekar u dilemi", „Trešnjin rodjendan" i „Zdenko naduvenko". Osim toga Žak je preveo roman Šalomaša (Šalom Alejhem) „Marienbad" koje je štampalo izdavačko preduzeće „Novo pokolenje",a njegova zbirka humoreski „Lice i naličje", u prevodu, štampana su u Rio de Žaneiru - Brazil. Pojedine njegove humoreske prevedene su na češki, bugarski i nemački jezik a štampane su u književnim časopisima ovih zemalja. Da rezimiramo: Žak je jedan od veoma zaslužnih i visoko ocenjenih jevrejskih književnika, poznat ne samo u našoj domovini već i daleko izvan njenih granica.

RADIO SPIKERI

Hajnrih - Henri Fingehud, rodjen je u Vršcu, otac mu je bio kantor. U Vršcu je završio osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom a u Beogradu je diplomirao na filozofskom fakultetu, odmah po završetku svojih studija angažovan je kod „Radio Beograda". Kod njegovog osnivanja u oktobru 1928. godine gde ostaje kao glavni spiker zajedno sa Jelenom Bilbija udatom Lapčević, sve do 1941. godine kada je kao rezervni oficir na frontu prema Albaniji u borbi zarobio dva Italijanska tenka sa posadom i u tom herojskom činu poginu herojskom smrću na bojnom polju, braneći našu domovinu od fašističkih neprijatelja. Za taj svoj podvig bio je predložen za posmrtno odlikovanje „Karadjordjeva zvezda sa mačevima" do čega nije došlo usled kapitulacije i sramne izdaje kvislinga. Osim toga Fingelhud je bio predlagan za novčanu nagradu u znak priznanja za njegov rad, do čega nije došlo 1940. godine usled tadašnjih političkih prilika, kada smo zapali u fašističke vode, a za takvu soluciju je u komisiji glasao i prof. dr Grobljaković, koji je zbog svog kvislinškog rada osudjen na smrt od naših narodnih vlasti.

TRGOVCI GALANTERISTI NA MALO

Rafailo Nafusi „Lafajet" rodjen u Beogradu 1895. godine, sin pok. Solomona, limara i Klare, rodjene Tajtacak, domaćice iz Beograda. Osnovnu školu i četiri razreda gimnazije završio u Beogradu i kao sin veoma siromašnih roditelja morao je da napusti dalje školovanje i stupi na rad kod jedne od čuvenih carinsko-posredničkih radnji. U Prvom svetskom ratu stupa u vojsku i kao djak-narednik biva od austrijanaca zarobljen. Posle oslobodjenja 1918. godine otvara u Zagrebu veliku carinsko-posredničku kancelariju, docnije se ženi Ružom, rodjenom Halpern i otvara veliku angro radnju manufakturnom robom, da bi posle nekoliko godina, došao u Beograd, gde otvara prvo jednu, a zatim i više radnji galanterijske robe, da bi docnije takve radnje otvarao širom cele Jugoslavije. Sve ove radnje imale su jedan zajednički naziv „Lafajet". Rafailo je bio poznat kao vrlo sposoban trgovac koji je umešnošću u trgovini bio jedan od najjeftinijih sa cenama svoje robe. Kao čovek on je uvek bio veoma darežljiv i human. 1941. godine on sa suprugom emigrira, prvo u Italiju, a zatim u SAD, gde i sada živi veoma skromno sa svojom suprugom, kao penzioner.

IZVOZNICI

Moric Tajtacak, sin Andjelka Tajtacaka, izvoznik šljiva, žitarica i kože, rodjen 1875. godine u Beogradu. Osnovnu školu i gimnaziju sa malom maturom završio u Beogradu, da bi potom na studijama u Nemačkoj diplomirao na Trgovačkoj akademiji. Moric započinje svoju karijeru u Kruševcu, gde otvara prvu radionicu za preradu čaura svilenih buba, koje otkupljuje od seljaka. Docnije proširuje svoj posao kao izvoznik a pošto se stoka tada klala dva puta nedeljno on meso zaklane stoke deli Kruševačkoj sirotinji besplatno. Za vreme Balkanskih ratova on aktivno učestvuje u borbama, a u Kruševcu izdržava jednu od rezervnih bolnica. Došavši na ostrvo Krf, budući u ratu kontuzovan, oglašen je kao stalno nesposoban za vojnu službu i prebačen u Švajcarsku, gde umire od opšte telesne iscrpljenosti i teškog srčanog obolenja 1917. godine, gde je i sahranjen. Njegova žena Rebeka, rodjena Adut, sin David-Dača i kćeri Soka, Sultana i Beba preživele su fašističku kataklizmu i danas žive u Kruševcu, sem Bebe koja je udata i živi u Beogradu.

Nisim Abravanel rodjen 1864. ili 1866. godine u Pirotu, poznat kao jedan od prvih izvoznika „kačkavalja" koji je imao sopstvene bačije za mleko i izradu kačkavalja na Suvoj planini. Kačkavalj je izvozio u inostranstvo, a naročito u Bugarsku i Tursku. Bio je to veoma lep čovek, visokoga stasa sa lepo negovanom francuskom bradicom i brkovima, uvek pedantno odeven po poslednjoj modi, po prirodi veoma bistar i otresit, kao čovek veoma dobar i plemenit, za svoje godine napredan, slagao se sa tadašnjim stremljenjima omladine. Njegova supruga Rejna, rodjena Konfino, veoma lepa žena, visokoga stasa, veran bračni drug čika Nisima, pratila ga je kroz ceo život, a 1924. godine kada je čika Nisim u Beču bio operisan od „katarakte" probdela je sve vreme pored njega dvoreći ga. Čika Nisim je imao nekoliko sinova od kojih dvojica žive u Americi još od pre rata, a sin Hajim, primarijus u penziji živi u Izraelu. Čika Nisim sa ženom likvidiran je od nacista 1942. godine kada je od bugarskih fašista predan Nemcima. Ostali njegovi sinovi sa porodicama i decom likvidirani su od nacista 1941. godine.

NOSIOCI VISOKIH VOJNIH ODLIKOVANJA

Natalija – Neti Munk, rodjena Tajtacak u Beogradu 1864. godine, kćer oca Natana i majke Rakile – Regine, domaćice. Potiče iz veoma siromašne jevrejske patrijarhalne porodice, njen otac Natan kao puki siromašak prodavac je pobožnih Jevrejima „pastilikos pite" sa mesom pripremljena na jevrejski način, koju je majstorski pripremala njegova žena Rahel. Natan je pod starost nemogavši više da se kreće po varoši postao „šamaš" crkvenjak. Neti prirodno veoma inteligentna ali siromašna i pored najbolje volje da posećuje gimnaziju to nije mogla, jer je kao siromašna morala da se zadovolji samo osnovnom školom. Docnije je izučila zanat šivenja ženskog belog rublja i od zlehudih prihoda, ona je izdržavala svoje stare roditelje. Ona je bila prva srpska dobrovoljna bolničarka i učestvovala je kao bolničarka u Srpsko-Turskom ratu 1867. godine. Osim toga kao dobrovoljna bolničarka ona učestvovala u Balkanskim ratovima i kao dobrovoljna bolničarka bila načelnica dobrovoljnih bolničarki i rezervne bolnice u Beogradu, koja se nalazila u zgradi Prve muške gimnazije. U Prvom svetskom ratu ona i dalje svesrdno radi kao dobrovoljna bolničarka i 1915. godine kada je naša domovina bila okupirana od Austro-Nemaca dobija naredjenje da rezervnu bolnicu preda ranjenicima i teškim bolesnicima neprijatelju, što je ona i izvršila, mada je teško bolesna molila upravnika rezervne bolnice da je njena želja da se sa Srpskom vojskom povlači kroz Albaniju, što joj komanda bolnice nije odobrila. Za vojne i ratne zasluge Netika Munk bila je odlikovana Karadjordjevom zvezdom sa mačevima i mnogim drugim visokim ratnim odlikovanjima. Kao mlada žena udala se za Gutmana Munka, krojača, koji je u Beograd došao iz Galicije i u srećnom braku izrodila mnogo dece – sinova i kćeri.

Natalija je bila cenjena i od kralja Petra prvog Karadjordjevića i mogla je da ode kralju Petru kad god je smatrala da je potrebno da mu se na neku nepravdu požali. Natalija je umrla 8. aprila 1924. godine u Beogradu, a sahranjena je sa svim vojnim počastima na lafetu, a na posebnom jastučetu nošena su sva njena odlikovanja. Na pogrebu je osim mnoštva gradjana staroga Beograda prisustvovala i delegacija dvora, a pri spuštanju mrtvoga tela Netike u raku ispaljen je i počasni plotun. Netika je sahranjena u parceli palih ratnika Jevreja 1912-1918 na jevrejskom groblju u Beogradu.

Avram S, Pelosov trgovački pomoćnik rodjen u Nišu 18. januara 1888. godine, redov prve čete IV bataljona sedmog pešadijskog puka drugog poziva. U odsutnoj borbi kod Kumanova 10. oktobra 1912. godine, prihvatio je od poginulog zastavnika pukovsku zastavu i viknuo: „Napred braćo" i poleteo napred na juriš držeći u levoj ruci zastavu a u desnoj pušku. To je ohrabrilo vojnike koji su za njim pošli na juriš i potukli neprijatelja. Za ovaj podvig Avramče „barjaktar" odlikovan je Karadjordjevom zvezdom sa mačevima. On je učestvovao i u Prvom svetskom ratu i, kao borac, razbolevši se od pegavca, umro je u Prokuplju 1. februara 1915. godine, gde je i sahranjen.

David Amar rezervni konjički poručnik vodnik Dunavskog divizijskog konjičkog eskadrona. Poginuo je 8. avgusta 1916. godine na zapadnoj obali Ostrovskog jezera, na položaju zvanom „ovčija glava". Eskadron je dobio zadatak da spreči prelaz Bugarima pravcem železničke pruge od sela Pantelije tunelom ka Ostrovu. Eskadron je sa tri voda bio u pešačkoj borbi od kojih je jedan eskadron bio u rezervi, a desno od eskadrona bio je sedmi pešadijski puk na položaju „Ovčija glava", koji se visoko izdiže nad železničkom prugom, gde se borio eskadron. Poručnik Amar je sa svojim vodom imao za zadatak da održava stalnu vezu izmedju levoga krila sedmog puka i glavnine eskadrona ali da se ne upušta u borbu. Poručnik Amar je vršeći svoj zadatak naredio svome vodu da izvrši skok unapred prema Bugarima, za pedeset koraka, i sam podje prvi do značajnog mesta. Bugari videvši Amara kako se sam na brisanom prostoru približava odredjenom mestu otvore jaku puščanu vatru u tom pravcu i tako poginu Amar herojskom smrću. U tom momentu Bugari su pošli u napad tako da je mrtav Amar ostao na sredini izmedju obe neprijateljske strane tako da se pok. Amaru nije moglo prići. Mrtvo telo ovoga heroja eskadron je uspeo da uzme i sahrani tek po izvršenoj ofanzivi naših trupa na celom frontu, tek posle tri dana i Amar je sahranjen u selu Pateli.

Binja A. Danjiti podnarednik prve čete drugog bataljona drugog prekobrojnog puka pešadije trećeg poziva. Rodjen u Nišu 9.6.1868. godine, poginuo je 12. oktobra 1914. godine, pri zauzimanju položaja „Popović" kod Koselića. Sahranjen je na mestu pogibije a odlikovan je Karadjordjevom zvezdom.

Isak Baruh rodjen u Beogradu gde je završio osnovnu školu i četiri razreda gimnazije sa malom maturom i trgovačku akademiju. Rodjen je 1888. godine, sin pok. Jakova, trgovca i majke Roze, rodjene Manojlović. Po završetku svojih studija radio je kao činovnik u raznim bankama sve do 1911. godine kada kao djak u djačkoj četi, stupa u stalni kadar i učestvuje u Balkanskim ratovima, kao i u Prvom svetskom ratu, povlači se kroz Albaniju, preživljava Albansku golgotu i učestvuje kao borac na Solunskome frontu. Kao rezervni major artiljerije ulazi sa svojom jedinicom u oslobodjeni Beograd 1918. godine. Pošto je demobilisan otvara u zajednici sa braćom Solomonom i Mićom menjačku radnju u zgradi hotela Balkan. U Drugom svetskom ratu kao rezervni artiljerijski major pada u nemačko zarobljeništvo gde ostaje sve do oslobodjenja naše domovine. Kao učesnik u Balkanskim i Prvom svetskom ratu odlikovan je ordenom Belog orla sa mačevima a zbog istaknutog antifašističkog držanja u nemačkom zarobljeništvu, bio je nazvan od svojih ratnih drugova zarobljenika „Crveni major". Po dolasku u oslobodjenu teritoriju 1945. godine dobija odmah nameštenje kao rukovodilac kolekture Državne klasne lutije, koja se tada nalazila u Kolarčevoj ulici br. 7. Po odlasku u penziju, budući neženjen, odlazi u Jevrejski dom staraca u Zagreb, gde je i umro pre nekoliko godina.

Marsel Davidović rodjen u Požarevcu 1894. godine, sin Davida izvoznika i majke Aligreti. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Požarevcu. Ekonomski fakultet završio je u Grenoblu 1924. godine. 1914. godine, mobilisan kao djak, kada je kao učesnik u ratu prešao Albaniju i stigao u Solun, gde je docnije učestvovao i kao ratnik u proboju Solunskog fronta. 14. septembra 1917. godine teško je ranjen na Veterniku u jednome jurišu, kada je u borbi učestvovao kao rezervni poručnik mitraljezac XII pešadijskog puka. Odlikovan je dvema zlatnim medaljama za hrabrost, francuskim odlikovanjem „Krua de Ger" i Albanskom spomenicom.

Pre rata radio je dugi niz godina kao direktor izvoznoga društva „Prizad". U Drugom svetskom ratu zarobljen od Italijana kao rezervni major. 1945. godine po oslobodjenju naše domovine postavljen je za direktora u ministarstvu trgovine i snabdevanja SR Srbije. Penzionisan je 1955. godine. Marsel je težak ratni vojni invalid 100% nesposoban za rad, a usled rane koju je zadobio na Veterniku - bio je teško ranjen u glavu, ostao paralizovan na celoj desnoj polovini tela. Sada živi kao penzioner u Beogradu.

Smatram za svoju dužnost da pored ovde navedenih Jevreja ratnika, koji su za svoje herojsko držanje u ratovima bili odlikovani najvišim vojnim odlikovanjima napomene još tri Jevrejina, koji su svoj patriotizam i ljubav prema svojoj domovini dokazali položivši svoje živote za njeno dobro. Medju njima valja istaći naročito:

Benka Daviča, čuvenog beogradskog advokata, rodjenog u Beogradu 7. oktobra 1871. godine. Bio je član ugledne beogradske jevrejske porodice Davičo. On je u svojoj sredini štrčao pameću, talentom i duševnošću a stekao je ljubav svoje uže i šire okoline, svojim nesebičnim i humanim radom za njeno dobro. On se živo interesovao za socijalne probleme svoje sredine i davao pravac rada, mnogim humanim i dobrotvornim društvima. Bio je dugo godina predsednik Srpsko-jevrejsko pevačkog društva, koje je pod njegovim rukovodstvom a na molbu vlade prenelo srpsku pesmu u Bosnu-Sarajevo. U dobrotvornom društvu „Podpora" bio je dugo godina predsednik, a dugi niz godina bio je saradnik i savetnik jevrejske opštine u Beogradu. Benko je sa elanom i oduševljenjem učestvovao kao borac u Balkanskim ratovima, hrabro se borio kod Krivolaka.
Izmoren i izmučen a zaražen kolerom Benko odlazi na lečenje u Beograd gde umire 29. juna 1913. godine. Njegova smrt duboko je potresla ne samo beogradske Jevreje već i celo srpsko društvo staroga Beograda, koje je ožalilo ovog odličnog čestitog čoveka i hrabrog srpskog vojnika. Njegovom smrću su beogradski Jevreji osetili u svom humanom radu veliku prazninu. Posle svoje smrti Benko je ostavio nezbrinutu ženu sa tri sina, i to onda kada im je bio najpotrebniji. On je isto tako pokazao i dokazao da ni jedna žrtva nije uzaludna ako se podnosi za spas domovine.

Isak Kalmić žitarski trgovac rodjen u Smederevu 1872. godine, rezervni pešadijski kapetan II klase, komandir četvrte čete VI pešadijskog puka trećeg poziva. Bio je poznat kao veoma čestit čovek, sposoban žitarski trgovac i izvoznik. Bio je to čovek veoma čvrstoga karaktera i plemenita srca, veliki patriota a hrabar i neustrašiv ratnik u borbama. U Balkanskim ratovima prilikom oslobodjenja Mladog Nagoričana on je sa svojom četom odmah po oslobodjenju mesta naredio pukovskom pravoslavnom svešteniku da osveti porušenu crkvu i održi bogosluženje i pomen izginulim borcima u ratu. U Prvom svetskom ratu on prelazi Albaniju i sa svojim vojnicima deli zlo i dobro. Stigavši na Solunski front kao komandant bataljona jednako je bodrio vojnike rečima da će doći dan proboja Solunskog fronta i oslobodjenja domovine. Umro je oboren tropskom malarijom u Solunu 2. jula 1916. godine gde je i sahranjen.

Hajim Davičo advokat, rezervni pešadijski kapetan, komandant Prvog bataljona sedmog pešadijskog puka trećeg poziva, rodjen je u Beogradu 31. oktobra 1872. godine. Potiče iz čuvene porodice Davičo koja je bila čuvena kao jedna od najinteligentnijih jevrejskih porodica staroga Beograda, a koja je vaspitala svoje generacije iz rane mladosti da žive skromno i u spartanskom duhu, a škola im je davala i mogućnosti da postanu kulturni ljudi. Hajim se odlikovao čeličnim karakterom, bio je veoma inteligentan. Učestvovao je u Balkanskim ratovima, gde je bio pukovski adjutant i zamenik komandanta bataljona. U Prvom svetskom ratu u 1914. do 1915. godine mnogobrojna Austro-ugarska vojska napala je Kosmajske položaje, i tada je Hajimu Daviču poveren zadatak da uspori neprijateljsko napredovanje do dolaska pojačanja naših grupa. Davičo je na čelu svoga bataljona uspeo ne samo da neprijatelja zadrži u napredovanju već i da ga primora na odstupanje u neredu. Njegovom zaslugom su naši zarobljeni bataljoni od neprijatelja spaseni i kada je pobeda naših trupa već bila osigurana Davičo je pao u borbi izrešetan neprijateljskim kuršumima na položaju „Ravni Gaj" 25. novembra 1914. godine. Privremeno je sahranjen u Mladenovcu odakle je posle rata prenesen i sahranjen na jevrejskom groblju u ratničkoj parceli. Za sobom je ostavio nezbrinutu suprugu i dve kćeri. Kao advokat - imao je advokatsku kancelariju u Jevremovoj ulici - zastupao je pred sudovima samo sirotinju a naročito bio omiljen kod Šiptara i Slovakinja, kućnih pomoćnica koje je uvek zastupao kod sudova i vrlo retko naplaćivao svoje usluge. Isto tako bio je omiljen i cenjen i kod jevrejske sirotinje sa Jalije.

JEVREJI DOBROVOLJCI I KOMITE

Nisim Albahari rodjen u Požarevcu 1895. godine, trgovački pomoćnik, potiče iz siromašne jevrejske porodice u kojoj je odgajan u patriotskom duhu. Taj odgoj učinio je da Nisim sudeluje u Balkanskim ratovima kao dobrovoljac, prilikom početka Prvog svetskog rata. On prelazi preko Albanije i dolazi u Solun gde je, pošto je srpska vojska reorganizovana, učestvovao i kao borac u proboju Solunskoga fronta. Poginuo je junačkom smrću 1916. godine u borbama na Kajmakčalanu.

Anta Andjelković sin Mite Andjelkovića, ćurčije i majke Lenke, jevrejke, rodjen je u Beogradu 1897. godine, gde je završio osnovnu školu i četiri razreda gimnazije sa malom maturom. Zatim se upisuje u državnu trgovačku akademiju, koju završava sa odličnim uspehom. U Prvom svetskom ratu prijavljuje se u vojsku kao dobrovoljac i sudeluje sa grupom diverzanata u napadu na Austro-ugarski rečni monitor na Dunavu, u društvu još dvojice diverzanata podmeće bombu pod monitor, koji je tada onesposobljen za borbu. Prilikom ove diverzije Anta je teško ranjen u nogu. Po završetku Prvog svetskog rata on, pošto je školovanje završio sa odličnim uspehom dobija odmah zaposlenje za sekretara auto-moto kluba u Beogradu, gde ostaje u službi sve do okupacije Srbije od nacista. Pošto su mu nacisti odveli majku u logor na Sajmištu, on posle velikih peripetija i muka uspeva da majku oslobodi iz Sajmišta. Bio je poznat kao vrlo inteligentan čovek a do Drugog svetskog rata organizovao je sve dvorske balove i dečije priredbe koje su održavane na kraljevskom dvoru. Odmah po završetku Drugog svetskog rata on organizuje prvi auto-reli u Opatiji. Docnije kao odličan poznavalac engleskog jezika otvara privatnu školu za Engleski jezik. Umro je u Beogradu 1969. godine.

Rafailo Gaon, rodjen u Požarevcu 1899. godine, po zanimanju tapetarski pomoćnik, sudelovao je u borbi 1914-1915. godine kao komita. Odlikovao se u borbama. Posle rata, 1921. godine video sam Gaona pukim slučajem u Pragu kada mi je rekao da je zaposlen kao stolar tapetar. Od tada mu se gubi svaki trag. Mati i sestra Gaonova sa jednim mladjim bratom i sestričinom likvidirana je od nacista u Beogradu 1942. godine.

Aron Almozlino rodjen u Beogradu 1898. godine, po završetku osnovne škole učenika u privredi, a docnije trgovčić na Jovanovoj pijaci - pijačar. Učestvovao je u borbama u Prvom svetskom ratu 1914-1915. godine, i zbog ovog učešća u ratu oslobodjen je služenja vojnog roka u stalnom kadru. Po završetku Prvog svetskog rata radio je kao pijačar na Jovanovoj pijaci u Višnjićevoj ulici. Likvidiran je od nacista 1942. godine. Njegova supruga srpkinja sačuvala mu je dvoje dece i koliko mi je poznato svi su u životu i žive negde u Beogradu.

Mika Levi - „Lektres", obućar - modelar poznat u Beogradu kao jedan od najpopularnijih i najboljih obućara - modelara u Beogradu, rodjen je u Nišu 1896. godine. Učestvovao je u Balkanskim i Prvom svetskom ratu kao komita, u odredu koga je vodio Kosta Pećanac. Isto tako Lektres je učestvovao i u Topličkoj pobuni koja se odigravala za vreme neprijateljske okupacije naše zemlje u Prvom svetskom ratu. Za vreme okupacije naše domovine od nacista Lektres uspeva da napusti Beograd sa ženom i sinom i krije se živeći ilegalno u Albaniji. Po oslobodjenju naše domovine on se sa porodicom vraća u Beograd i ponovo obavlja svoj zanat, sve do 1948. godine, kada prvom alijom emigrira u Izrael, gde je važio kao najbolji obućar - modelar. Mika i žena mu Djoja umrli su u Izraelu pre nekoliko godina, a njihov jedinac sin završio je u Haifi tehniku i živi u Izraelu kao inženjer.

PEVAČI I PEVAČICE ŠLAGERISTI

Olga Albahari rodjena u Beogradu 1910. godine završivši osnovnu školu počela je da uči krojački zanat da bi docnije, pošto su kod nje otkrili da je talenat za pesmu i cenjeni glasovni materijal, počela da peva u početku u užem društvu kod svojih drugova i drugarica, da bi po završetku Prvog svetskog rata negde oko 1930. godine počela da nastupa kao pevačica modernih šlagera. Olga je tada pevala u kafani – „Negotin", a bila je čuvena i popularna jer je pevala tada najmoderniji šlager sezone iz zvučnog filma „Antonijo Vargas". Bila je veoma omiljena kod publike koja je Olgu nazvala Imperio Argentina (a to je bilo ime i prezime čuvene Južnoameričke glumice koja je pevala u gore pomenutom filmu). Za vreme fašističke okupacije u Drugom svetskom ratu Olga je uspela da lažnim dokumentima pobegne iz Beograda, danas živi u Torontu. Roditelji Olge sa ostalom porodicom likvidirani su on nacista 1942. godine.

Rožika Adanja rodjena u Pešti 1910. godine, gde je završila gimnaziju sa malom maturom i državnu trgovačku akademiju. Po završetku Prvog svetskog rata pošto je njen otac izabran od Jevrejske opštine za sveštenika, ona dolazi u Beograd, i pošto je nekoliko godina bila ćinovnica u banci, ona na poziv vlasnika kafane i restoran „Ruska lira" peva kao solistkinja tada najmodernije strane šlagere. U ondašnje vreme bila je briljantno nagradjena, a dobijala je za svako veće nastupanja po 500 dinara i večeru. Rožika je bila vrlo omiljena kod publike, a jevrejski krugovi su je naročito voleli i cenili, jer je uvek besplatno sudelovala u svečanim priredbama jevrejskih kulturnih društava (osvećenje doma jevrejskog ženskog društva „Oneg šabat" i drugih). Likvidirana je od nacista 1942. godine.

Hajim Hiršl - Davidović, sin Morica torbara, rodjen u Beogradu 1887. godine. Po završenoj osnovnoj školi on nekoliko godina radi kao učenik kod trgovaca manufakturnom robom, da bi docnije prešao na rad kod carinskih posrednika. Posle nekoliko godina on postaje pomoćnik carinskog posrednika. Pošto su u društvu u kome se Hajim kretao otkrili u njemu veliki talenat za interpretiranje modernih šlagera, on na audiciji biva izabran za pevača šlageristu i odmah zaposlen kao solo pevač u čuvenoj kafani i restoranu „Ruska lira". Hajim je bio veoma popularan kod posetilaca ovoga lokala, i u njemu je javno nastupalo sve do okupacije naše zemlje od nacista, kada je sa suprugom i dvoje dece likvidira 1942. godine.

OŠTRAČI NOŽEVA

Majer čijeg se prezimena više ne sećam, bio je prvi Jevrejin koji je bio kvalifikovani oštrač noževa i brijača, a naročito frizerskih makaza u Beogradu. Svoja oštračka kolica imao je dugo vremena na staroj pijaci - sad univerzitetski park na Studentskom trgu, a docnije na pijaci „Cvetni trg". Bio je to veoma visok čovek, kratkovid, uvek je nosio naočare tako da su ga prijatelji i poznanici zvali „Ćora". Kao veoma mlad čovek oženio se siromašnom devojkom Deborom, rodjenom Puči, kćerkom poslužitelja jevrejske škole Rubena. Žena mu umire vrlo mlada od plućne tuberkuloze, a Majer se posle nekoliko godina ponovo ženi i u drugom braku dobija dvoje dece. Likvidiran je sa ženom i decom od nacista 1942. godine.

GROBARI

Čika Katalan, imena mu se više ne sećam, brat pokojnog učitelja Katalana, a stic pok. Nisima Katalana, ginekologa iz Beograda. Bio je to čovek suvoljav, niskoga rasta, sa francuskom bradicom, uvek neobrijan (jer stari Jevreji nisu smeli da se briju, bilo im je dozvoljeno samo doterivanje brade – štucovanje) iako bez škole bio je veoma inteligentan i duhovit. Koliko je meni poznato bio je to čovek bez zanimanja i jedino što je radio i znao da radi bilo je pokopavanje mrtvaca. Za vreme okupacije Beograda 1914. godine i 1915. godine Katalan sa svojom ženom prelazi kao izbeglica u Niš i tamo se bavi istim poslom, a subotom i o velikim praznicima vrši i funciju crkvenjaka. Stari Katalan je sa svojom suprugom umro kao star čovek u Beogradu, odmah posle oslobodjenja.

KOČIJAŠ POGREBNIH KOLA

Čika Demajo čijeg se imena, nažalost, više ne sećam, bio je kočijaš mrtvačkih kola a njegova je dužnost bila da u pogrebnim kolima prenese mrtvački kovčeg sa umrlim od kuće do jevrejskoga groblja. Tada su kočijaši pogrebnih kola bili uniformisani narošitom odeždom i kapama a koji su preko sapi tela i glave bili prekriveni crnom čojom a sa strane oba uva na naročitim držačima imali su metalne palileje. Tada je ne samo kod starih Jevreja već i kod ostalih gradjana staroga Beograda bilo uobičajeno, da se mrtvac iznese iz kuće i da pogreb prati pokojnikova porodica, rodjaci, prijatelji i poznanici pešice od stana pokojnika sve do groblja. Sinovima pok. bilo je zabranjeno da prate očev pogreb a supruzi pokojnika isto tako nije bilo dozvoljeno da prati pogreb, ona je mogla da na groblju prisustvuje samo ceremonijalu tj. čitanju pogrebne molitve, ali nije smela da prisustvuje sahrani. Sinovima je bilo, po verskim kanonima zabranjeno da prate očev pogreb, da bi se dala mogućnost ako je pokojnik za života imao vanbračnu decu, da oni inkognito prisustvuju pogrebu svog oca. Supruga nije smela da prati pogreb niti da prisustvuje samome činu sahrane zato što je kao žena, budući slabija od muškarca mogla da za vreme tužne ceremonije padne u nesvest ili da se živčano potrese. Čika Demajo je bio čovek veoma tihe i blage naravi, po rastu visok, crne puti i crnih gustih brkova, veoma mršav. Po duši je bio veoma dobar, mekog srca, a svoje puko siromaštvo stojički je podnosio. Bio je gord i nikada nije pružao ruku da mu se nešto udeli prilikom pogrebnog ceremonijala ili verskih svečanosti, mada je kod Jevreja bio običaj da se tada daruje sirotinji. Čika Demajo je umro relativno mlad, koliko se sećam bolovao je od tuberkuloze na plućima.

PROSJACI

Kod starih Jevreja bilo je bede i sirotinje mnogo više nego kod ostalih naroda. Sva nesreća Jevreja bila je u tome što su Jevreji morali pred ostalim svetom da kriju svoju bedu i nemaštinu, tj. siromaštvo. Jevreji srednje klase a naročito oni imućniji bili su na izvestan način oporezivani izvesnom godišnjom svotom koja je bila namenjena sirotinji. Tako su siromašni Jevreji dobijali zimi ogrev, topla odela, brašno, šećer, guščju mast ili ulje a leti potrebne životne namirnice i staru odeću i obuću koja je, od za to odredjenih ljudi, bila skupljana od bogatog i srednjeg staleža i deljena sirotinji. Nije bilo većeg praznika a da se sirotinji u sinagogi, prilikom čitanja Tore, ne dodeljuju novčani prilozi. U zidu sinagoga postojale su kasice na kojima je na jevrejskom i srpskom jeziku bila ispisana namena priloženog novca. Osim toga kod veridbi, svadbi, osvećenja novo zidanih kuća pogrebnih svečanosti i svih mogućih verskih ceremonijala, bio je običaj da preko za to odredjenih ljudi ne samo porodica već i oni koji prisustvuju ceremonijalima prilažu novčane priloge koji su zatim deljeni siromašnim Jevrejima i njihovim porodicama. O Pashi su Jevreji siromašnog stanja dobijali besplatno „macot" i Bojus-pogače mešane bez kvasca i soli, ulje i druge namirnice, a uoči drugoga dana svaki član porodice siromašnoga Jevrejina dobijao je petla ili kokošku, već prema tom koliko je siromašni Jevrejin imao članova porodice, muškog odnosno ženskog pola. Prilikom ženidbe Jevreja, intelektualci i bogati Jevreji morali su da se venčavaju prvom klasom, oni su morali i da prijavljuju dobijeni miraz i na svotu novca od dobijenog miraza oporezivani su sa 2%. Pored toga svaka Jevrejka nevesta morala je da donese u brak „Ašugar" to znači dar donet u brak u stvarima. I taj dar neveste procenjivan je od Jevreja trgovaca koliko vredi i na tu sumu je ženik – mladoženja plaćao 2% nameta u novcu. Sav taj novac išao je u fond za pomaganje siromašnih Jevreja. No, i pored svih ovih dadžbina Jevreji su imali, i te kako, prosjake.

Bili su to prosjaci ekstra klase, jer dok je prosjak ne Jevrejin bio zadovoljan da kroz prošenje dobije marjaš – pet para dinarskih, a po završetku Drugog svetskog rata 1 dinar, Jevrejin prosjak je imao svoj odredjeni reon prošnje, koji se menjao svakih sedam dana i Jevreji prosjaci su obligatno dolazili u prošnju petkom i o većim praznicima. Osim toga Jevreji su se uvek našli pri svim mogućim kućnim svetkovinama i pomenima, prstenovanju, osvećenju kuće i drugim svečanostima da čestitaju slavljeniku ili mu sažale slučaj kod pomena, tako da su funkcioneri jevrejske opštine tada, da bi zabranili i ovu vrstu prošnje, slali vidjene Jevreje kod slavljenika i ovaj je prilagao u zajednici sa svojim posetiocima izvesnu sumu novca za sirotinju koja je tada od strane crkvenih tutora deljena sirotinji. Iz ovoga izlaganja se jasno vidi da su siromašni Jevreji bili od svoje zajednice i te kako pomagani i favorizovani, i od njih je docnije stvarana profesija „profesionalnih prosjaka" i Lumpen proletera kojima je bilo milije da vrlo skromno žive ne radeći ništa, nego da svojim znojem zaradjuju nasušni hleb.

Od mnogobrojnih prosjaka kojima je to bilo zanimanje i jedna vrsta biznisa da napomenem njih nekoliko:

„Tiju Juda el Sakat" imao je od rodjenja nepravilna stopala i tabane tako da su prsti nogu bili okrenuto jedni prema drugima. To mu je doduše otežavalo hod, jer je pri hodu morao da prebacuje jedno stopalo preko drugoga, ali mu to ni u kom slučaju nije smetalo da nauči jedan sedeći zanat, što on nije učinio. Kratko vreme on je jeseni i zimi prodavao bundeve i semenke da bi docnije ostavio i taj, po njega težak, posao.

Kuču Vlahu Isak zvani Vla došao je odnekud iz Rumunije u Beograd. Bio je to visok starčić, lepih crta i duge sede negovane brade. Pored prosjačenja na način jevrejskih prosjaka, on je obmanjivao bogate Jevreje i Jevreje srednjega staleža dok se nije raskrinkao, tražeći od njih prilog u starim stvarima, a za pomoć siromašnih Jevreja izbeglica iz Rumunije i Ukrajine, kao i iz Odese. Kada je uhvaćen u toj svojoj unosnoj trgovini nije mogao više da se bavi njome, ali zato nije izgubio beneficije, koje su uživali ostali prosjaci Jevreji.

Jahijel „La Kampana" - Jahijel nosonja. Bio je to degenerik veoma ograničen koga smo mi kao deca uvek dirali i pitali ga da od naših kućnih pomoćnica izabere sebi mladu, ako je rešio da se jednom od njih oženi. On je uvek bio pocepan sa nekim zgužvanim čojanim šeširom na glavi, gotovo uvek je bio slinav, i mi tada jevrejska deca, uvek smo sa njim terali šegu. On je bio vešt u pravljenu lopti „krpenjača", opšivenih kanapom, koje je nama deci prodavao po marjaš loptu (marjaš je tada označavao vrednost niklenog novčića od 5 para dinarskih) a za te pare smo kod Pelivana, čika Mehmeda, dobijali i te kako fin i ukusan sladoled. Dok su ostali siromasi vukli sa velike pijace, danas park na Studentskom trgu, pune kotarice sa kupljenom hranom od pijace do kuće bogatijih kupaca i za svoje usluge naplaćivali 10 para dinarskih, Jahijel ni to nije radio mada njegova telesna kondicija nije bila toliko slaba da mu je i ova vrsta posla bila teška. Jahijel je bio rodjeni ujak Netike, supruge pok. Leona Kabilja, menjača beogradskog i mada nije morao da se bavi prosjačenjem jer je njegov zet menjač Kabiljo hteo da ga izdržava, on to nije prihvatio. Broj prosjaka Jevreja bio bi znatno veći, da ih jevrejska opština nije zapošljavala da vrše razne lake dužnosti-inkasanta, čistača sinagoga i poslužitelja raznih jevrejskih kulturnih i javnih ustanova.

JEVREJSKE KULTURNE I DOBROTVORNE USTANOVE

SRPSKO – JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO osnovanno je 1874. godine u Beogradu. Bio je to veliki mešoviti hor, koji se bavio negovanjem jevrejske crkvene muzike, srpske narodne muzike (Mokranjčeve rukoveti, dela Marinkovića, Hristića i ostalih srpskih mladjih muzičkih autora).

Ovaj pevački zbor prikazao je prvi put u starome Beogradu u dvorani „Kolarac" operu Prodana nevesta od Smetane. Izvodjene su, razume se, samo pevačke partiture, bez glume. Horom je upravljao tada najpoznatiji dirigent Beograda „Štirski" poreklom Rus. Partituru ciganke Esmeralde pevala je, sada već pokojna, gospodja Streja Adanja, a partituru cirkuskog atlete koji podiže djulad pevao je njen suprug, sada pok. Mika Adanja (to su roditelji profesora V.M.A. dr med. Solomona Adanja, načelnika urološke klinike VMA). Odmah posle završetka Prvog svetskog rata kraljevska vlada šalje ovaj kolektiv u Bosnu i Hercegovinu sa propagandnim pevačkim programom. Docnije je ovaj kolektiv sa istom misijom bio upućen u Kosmet i Makedoniju, što je u ono doba bila velika počast za ovaj kolektiv. Prilikom prvoga takmičenja svih pevačkih horova u bivšoj Jugoslaviji koja su održana posle oslobodjenja ovaj kolektiv je dobio drugu nagradu, od vlade. Prvu nagradu tada je dobilo Prvo beogradsko pevačko društvo. Smatram za svoju dužnost da ovde pomenem i cenjenoga gospodina Solomona Mošića, koji je sa svojom suprugom Rašelom, rodjenom Levi, pevao u ovom kolektivu, a kao veoma muzikalan zamenjivao sve dirigente koji su upravljali horom kao repetitor, jer on ima ogromne zasluge ne samo za razvojni put ovoga kolektiva već i za njegov visoki umetnički uspon i postignuti renome. Gospodin Mošić sa svojom suprugom živi danas u Izraelu.

Prvo javno izvodjenje „Prodana nevesta" bilo je 1903. godine u Beogradu a odmah posle ovoga uspelog prvog izvodjenja ove opere u Kraljevini Srbiji, Jevrejsko pevačko društvo dobija molbu od Kraljevske srpske vlade da priredi turneju sa programom izvodjenja Mokranjčevih rukoveti, Marinkovićevih i Ristićevih kompozicija narodnoga melosa u Bugarskoj, kojom prilikom ovo društvo daje veoma uspele i javne koncerta u Sofiji i Ruščuku.

JEVREJSKO AMATERSKO POZORISTE „MAKS NORDAU" – davalo je vrlo često pozorišne komade sa jevrejskom tematikom. Predstave su izvodjene u velikoj sali jevrejskog doma a kao reditelji su naizmenicno odabirani prvaci srpskog narodnog pozorišta u Beogradu. Ovo amatersko pozorište bilo je pod pokroviteljstvom Jevrejske opštine u Beogradu, a kao najzaslužniji i najsposobniji glumci amateri bili su: Miha Hazanović, trgovac – pijačar, Mika Nisim, činovnik osiguravajućeg društva „Asiguracioni generali" i Mika Almozlino, trgovac pijačar. Jedan od najzapaženijih komada koga je amaterska grupa izvela, bio je „Moše Hazir" koji je izveden u sali Jevrejskog doma 1930. godine. U umetničkoj kritici beogradskih dnevnih listova („Politika") izašla je vrlo povoljna kritika o radu ovog amaterskog pozorišta.

ORGANIZACIJA SEFARDSKIH JEVREJA U BEOGRADU osnovan je 1925. godine na inicijativu Lazara Avramovića, generalnog zastupnika fabrika pamuka iz Engleske „Zlatni orao" i Avrama i Roze Kronton. Cilj ovoga društva bio je zbliženja i upoznavanje sefardskih Jevreja na Balkanskom poluostvru i razmene kulturnih tekovina ovih Jevreja. Predsednik ovoga društva bio je Lazar Avramović a sekretar dr Šalom Zaharija, urolug, poznati beogradski lekar.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO - osnovano je u isto vreme kada je osnovano i Srpsko-Jevrejsko pevačko društvo. Cilj ovoga društva je bio: kulturno uzdizanje jevrejske žene, pomaganje i školovanje u izučavanju raznih zanata jevrejskih omladinki, kao i materijalno pomaganje siromašnih. Jedna od najzaslužnijih predstavnica ovoga društva bila je Jelena Demajo, bivša učiteljica o kojoj je već bilo reči u ovim zapisima. Njenom zaslugom podignut je i Dom jevrejskog ženskog društva, o čemu je ovde takodje pisano. Osim ovih delatnosti ovo društvo pomagalo je novčanim sredstvima nemoćne starice, davalo je trenutnu materijalnu pomoć ženama nemoćnim i nesposobnim za rad, osnovalo je dečiji zdravstveni dom – letovalište „Karmel" 1929. godine u Prčnju, u Boki Kotorskoj.

Da napomenem još i to da je ovo letovalište bilo prvo letovalište u bivšoj Jugoslaviji a dobilo je naziv „Karmel", isto tako valja napomenuti da je 1919. godine ovo društvo osnovalo i žensku školu krojenja i šivenja.

JEVREJSKA OMLADINSKA ZAJEDNICA osnovana je u isto vreme a imala je za cilj kulturno podizanje jevrejske omladine i njeno vaspitanje u patriotskom srpskom duhu.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO „DOBROTVOR" osnovano je 1896. godine od eškenaskih Jevreja u Beogradu sa istim ciljevima. Osim toga društvo „Dobrotvor" pomagalo je siromašne porodilje jevrejke kao i siromašne jevrejske udavače novčano i darovima.

DOM STARACA I STARICA osnovan je 1920. godine u Beogradu u zgradi „Oneg Šabata" u Jevrejskoj ulici. U početku je brojalo 12 a docnije 20 postelja. U Domu su stare i iznemogle devojke imale stan i hranu kao i svu potrebnu negu i stalnog lekara. Ovaj dom bio je pod pokroviteljstvom Jevrejske opštine.

„ANIJE AIR" - sirotinjska kasa imala je za cilj pomaganje siromašnih jevrejskih porodica u Beogradu, novcem jedanputa mesečno a zimi i ogrevom u naturi i ovo društvo bilo je pod pokroviteljstvom Jevrejske opštine.

DRUŠTVO „HASED ŠEL EMED" osnnovano je sa ciljem da umrlim siromašnim Jevrejima i Jevrejkama bez porodice i bliže rodbine podiže nadgobne spomenike.

DRUŠTVO MILOSRDJE osnovano je 1919. godine, inicijativom Menahema Koena, veletrgovca nirnberškom robom na veliko u Berogradu, koji je sve do 1941. godine bio i predsednik ovoga humanoga društva. Cilj ovoga društva bio je da dva puta godišnje, pred jevrejske velike praznike, novčano i u ishrani (brašno, ulje) pomaže siromašne jevrejske porodice, a zimi je svaka siromašna jevrejska porodica, prema broju članova porodice, dobijala od 1-2 metra bukovih drva za ogrev.

MALBI ARUMIN „GURMAN" humano društvo osnovano 1926. godine u Beogradu sa ciljem da jedanput godišnje odeva siromašne učenike i učenice Jevreje, odlične djake osnovnih škola, decu najsiromašnijih jevrejskih porodica. Kao predsednici ovog društva najagilniji u radu, i najveći dobrotvori u novčanim prilozima bili su: Avram Ovadija, trgovac kratkom robom iz Beograda i Hajim Bararon, veletrgovac iz Beograda.

DRUŠTVO POTPORA osnovano je 1897. godine u Beogradu a njegov glavni cilj bio je materijalno pomaganje, stipendiranje siromašnih jevrejskih studenata. Ovi studenti bili su dužni da po završetku svojih studija u granicama svojih materijalnih mogućnosti otplaćuju u ratama svoj dug. Visina rate je prepuštana dužnicima.

Sećam se da su predsednici ove humane ustanove bili sad već pokojni dr Bukić Pijade, ginekolog (umro naprasno u logoru smrti na Banjici) a docnije i dr Rafailo Margulis, internista, umro posle oslobodjenja u Beogradu. Blagotvorna i humana funkcija ovoga društva trajala je sve do početka Drugog svetskog rata i mnogi Jevreji su završili svoje studije, zahvaljujući brizi ovoga društva.

Osim toga Društvo potpora potpomagalo je i srednjoškolce novčano, kao i siromašne učenike u privredi. Mesečna pomoć iznosila je od 300 do 400 din. mesečno.

JEVREJSKO AKADEMSKO POTPORNO DRUŠTVO eškenaskih Jevreja u Beogradu osnovalo je u sadašnjoj zgradi sinagoge u Kosmajskoj ulici jevrejsku menzu u kojoj su jevrejski studenti, srednjoškolska omladina i učenici u privredi koji nisu bili iz Beograda ukoliko su bili siromašnog stanja, dobijali tri glavna dnevna obroka besplatno, a ukoliko su bili u stanju da ishranu plaćaju, nadoknadjivali su samo režijsku cenu troškova. Osim toga siromašnim studentima izdavana je i mesečna materijalna pomoć u novcu koja je iznosila mesečno 200-300 dinara. Uslovi plaćanja bili su isti kao i kod društva Potpora.

HUMANO DRUŠTVO „ŠEMAJA DEMAJO" osnovano je kratko vreme posle smrti ovog zaslužnog jevrejskog javnog radnika na inicijativu njegovih bliskih prijatelja i političkih saradnika Srba i Jevreja. Ovo društvo imalo je za cilj da svake godine odeva siromašne učenike osnovnih škola Beograda i to prema materijalnim mogućnostima isti broj siromašnih učenika Srba kao i Jevreja. Sedište društva bilo je u prostorijama kafana Negotin tada, u Kralja Petra ulici, sada ul. 7. Jula, a u upravnom odboru je bio zastupljen podjednak broj Jevreja i Srba. Jedan od poslednjih predsednika ovoga društva bio je pok. Alfred Hason, rentijer, a sekretar društva bio je Ivan Ivanović, ćurčija iz Beograda, član firme Radosavljević i kompanija. Ovo društvo je vrlo blagotvorno delovalo i bilo veoma cenjeno, naročito od Dorćolaca. Društvo je postojalo sve do 1941. godine kada je naša domovina bila okupirana od nacista.

ONEG ŠABAT I GEMILUT HASIDIM - Oneg Šabat, što prevedeno na srpski jezik znači poštovanje subote, bilo je društvo koje je imalo za cilj da subotom do podne spominje sve umrle do toga datuma i da u prisustvu sveštenika održi opšti pomen umrlima. Posle verskoga obreda sveštenik je obično održavao i nekrolog, a najčešće je tu ulogu preuzimao na sebe pokojni haham Altarac. Gemilut Hasidim je bilo udruženje pobožnih Jevreja koje je imalo za glavni cilj zbrinjavanje sirotinje. Ova društva sagradila su dom u Jevrejskoj ulici, koji je u parteru imao salu za bogosluženje i priredbe, a na gornjem spratu je smešten Dom staraca i starica, siromašnih Jevreja i Jevrejki, koji su u tom domu bili doživotno zbrinuti. Dom je imao i svoga lekara koga je plaćalo udruženje.

BIKUR - HOLIM Bolesnička blagajna jevrejske sirotinje osnovana je negde krajem XIX stoleća. Ova bolesnička blagajna finansirana je od Jevrejske opštine iz Beograda, a jedan od poslednjih lekara bio je dr Henri Maclijah, internista, umro u SAD.

REHICA GEDOLA osnovana je 1874. godine u Beogradu. Cilj ovoga društva bio je staranje o umrlim Jevrejima, kupanje mrtvih i sahranjivanje po verskim obredima. Odsek ovoga udruženja Hevra Kadiša je pored ovih dužnosti imala zadatak da umrlima koji nisu imali rodbinu čita u sinagogi posmrtnu molitvu „Kadiš" od dana smrti pa do završetka godine smrti. Oba ova udruženja planirala su da od priloga podižu tipizirane nadgrobne spomenike umrlim siromasima, do čega nije došlo usled izbijanja Drugog svetskog rata.

CIONISTIČKA DRUŠTVA BEOGRADSKIH JEVREJA

SREDNJOŠKOLSKO DRUŠTVO „GIDEON" osnovano u Beogradu krajem XIX veka, u njemu su bili učlanjeni učenici gimnazije od završenog IV razreda gimnazije do završenog VIII razreda gimnazije i velike mature. Omladinci su se obično sastajali u zgradi stare jevrejske škole u Solunskoj ulici, a po završetku Prvog svetskog rata kada je sazidana zgrada „Oneg Šabat" u Jevrejskoj ulici, sastanci su održavani jedanput nedeljno u nedelji sa prikladnim predavanjima iz jevrejske tematike.

ATEHIJA je bila cionističko društvo svršenih učenika trgovačke akademije - sada srednje ekonomske škole, trgovačkih pomoćnika, bankarskih i privatnih službenika i naprednih zanatlija sa istim programom rada.

KARMEL, Cionističko društvo devojaka intelektualki koje su pohadjale gimnaziju ili više žensku školu, osnovan odmah po završetku Prvog svetskog rata u Beogradu. Kao jedna od prvih predsednica ovog društva bila je Rustika, rodjena Melamed, docnije supruga inženjera Mandila, arhitekte, koja je s sinom i jednom kćeri likvidirana od nacista 1942. godine.

VICO je osnovano po završetku Prvog svetskog rata sa glavnim ciljem za održavanje medjunarodnih veza sa ženskim cionističkim organizacijama u Evropi i Americi. Kao prva predsednica ovog udruženja bila je gospodja Štajndler, supruga dr Štajndlera, dipl. pravnika, okružnog načelnika u penziji. Sin Štajndlerovih otišao je u Izrael kao „haluc" – dobrovoljci za izgradnju Izraela, gde i sada živi sa svojom porodicom.

MAGEN DAVID, cionističko udruženje osnovano 1935. godine. Članovi Magen Davida bili su velikom većinom trgovački pomoćnici i zanatlijske kalfe a imali su svoje prostorije u jednoj sobi zgrade „Oneg Šabat". Docnije ova omladina menja naziv svoga udruženja u „Jevrejska radnička omladina". U svome klubu ova omladina je obično noću, jer je preko dana bila zaposlena, održavala svoje sastanke, a od uprave grada Beograda imala je permanentnu pismenu dozvolu za održavanje predavanja sa jevrejskom tematikom. Ova pismena dozvola uprave grada dobro je došla Jevrejima intelektualcima naprednih shvatanja da održavaju predavanja marksističko-lenjinističkog sadržaja i predavanja o aktuelnim dogadjajima u bivšoj Jugoslaviji i Evropi. Tako su ovde održavali predavanja pored ostalih i Joža Baruh, narodni heroj, njegov brat Isa Baruh, Bora Baruh, akademski slikar i narodni heroj i mnogi drugi čijih se imena više ne sećam, pored moje malenkosti.

Dugogodišnji predsednik ovoga udruženja bio je Josif Alkalaj – Crnković, tada knjigovodja firme Braća Gabaj. Potpredsednik je bio Marko Ovadija, trgovac, a sekretar Moša – Šiki Konfino, dipl. parvnik, sada živi u Švajcarskoj.

LOŽA BENE BERIT „SRBIJA" Ova ustanova osnovana je po završetku Prvog svetskog rata sa ciljem pomaganja Jevreja ne samo naše zemlje već i svih Jevreja koji su prolazili kroz Jugoslaviju a bila im je potrebna bilo materijalna ili moralna pomoć i podrška. Osim toga Loža Bene Berit je bila u tesnoj vezi putem korespondencije sa sličnim jevrejskim ložama u svetu. Jedan od dugogodišnjih predsednika Lože bio je i pok. dr Solomon Alkalaj, ginekolog, a docnije dr Bukić Pijade i mnogi drugi kojih se više ne sećam. Od vidjenijih članova lože mogao bih da napomenem pok. dr Mošu-Bukusa Alkalaja, Arona Alkalaja, bivšeg generalnog sekretara državne hipotekarne banke, Davida Dače Alkalaja, bivšeg advokata, dr Rafajla Rubenovića i Davida H. Gabaja, bivšeg trgovca itd.

E P I L O G

Kako vreme brzo prolazi! Minulo je već nekoliko godina od kako mi je uvaženi čika Aron sugeriraro da napišem ovo delo. Raspolažući minimalnim pisanim podacima, morao sam da se oslonim prvenstveno na svoje pamćenje kao i na usmene podatke koje sam dobijao, od svoga oca i svojih stričeva. Bio je to za mene zaista vrlo težak i naporan rad. Napisati jedno delo, o radu i životu srpskih Jevreja, u razdoblju dužem od jednog i po veka, svstati ih u kategorije njihovih privrednih delatnosti, istaći njihove društvene, kulturne i javne delatnosti, opisati ih kao ljude sa svojim vrlinama i manama a neogrešiti se o svoju savest, i ne pisati pristrasno, nije bilo ni malo lako.

Isto tako bio je to veoma naporan i težak rad, obuhvatiti u najkraćim crtama i izneti patriotizam srpskih Jevreja od njihovog dolaska na Balkansko poluostrvo pa sve do 1941. godine tj. do početka Drugog svetskog rata, kao i njihovo blagotvorno delanje u svim pravcima, kao i navesti primere patriotskoga držanja srpskih Jevreja, i njihov doprinos u krvi u Balkanskim ratovima od 1912-1918. godine. Isto tako bilo je veoma teško setiti se i bar delimično pomenuti i nabrojati i one Jevreje patriote koji su bili odlikovani visokim odlikovanjima, ili za zasluge stečene za rad u gradjanstvu, ili pak za njihove podvige na frontovima u Balkanskim ratovima, i njihov doprinos u odbrani svoje domovine. Trudio sam se da iznesem sve ono što sam o njima upamtio, kao i ono što sam kao omladinac o njima čitao.

Opisujući život siromašnih slojeva srpskih Jevreja trudio sam se u kratkim potezima po svome sećanju iznesem i život onih bednika koji su grcajući u nemaštini bedi i sirotinji patili i trpeli kao i svi siromasi naših sugradjana Srba.

Isto tako ja sam se trudio da opišem i ponor bede siromašnih Jevrejki, koje su šibane kroz život, nemajući drugi izbor u životu izabrale kao profesiju „prostituciju", da bi zaradile svoj nasušni hleb. Bio bih srećan da uspem da kod čitalaca ovih redaka stvorim jasnu sliku o životu srpskih Jevreja do 1941. godine, tim pre što je pre toga veoma malo pisano o njima, tako da šira javnost nije o Jevrejima mnogo znala, a i ono što je široj javnosti bilo poznato o Jevrejima nije ukazivalo na nemaštinu i bedu kod Jevreja već su oni prikazani kao ljudi koji plivaju u materijalnom blagostanju. Ako sam ovim svojim delom uspeo u tome biću veoma srećan da sam kao čovek i ja dao svoj doprinos istorijskoj gradji o životu i radu srpskih Jevreja.

Na kraju smatram za svoju dužnost da se ovim putem zahvalim na pomoći sledećim prijateljima: čika Aronu Alkalaju na podstreku i sugestiji da preduzmem rad na ovom delu, drugu Davidu Pereri, koji me je vrlo dugo bodrio i nagovarao me da napišem ovo delo, drugarici Vidosavi Nedomački, kustosu Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu, koja mi je svesrdno pomagala, stavljajući mi na uvid uvek štampane podatke i fotografije

zaslužnih srpskih Jevreja. Naročitu zahvalnsot dugujem i drugu dr Lavoslavu Kadelburgu, predsedniku Saveza jevrejskih opština u Beogradu, koji mi je u našem nevezanom razgovoru dao sugestiju da se ovo delo u odlomcima štampa u časopisu "Jevrejski pregled", kako bi dospelo do većeg broja čitalaca, a originalan rukopis ostao u Jevrejskom istorijskom muzeju, kao pisani istorijski dokument.

- K r a j -

Dr med. David I. Tajtacak

U Beogradu
aprila 1971. godine

REGISTAR IMENA

1.	Ime I prezime	Strana
2.	- Miša Poličević	9
3.	- Dragutin Djukanović i kompanija	12
4.	- Hason i Demajo	15
5.	- Marić i Riznić	17
6.	- Jakov Bararon i sinovi	18
7.	? Debora, rodjena Puči	142
8.	? Ernestin	96
9.	? Fradil	79
10.	? Majer	142
11.	? Mevorah, rodjena Pesah	27
12.	? Mirjam, rodjena Baruh	90
13.	? Moša zvani „Tinjozo"	76
14.	? Ruso - Ljubica	39
15.	? Sara	72
16.	? Šimon, zvani „Tiu Šimon El Kizeru la Fizizika"	75
17.	„Malo manja"	63
18.	„Njanjoti"	76
19.	„Tiju Juda el Sakat"	145
20.	Abramović Jakov	83

21.	Abravanel Haim	75
22.	Abravanel Hajim	133
23.	Abravanel Nisim	75
24.	Abravanel Nisim	133
25.	Abravanel Raina	75
26.	Abravanel Rejna, rodjena Konfino	133
27.	Adanja ?	66
28.	Adanja ?	66
29.	Adanja Buča	65
30.	Adanja David	54
31.	Adanja David	66
32.	Adanja Jakov	36
33.	Adanja Josif	66
34.	Adanja Mika	147
35.	Adanja Rožika	141
36.	Adanja Sarika	65
37.	Adanja Sima	66
38.	Adanja Solomon	66,70,151
39.	Adanja Streja	147
40.	Adut David	57
41.	Adut Izrailo	78
42.	Adut Natan	57
43.	Adut Roza	78
44.	Adut Sultana, rodjena Tajtacak	57
45.	Adut Živko	57
46.	Afar ?	61
47.	Afar ?, rodjena Aroeti	61
48.	Ajštet ?	41
49.	Aladžemović David	58
50.	Aladžemović Josif	58
51.	Aladžemović Lotika	58
52.	Aladžemović Moša	58
53.	Aladžemović Sima	58
54.	Aladžemović Stelka	58
55.	Albahari Avram	55
56.	Albahari Ilija	89
57.	Albahari Lazar	51,58
58.	Albahari Lazar	58
59.	Albahari Lazara Samuilo	54
60.	Albahari Marko	89
61.	Albahari Netika, rodjena Pinkas	51,58
62.	Albahari Nisim	139
63.	Albahari Olga	52
64.	Albahari Olga	141
65.	Albala Alfred	8
66.	Albala Biti	8
67.	Albala Josif	8
68.	Albala Josif – Joška	113
69.	Albala Ljubica, rodjena Josić	8

70.	Albala Rašela, rodjena Jakov	113
71.	Albala Vidoje	113
72.	Albala Zdravko	8
73.	Alfandari ?	70
74.	Alfandari Cadik	70
75.	Alfandari David	92
76.	Alfandari David	124
77.	Alfandari dr med. Rafajlo	124
78.	Alfandari Isak	114
79.	Alfandari Isak	124
80.	Alfandari Izrail	49
81.	Alfandari Jakov Jaša	70
82.	Alfandari Klarisa, rodjena Alkalaj	114
83.	Alfandari Mela, rodjena Rozenberg	124
84.	Alfandari Melanija, rodjena Rozenberg	92
85.	Alfandari Nisim	68
86.	Alfandari Nisim	124
87.	Alfandari Nisim Senzal	124
88.	Alfandari Rafail	92
89.	Alfandari Rafajlo	92
90.	Alfandari Režinka, rodjena Kadmanović	49
91.	Alfandari Sali, rodjena Talvi	124
92.	Alfandari Salika	124
93.	Alfandari Samuilo	70
94.	Alfandari Samuilo	70
95.	Alkalaj – Crnković Josif	153
96.	Alkalaj ?, zvani „Bošnjak"	76
97.	Alkalaj Albert	62
98.	Alkalaj Albert	117
99.	Alkalaj Aron	35,91,101,153
100.	Alkalaj Avram	91, 126
101.	Alkalaj Avram	101
102.	Alkalaj Avram	117
103.	Alkalaj Avram	123
104.	Alkalaj Berta	29,77
105.	Alkalaj Boena, rodjena Hason	91, 126
106.	Alkalaj Boena, rodjena Hason	101
107.	Alkalaj Boena, rodjena Hason	123
108.	Alkalaj Bošnjak	77
109.	Alkalaj Čika, rodjena Levi	117
110.	Alkalaj Dača	62.101
111.	Alkalaj David	44
112.	Alkalaj David	117
113.	Alkalaj dr David	114,153
114.	Alkalaj dr Moša Bukus	122,153
115.	Alkalaj dr Nisim	123,124
116.	Alkalaj dr Solomon	125,153
117.	Alkalaj Gina	44
118.	Alkalaj Gorena, rodjena Hason	117

119.	Alkalaj Hinko	52
120.	Alkalaj Hinko	111
121.	Alkalaj Isak	17
122.	Alkalaj Isak	44
123.	Alkalaj Isak	66
124.	Alkalaj Isak – „Kakuš"	44
125.	Alkalaj Jakov	119
126.	Alkalaj Jaša	7,34
127.	Alkalaj Josif	29
128.	Alkalaj Jova	50
129.	Alkalaj Klara	114
130.	Alkalaj Lena, rodjena Gabaj	119
131.	Alkalaj Lepa, rodjena Afar	61
132.	Alkalaj Liači	71
133.	Alkalaj Luna	44
134.	Alkalaj Mile	66
135.	Alkalaj Miša	66
136.	Alkalaj Moša	53
137.	Alkalaj Moša	72
138.	Alkalaj Moša	114
139.	Alkalaj Samuilo	35,62
140.	Alkalaj Samuilo	61
141.	Alkalaj Sima	53
142.	Alkalaj Sima	114
143.	Alkalaj Solomon	54
144.	Alkalaj Solomon	74
145.	Alkalaj Solomon – Moni "Kec"	53
146.	Alkalaj Vukica	72
147.	Almozlino ?, zvani „Čamilo"	83,84
148.	Almozlino Aron	140
149.	Almozlino Avram	75
150.	Almozlino Bukus	59
151.	Almozlino Mika	148
152.	Almozlino Nisim	69,83
153.	Altarac Buhor	101
154.	Altarac Jakov Jaša	28
155.	Altarac, haham	151
156.	Amar ?	80
157.	Amar Leona Aleksandar	5
158.	Amar Bukica, rodjena Adut	80
159.	Amar David	135
160.	Amar Isak	5
161.	Amar Isak	80
162.	Amar Leon	5,60
163.	Amar Samuila Moša	5
164.	Amar Samuilo	5
165.	Amodaj - Jakovljević Rebeka	28
166.	Amodaj dr Samuilo	6
167.	Amodaj dr Samuilo	50

168.	Amozlim Simha	52
169.	Andjelković Anta	139
170.	Andjelković Lenka	139
171.	Andjelković Mita	139
172.	Andjelov Andjel	111
173.	Andjelov Bela, rodjena Jontović	111
174.	Andjelov Mika	111
175.	Anilin Verke A.G.	85
176.	Antić dr ?	124
177.	Aroeti Buhor „Buhor El Alto"	82
178.	Aroeti Lepa, rodjena Jontović	80
179.	Aroeti Moreno	80
180.	Aron B. Nisim	8
181.	Aron Majer	8
182.	Aron Marko	8
183.	Aron Menahem-Mikica	8
184.	Aronović ?	98
185.	Arueti Flora, rodjena Medina	48
186.	Arueti Isak	48
187.	Ašerović Marko	111
188.	Ašerović?	57
189.	Atijas ?, rodjena Štajner	105
190.	Atijas Mosko	105
191.	Avramova Moša Maca	31
192.	Avramović Lazar	148
193.	Avramović Žanka	93
194.	Avu David	35
195.	Azriel David-Viktor	111
196.	Azriel Haim	16,36
197.	Azriel Hajim	35
198.	Azriel Jakov Žak	81
199.	Azriel Roza, rodjena Levi	81
200.	Bah Franja	40,41
201.	Bararon ?	63
202.	Bararon Avram	18
203.	Bararon Hajim	150
204.	Bararon Hajim - Buki	18
205.	Bararon Jakov	17
206.	Bararon Jakov	18
207.	Bararon Moša	18
208.	Bararon Nehama-Duda	19
209.	Bararon Rena	18
210.	Bararon Rikica	18
211.	Bararon Solomon	18,19
212.	Baruh Bora	93,103
213.	Baruh Bora	153
214.	Baruh dr Moša	36
215.	Baruh Ela, rodjena Beraha	98
216.	Baruh Isa	153

217.	Baruh Isak	46
218.	Baruh Isak	136
219.	Baruh Jakov	136
220.	Baruh Josif Joža	93
221.	Baruh Joža	153
222.	Baruh Marko	45,90,98
223.	Baruh Mića	136
224.	Baruh Natan	98
225.	Baruh Roza, rodjena Manojlović	136
226.	Baruh Solomon	46
227.	Baruh Solomon	136
228.	Baruh Zlata	45
229.	Baruhić Avram	130
230.	Baruhić Vinuča	130
231.	Bauer Aleksandar – Šandor	38
232.	Bejosif Lena, rodjena Trajer	59
233.	Bejosif Soka	68
234.	Benarojo Nisim	37
235.	Bencion Jakov Žak	85
236.	Bencion Rašela, rodjena Danon	85
237.	Benfenisti Aron	73
238.	Benvenisti Mika	26
239.	Benvenisti Rafailo	26
240.	Beraha Ančica	128
241.	Beraha Avram	98
242.	Beraha dr Bora	128
243.	Beraha Isak	129
244.	Beraha Moša – Miša Barić	67
245.	Beraha Rašela-Bela, rodjena Avramović	128
246.	Bihalji Oto	59
247.	Bihalji Pavle	59
248.	Birlota	127
249.	Blam Marko	86,111
250.	Blam Matilda, rodjena Štern	108
251.	Blam Rafajlo	108
252.	Bogdanović Erika, rodjena Medina	20
253.	Borić prof. dr ?	124
254.	braća Gadol	8
255.	braća Jakovljević	47
256.	braća Najman	26
257.	Bukiša Avram	71
258.	Bukiša Fidika	71
259.	Buli Bencion	7,95
260.	Buli Bencion	33
261.	Buli David	33
262.	Buli Edi	33
263.	Buli Henri	95
264.	Buli Hugo	5,111
265.	Buli Moni	7,43

266.	Moric Buli	posle registra
267.	Burlan Bukus	60,61
268.	Burlan Gavra	61
269.	Burlan Josif	61
270.	Čelebonović dr Jakov	116
271.	Čelebonović dr jus. Jakov	44
272.	Čelebonović Marko	116
273.	Čelebonović Moric	44
274.	Čelebonović Moša	38
275.	čika Amodaj	50
276.	Dajč ?	104
277.	Demajorović Marko	35
278.	Daniti ?	66
279.	Danjiti A. Binja	136
280.	Darsa Sida	26
281.	Davičo Benko	137
282.	Davičo Hajim	32
283.	Davičo Hajim	95
284.	Davičo Hajim	138
285.	Davičo Hajim, književnik	33
286.	Davičo Isak	33
287.	Davičo Lujo	68
288.	Davičo Mirjana	33
289.	Davičo Moric	33
290.	Davičo Samuilo	33
291.	Davidović ?, rodjena Aligreti	136
292.	Davidović David	136
293.	Davidović Marsel	136
294.	Davidović Prof. dr med. Solomon	121
295.	Dekleva dr Dušan	130
296.	Demajo ?	15
297.	Demajo ?	143
298.	Demajo ?, rodjena Medina	117
299.	Demajo Anula, rodjena Afar	62
300.	Demajo Avram	62
301.	Demajo David – Dida	45
302.	Demajo Dida	97
303.	Demajo Gina, rodjena Baruh	45
304.	Demajo Jelena	97
305.	Demajo Jelena, rodjena Alkalaj	45,117,148
306.	Demajo Johanan	48
307.	Demajo Mika	55
308.	Demajo Mika, zvani Mika Moler	59
309.	Demajo Moša	45
310.	Demajo Natan	45
311.	Demajo Samuilo	45,117
312.	Demajo Samuilo – Mile	117
313.	Demajo Solomon	15, 117
314.	Demajo Šemaja	35

315.	Demajo Šemaja	116
316.	Demajo Vojka	97
317.	Djerasi Ela, rodjena Kabiljo	46
318.	Djerasi Moša	46
319.	Djordjević dr Djurica	123
320.	Djukanović Dragutin	12
321.	Djukanović Ilija	12
322.	doktor Guelmino	24
323.	dr Petković	128
324.	dr Pogaraš	126
325.	dr Riger	127
326.	dr Štajndler	152
327.	dr Živkovića	126
328.	dr. Blagojević	126
329.	Efraim Mika	85
330.	Efraim Uziel	85
331.	Elić ?	59
332.	Elić Josip Joška	59
333.	Elić, firmopisac	26
334.	Elijas	56
335.	Elijas Aron	38
336.	Elijas Buki	42
337.	Elijas Hajim	42
338.	Elijas Jakov – Žak	78
339.	Elijas Luči	42
340.	Elijas Mosko	42
341.	Elijas Zlata	78
342.	Eškenazi ?	95
343.	Eškenazi Avram	95
344.	Eškenazi Hajim	75
345.	Eškenazi Liko	108
346.	Eškenazi Moreno	75
347.	Eškenazi Pris Jadu	107
348.	Farhi Moša	47
349.	Farkić ?	77
350.	Farkić Benko- Branko	77
351.	Farkić Braca	77
352.	Feldman Vili	51
353.	Feldman Vilma	51
354.	Feldman Žigi	51
355.	Ferari Rahela	68
356.	Finci Hana	50
357.	Finci Š.Isak	50
358.	Finci Veza, rodjena Bararon	19
359.	Fingehud Hajnrih – Henri	131
360.	Finger Prof. dr ?	124
361.	Flajšer Hanrih	44
362.	Flajšer Maksim	39
363.	Fogaraš dr Žarkoa	126,127

364.	Gabaj Bertica, rodjena Avramović	128
365.	Gabaj Bukica	55
366.	Gabaj H. David	153
367.	Gabaj Žaneta	55
368.	Gaon Rafailo	140
369.	Gedalja Avram – Kane	92
370.	Gedalja Etela	92
371.	Geler Moric	29
372.	Goldštajn i Šapira	33
373.	Goldštajn Miša	88
374.	Gregorić Kosta	40
375.	Grima?	31
376.	Hajim Samuilo	36
377.	Han Ludvig	88
378.	Hara Bata	56
379.	Hara Bukica, rodjena Adut	51
380.	Hara Bukica, rodjena Adut	78
381.	Hara Isidor	56
382.	Hara Jela	56
383.	Hara Jula	56
384.	Hara Rudolf	78
385.	Hara Rudolf – Rudi	51
386.	Hason Alfred	15,17,151
387.	Hason Sojka	16
388.	Hazanović Miha	148
389.	Hirš	55
390.	Hiršl - Davidović Hajim	142
391.	Holender Bojana, rodjena Burlan	60
392.	Holender Herman – Bukić	60
393.	Holender Luna, rodjena Albahari	60
394.	Holender Moric	60
395.	Horovic Samuilo	30
396.	Ilić Mika	126
397.	inženjer Jakovljević	28
398.	Isaković Isak	27
399.	Isaković Jirma	27
400.	Isaković Zare	27
401.	Isaković?	27
402.	Ivanović Ivan	151
403.	Ivić ?	59
404.	Jahijel „La Kampana" – Jahijel nosonja	146
405.	Jakov Šaja	103
406.	Janković Jova	11
407.	Ječmenica Milan	7,34
408.	Ječmenica Milan	31
409.	Jeftić dr Milena	5
410.	Jelišić Rafailo	42
411.	Ješua I. David	88
412.	Jontović Andjel	111

413.	Jontović Andjelko	95
414.	Jontović Rebeka, rodjena Bararon	19
415.	Josić Mladen	8
416.	Josif Enriko	68
417.	Josipović Jozefina	25
418.	Josipović Moša	25
419.	Jovanović Ljubiša	67
420.	Judić Urielo – Uroš	30
421.	Kabiljo Leon	46,146
422.	Kabiljo Netika	46,146
423.	Kadmanović D Jakov	49
424.	Kadmanović Stela	49
425.	Kadmanović Sultana –Bela, rodjena Tajtacak	49,129
426.	Kadmon - Levi Jakov	49,129
427.	Kadmon - Levi Sarina, rodj Farhi	49
428.	Kadmon- Levi dr David	129
429.	Kadmon -Levi dr med. David „Dača"	49
430.	Kadmonović Sultana-Bela, rodjena Tajtacak	128
431.	Kalderon Hajim	56
432.	Kalderon Lotika	37
433.	Kalderon Miša	74
434.	Kalderon Nisim–Nidža	9,13
435.	Kalderon?	37
436.	Kalmić Alfandari Lika	68
437.	Kalmić Isak	87
438.	Kalmić Isak	138
439.	Kalmić Lazar	33
440.	Kalmić Simha	96
441.	Kalmić Solomon – Monko	87
442.	Kamhi Klara, rodjena Kadmanović	49
443.	Kamhi Rafajlo	49
444.	Kamon Sofija	26
445.	Kapamandjija Stevan	26
446.	Kapon ?	103
447.	Karaičić Nada, rodjena kao Regina Štern, zvana Cuca	69
448.	Karaoglanović David	30
449.	Karaoglanović Isak – Ile	30,32
450.	Karaoglanović Jakov - Žale	36
451.	Karaoglanović Moša	32
452.	Karaoglanović Rašela, rodj. Anaf	32
453.	Karaoglanović Veza	32
454.	Karić Gavrilo	89
455.	Karić Isak	23
456.	Karić Mirjana	23
457.	Karić Moša	23
458.	Katalan ?	84
459.	Katalan ?	143
460.	Katalan ?	143
461.	Katalan ? zvani „Biti"	84

462.	Katalan Nisim	143
463.	Katarivas Bubi	83
464.	Katarivas Bukas	84
465.	Kazes Alfred	106
466.	Kazes Jakov – Žarko	105
467.	Kazes Ješa	78
468.	Kazes Moša	79
469.	Kezer Blanka	68
470.	Kićevac prof. dr ?	123
471.	Kiki Nikola	33
472.	Klefić ?	54
473.	Koen Aron zvani „gazda Aron"	81
474.	Koen Avram	15
475.	Koen Avrama David	115
476.	Koen Bela, rodjena Beraha	128
477.	Koen Danilo – Dane	113
478.	Koen Jovica	129
479.	Koen Klara, rodjena Tajtacak	13,15
480.	Koen Leon	102
481.	Koen Marko	129
482.	Koen Menahem	149
483.	Koen Rafailo	114
484.	Koen Rafajlo	114
485.	Koen S.Avram	7
486.	Koen Solomon	80
487.	Koen Vitorija	80
488.	Koen Žanka, rodjena Levi	114
489.	Kojen Milan	121
490.	Kojen prof. dr med. Leon	120
491.	Kojen Vizi	121
492.	Kon Geca	40
493.	Kon?, rodjena Isaković	27
494.	Konfino ?, rodjena Alfandari	71
495.	Konfino Arslan	66
496.	Konfino dr Žak	129
497.	Konfino Josif	48
498.	Konfino Klara	129
499.	Konfino Lazar	38
500.	Konfino Lazar	129
501.	Konfino Moša	39
502.	Konfino Moša – Šiki	153
503.	Konfino Žak	48
504.	Kriger	126
505.	krojač Elazar	27
506.	Kronštajn	83
507.	Kronton Avram i Roza	148
508.	Kruholc ?	6
509.	Kuču Vlahu Isak zvani Vla	146
510.	Kzes Regina	106

511.	Kzes Relika	106
512.	Landau Simon	39
513.	Landau?	39
514.	Lazarević Vasa	32
515.	Leon de Leon	35,37
516.	Leonović Živko	7
517.	Levi ?	66
518.	Levi ?, gombar	47
519.	Levi ?, rodjena Adut	80
520.	Levi Aron	35
521.	Levi Avram	73
522.	Levi Azriel	35
523.	Levi Bukica	36
524.	Levi Bukica, rodjena Kabiljo	46
525.	Levi Bukus	35,36
526.	Levi David	66
527.	Levi David	82
528.	Levi David „Fortuna"	33
529.	Levi Djoja	141
530.	Levi Gavrilo	35
531.	Levi Gavrilo	66
532.	Levi Isak	17
533.	Levi Josif	35
534.	Levi Leon	73
535.	Levi Mihajlo	114
536.	Levi Mika	140
537.	Levi Moric	35
538.	Levi Moric	46
539.	Levi Naftali zvani Vidinli	35
540.	Levi Raka	35
541.	Levi Rikica	68
542.	Levi Ster, rodjena Danon	82
543.	Lević Avram	91
544.	Lević Josif	70
545.	Maclijah Henri	151
546.	Majer Rafajlo	76
547.	Mandić Koja	32,78
548.	Mandil Josif	103
549.	Mandil Jovan	94
550.	Mandil Rustika, rodjena Melamed	152
551.	Mandil Samuilo	63
552.	Mandilović	25
553.	Margulis ?	89
554.	Margulis Rafajlo	89,150
555.	Marić ?	17
556.	Medina Anita	129
557.	Medina Avram	19
558.	Medina Avram	47
559.	Medina Binja	47

560.	Medina Buna, rodjena Šimon	48
561.	Medina David	48
562.	Medina Emil	128
563.	Medina Hajim	19
564.	Medina Hajim	20
565.	Medina Jakov-Žak	19
566.	Medina Marko	19
567.	Medina Matilda	48
568.	Medina Miša	129
569.	Medina Stela, rodjena Beraha	128
570.	Medina Vida (udovica Pinto)	19
571.	Mejuhas Benko	110
572.	Melamed ?	114
573.	Melamed Lomon	37
574.	Melamed Pavle	110
575.	Mesaroš Natalija	29
576.	Mešulam ?, rodjena Eškenazi	79
577.	Mešulam Liza	42
578.	Mešulam Živko	79
579.	Meterlih Rudolf	22
580.	Mevorah Isak	57
581.	Mevorah Isak	83
582.	Mevorah Menahem – Miha	27
583.	Mevorah Menahem Miha	80
584.	Mevorah Moša	87
585.	Mevorah Rahamin	27
586.	Mevorah Samuilo	56
587.	Mihajlo – Mića ?	46
588.	Mikulić Evka	67
589.	Milenković Persa	18
590.	Milosavljević Milisav	9
591.	Milutinović Dobrica	20,68
592.	ministar Taušanović	127
593.	Mojsilović Katica	53
594.	Mojsilović Savitaj	53
595.	Mojslović Mojsilo	89
596.	Mošić (Mandil) Klara, rodjena Tajtacak	12
597.	Mošić (Mandil)David	12
598.	Mošić Andreja	12
599.	Mošić Avram	33
600.	Mošić Avram	85
601.	Mošić Moša	85
602.	Mošić Rašela, rodjenom Levi	147
603.	Mošić Solomon	147
604.	Munk dr Moša	28
605.	Munk dr Natan	28
606.	Munk Filip – Lanci	28
607.	Munk Gutman	27
608.	Munk Manojlo	105

609.	Munk Natalija – Neti, rodjena Tajtacak	28,134
610.	Naftali Avram	93
611.	Naftali Čeda	36
612.	Naftali Čeda	93
613.	Naftali?	93
614.	Nafusi - Geler Olga	29
615.	Nafusi Isak	57
616.	Nafusi Klara, rodjena Tajtacak	57,132
617.	Nafusi Rafailo - „Lafajet",	57, 136
618.	Nafusi Rafailo „Lafajet"	132
619.	Nafusi Ruža, rodjena Halpern	57,136
620.	Nafusi Salomon	29,57
621.	Nafusi Solomon	57,132
622.	Nahmijas ?	76
623.	Nahmijas Isak	60
624.	Nahmijas Sultana, rodjena Tajtacak	60
625.	Nahum Binja	48
626.	Nahum David	48
627.	Nahum Jakov –Žak	48
628.	Nahum Klara, rodjena Nisim	48
629.	Najman ?	113
630.	Nedić Milan	98
631.	Nikezić Petar	126
632.	Nisim Aron	77
633.	Nisim Mika	148
634.	Okanović	69
635.	Ovadija Avram	150
636.	Ovadija Jakov	32
637.	Ovadija Marko	153
638.	Ozerović Avram	6
639.	Ozerović Avrama Hortenzija	6
640.	Ozerović Avrama Žarko	7
641.	Palomba ?	8,9
642.	Papo-Papić ?	66
643.	Pardo ?	72
644.	Pardo Josif	70
645.	Pavlović Anastas	10
646.	Pavlović Anastas	31
647.	Pavlović Milan	31
648.	Pelivan Mehmed	146
649.	Pelivanović Memed	26
650.	Pelosov Avram S,	135
651.	Perera Moric	30
652.	Peroo Karlo	29
653.	Peroo Viktor	29
654.	Pesah ?	59
655.	Pesah Leon	57
656.	Pesah Samuilo	83
657.	Pijade Samuila ?	4

658.	Pijade Dane	84
659.	Pijade Samuila David	4,93
660.	Pijade dr med. Bukić	125,150,153
661.	Pijade Samuila Moša	4,96,103
662.	Pijade Samuilo	53
663.	Pijade Samuilo i brat.	4
664.	Pinkas ?	103
665.	Pinkas L.Avram	21
666.	Pinkas Leon	21
667.	Pinkas Leona Avram	21
668.	Pinkas Ljubica	21,22,23
669.	Pinkas Majer	103
670.	Pinkas Rafailo	26
671.	Pinkas Rafajlo – „Velja"	26
672.	Pino David	91
673.	Pinto Berthold	99
674.	Pinto Djula	95
675.	Pinto Mikica	73
676.	Pinto Moša	73
677.	Pinto Moša	95
678.	Pinto Moša	99
679.	Pinto Rafajlo Rufu	73
680.	Pinto Rahila	73
681.	Pinto Šona	91
682.	Pinto Tereza, rodjena Feldman	95
683.	Pinto Voja	100
684.	Poličević Miša	9
685.	Poljokan	42
686.	pop Toza	105
687.	Popović Sava	5
688.	Pops dr Fridrih	119
689.	Pops Ruža, rodjena Flajšer	119
690.	predsednik Ruzvelt	129
691.	prof. Braun	127
692.	prof. Djelimeoa	126
693.	prof. dr Grobljaković	132
694.	Puči Jakov	83
695.	Puljković, industrijalac iz Leskovca	35
696.	Radenković Budimir	14
697.	Rado Žiga	105
698.	Regent Aleksandar Karadjordjević	16
699.	Reševski Adolf	48
700.	Riznić?	17
701.	Rozenberg dr Davida	124
702.	Rozenrauh ?, rodjena Alfandari	71
703.	Ruben Jontović Bora	19
704.	Rubenović dr med. Rafajlo	123,153
705.	Ruso ?	93
706.	Ruso A. Šalom	100

707.	Ruso Bora	38
708.	Ruso Buki	104
709.	Ruso David	27,103
710.	Ruso David	35
711.	Ruso Estira, rodjena Kalmić	100
712.	Ruso Estira, rodjena Kalnić	97
713.	Ruso Jakov	35
714.	Ruso Kamile	103
715.	Ruso Marko	39
716.	Ruso Mata	91
717.	Ruso Menahem	93
718.	Ruso Nisim	103
719.	Ruso Nisim - Nisko	110
720.	Ruso Reja, rodjena Amar	104
721.	Ruso Roza, rodjena Manojlović	38
722.	Ruso Rudolf	36
723.	Ruso Samuilo	93
724.	Ruso Selka	27
725.	Ruso Vukica, rodjena Mevorah	27
726.	Sarfati Mošu	24
727.	Sarfati Sarina	24
728.	Sarfati Sarina	24
729.	Saso ?	107
730.	Sid Sima	74
731.	Simonović Moša „Šiki"	54
732.	Simonović Veza, rodjena Almozlino	54
733.	sinovi Jakova Brunera	34
734.	Smolka Guzela	29
735.	Smolka Karlo	29
736.	Smolka Klara	29
737.	Smolka Rozalija	29
738.	Solči zvana „tetka sunce"	64
739.	Solomon B. Isak zvani „Titi kuču"	85
740.	Spiridonović Olga	8
741.	Stanković prof. Siniša	126
742.	Starčić Viktor	67
743.	Stojadinović Svetozar	33
744.	Stojković Aca	68
745.	Stokić Žanka	8
746.	Suzin Josif	47
747.	Šatner	55,58
748.	Šatner	58
749.	Šimor ?	76
750.	Štajndler ?	152
751.	Štajner David	37
752.	Štajner Marko	104
753.	Šterić Sarina, rodjena Mandil	95
754.	Štern Maksim	69
755.	Štern Marsel	69

756.	Štern Streja, rodjena Tajtacak	69
757.	Štirski	147
758.	Švarc Armin	41
759.	Tajtacak Andjelko	11,133
760.	Tajtacak Andjelko	43,133
761.	Tajtacak Andjelko	128,133
762.	Tajtacak Avram	7,69
763.	Tajtacak Beba	133
764.	Tajtacak D.Nisim	96
765.	Tajtacak David	10,13
766.	Tajtacak David - Viktor	10
767.	Tajtacak David Andjelko	43
768.	Tajtacak David-Dača	132
769.	Tajtacak dr med. Natan	128
770.	Tajtacak Irma-Mimika	13
771.	Tajtacak Isak	9,10,62
772.	Tajtacak Isak	43
773.	Tajtacak Isak, sin Andjelka Tajtacaka	12
774.	Tajtacak Isak, sin Viktora,	12
775.	Tajtacak Izrailj	18,62
776.	Tajtacak Johanan-Jova	13
777.	Tajtacak Matilda	43
778.	Tajtacak Moric	132
779.	Tajtacak Natan	134
780.	Tajtacak Nisim	7,110
781.	Tajtacak Nisim	60
782.	Tajtacak Rafajlo	75
783.	Tajtacak Rahela-Rakila	134
784.	Tajtacak Rahila, rodjena Tajtacak	128
785.	Tajtacak Rašela, rodjena Haim	13
786.	Tajtacak Rebeka, rodjena Adut	132
787.	Tajtacak Regina, rodjena Demajo	9
788.	Tajtacak Regina, rodjena Demajo	9,12
789.	Tajtacak Samuil	43
790.	Tajtacak Samuilo	13,62
791.	Tajtacak Soka	132
792.	Tajtacak Sultana	132
793.	Tajtacak-Andjelković Andjelko	83
794.	Tajtacak-Andjelković Dobrivoje	83
795.	Tajtacaković I. Samuilo	85
796.	Tajtacaković Sarina, rodjena Karaoglanović	11
797.	Talvi	25
798.	Talvi Leon	56
799.	Talvi Ela	112
800.	Talvi Ilija	43,112
801.	Talvi Ilija	56
802.	Talvi Leon	43,56,112
803.	Talvi Moreno	43,112
804.	Talvi Moša	43,112

805.	Talvi Rafael	113
806.	Testa Hajim	68,73
807.	Testa Lea	68
808.	Testa Nisim	68
809.	Testa Nisim	100
810.	Tiu Haku – čika Haku - Isak	71
811.	Trajer Bertica	60
812.	Trajer Filip	59
813.	Trajer Filip	60
814.	Trajer Gospava, rodjena Nahmijas	59
815.	Trajer Lazar	60
816.	Trajer Roza rodjena Amar	60
817.	trgovac Landau	15
818.	Vajler Josif	89
819.	Veseli ?, trgovac	35
820.	Vig ?	68
821.	Vinaver J. dr Avram	127
822.	Zaharija Šalom	148
823.	Zumbulović Jaša	6
824.	Žujović profesor Milan	126

IZ RUKOM PISANE BELESKE KOJA SE NALAZILA U FASCIKLI SA RUKOPISOM

Moric Buli, sin iz II braka pokojnog Edija Bulia, bivšeg bankara iz Beograda i narodnog poslanika Narodne radiklane stranke. Rodjen je u Beogradu 1885. godine gde je završio osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom u I beogradskoj gimnaziji. Po završetku gimnazije dolazi u Beč gde se upisuje na Medicinski fakultet i po završetku svojih studija specijalizira bakteriologiju. Specijaliziranje završava 1910. godine i postaje lekar bakteriološke laboratorije O.?.B. da bi pred sam početak Prvog balkanskog rata posto šef iste laboratorije. Od 1912-1918. godine učestvuje u svim ratovima, povlači se preko Albanije i aktivni je učesnik kao lekar bakteriolog na Solunskom frontu. Za to vreme on stiče ogromno iskustvo iz domena bakteriologije i po završetku Prvog svetskog rata vraća se na svoju dužnost šefa opšt. laboratorije gde marljivo radi i rukovodi ovom ustanovom sve do svoje smrti. Koliko se sećam umro je 1934. godine kao penzioner. Njegovom zaslugom ova laboratorija je prerasla u moderan i najsavremenije opremljen Institut ove vrste u Beogradu, a bio je smešten u Zmaj Jovinoj ulici u parteru i suterenu zgrade uprave vodovoda O.?.B. On je odgajio veliki broj stručnjaka bakteriologa, medju kojima i dr Aleksandra Jovanovića, rodjenog brata dr Dragoljuba Jovanovića, prvaka zemljoradničke stranke sa socijalističko-levičarskim programom. Dr Jovanović posle smrti Bulija preuzima dužnost šefa ove medicinske institucije, gde je radio sve do svoje naprasne smrti. Dr Buli, mada sin veoma bogatih roditelja, bio je veoma human i dobar čovek, sirotinji za svoje usluge nije naplaćivao honorar. Bio je to veliki boem, stari neženja i veseljak, kome njegova plata nije bila dovoljna ni za 10 dana, tako da ga je stalno novčano pomagao njegov striji brat, čuveni bankar Bencion Buli. Njegovu smrt dostojno je ožalio veliki deo starih beogradjana, njegovih ličnih prijatelja i poštovalaca.